

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Ekonomický vývoj Turecka a jeho případná integrace do Evropské unie

Bc. Jan Hovádek

**Diplomová práce
2006**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jan HOVÁDEK
Osobní číslo: E080087
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Ekonomika veřejného sektoru
Název tématu: Ekonomický vývoj Turecka a jeho případná integrace do EU.
Zadávající katedra: Ústav ekonomie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zhodnotit ekonomický vývoj Turecka, jeho současnou ekonomickou situaci, pozici ve světové ekonomice a komparaci s ekonomikou Evropské Unie. Dalším cílem je analýza úsilí Turecka o jeho začlenění do procesů evropské integrace.

Diplomová práce se zaměří na následující okruhy problémů:

Ekonomický vývoj Turecka

Komparace ekonomiky Turecka a EU

Turecká cesta do Evropy

Hlavní argumenty pro a proti vstupu Turecka do EU

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAYSAN Tercan, BLITZER Charles., "Turkey" in Liberalising Foreign Trade, Cambridge University Press, 1991

BLOCKMANS, Steven; LAZOWSKI, Adam: The European Union and Its Neighbours: A Legal Appraisal of the EU's Policies of Stabilisation, Partnership and Integration. Cambridge University Press, 2006.

CIHELKOVÁ, Eva a kol.: Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy, Praha, C.H. Beck 2001 ISBN 80-71 79311-6

FIALA, Petr, PITROVA, Marketa. Evropska Unie. Brno, 2009 ISBN 978-80-7325-180-2.

FIALA, Petr PITROVÁ, Markéta: Rozšiřování EU/ES, Brno 2003, ISBN 80-210-3041-0

GROS, David., Economic Aspects of Turkey's Quest for EU Membership, CEPS Policy Brief No. 69, Centre for European Policy Studies, Brusel

KLVACOVÁ, Eva a kol.: Prohlubování evropské integrace, Praha: nakl. Professional

Publishing, 2004, ISBN 80-86419-78-9

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 22. listopadu 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 22. února 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 04. 2011

Jan Hovádek

Anotace

Cílem diplomové práce je zhodnotit ekonomický vývoj Turecka, jeho současnou ekonomickou situaci, pozici ve světové ekonomice a komparaci s ekonomikou Evropské Unie. Dalším cílem je analýza úsilí Turecka o jeho začlenění do procesu evropské integrace.

Klíčová slova

Ekonomický vývoj Turecka, Ekonomika Turecka, Komparace ekonomiky Turecka a EU, Turecko a EU, Argumenty vstupu Turecka do EU, Přístupová jednání EU a Turecka

Title

Economic development of Turkey and its potential integration to EU

Annotation

The main focus of this diploma work is to evaluate economic development of Turkey, its present economic situation, its position in world economy and comparison with the economy of EU. Another aim is analysis of Turkey's effort to join EU.

Keywords

Economic development of Turkey, Economy of Turkey, Comparison of economy of Turkey and EU, Turkey and EU, he main issues of Turkey's integration to EU

Obsah:

Úvod	7
1 Ekonomický vývoj Turecka.....	9
1.1 Turecká říše do založení Turecké republiky.....	9
1.2 Počátek Turecké republiky (1923 – 1928)	10
1.3 Etatismus nový směr turecké ekonomiky (1929 – 1950)	11
1.4 Liberalizace hospodářství (1950 – 1960)	13
1.5 Nový politický směr (1961-1979)	14
1.6 Počátek trvalé liberalizace (1980 - 1989).....	17
1.7 Krize a nestabilita (1990 - 1999)	19
1.8 Turecko na přelomu tisíciletí.....	21
1.9 Současná ekonomická situace Turecka	23
2 Komparace ekonomiky Turecka a EU.....	28
2.1 HDP	28
2.2 Inflace	29
2.3 Nezaměstnanost.....	30
2.4 Saldo obchodní bilance.....	31
2.5 Podíl státního dluhu na HDP	32
2.6 Magický pětiúhelník.....	33
2.6.1 Komparace dat v roce 2005.....	33
2.6.2 Komparace dat v roce 2009.....	35
3 Turecká cesta do Evropy	38
3.1 Historie spolupráce Turecka a EU.....	38
3.2 Kodaňská kritéria.....	44
3.2.1 Přístupová jednání a screening acquis.....	45
3.2.2 Politické kritérium.....	46
3.2.3 Hospodářské kritérium	49
3.2.4 Acquis communautaire.....	49
4 Hlavní argumenty pro a proti vstupu Turecka do EU	51
4.1 Geografická poloha Turecka	51
4.2 Kulturní rozdíly	54
4.3 Demografické aspekty	56
4.4 Hlasování v EU.....	58
4.5 Ekonomické aspekty.....	60
4.6 Kypr	63
4.7 Veřejné mínění na vstup Turecka do EU	66
Závěr	68
Seznam použité literatury:	71
Seznam použitých internetových zdrojů:	73
Seznam grafů:.....	78
Seznam obrázků:.....	79
Seznam tabulek:.....	80
Seznam použitých zkratk:.....	81
Seznam příloh:.....	83

Úvod

Tématem této diplomové práce je ekonomický vývoj Turecka a jeho případná integrace do Evropské unie (dále jen EU). Turecko je nejdéle čekající zemí v historii integrace EU a zatím je stále pouze kandidátem na vstup. Žádná jiná země také nikdy takovou měrou nerozdělovala evropskou veřejnost v názoru na její vstup jako právě kontroverzní Turecko. Aby k rozšíření EU o Turecko opravdu došlo, musí Turecko nejen dokázat, že je schopno a dostatečně připraveno stát se plnohodnotným členem EU, ale je také nutné aby na toto případné rozšíření bylo přínosem jak pro Turecko samotné, tak samozřejmě pro celou EU, tedy všechny její členy bez výjimky.

V této práci je popsán historický vývoj ekonomiky Turecka od založení Turecké republiky v roce 1923 do současné doby a to tak, aby bylo možné udělat si ucelený obraz o ekonomice této země. Je zde provedena analýza turecké ekonomické situace včetně komparace s vybranými ekonomikami. Současně je zde uvedena cesta Turecka do EU a nastíněny problémy proč ještě nedošlo k jejich integraci. Provedl jsem také analýzu hlavních argumentů příznivců a odpůrců této integrace, nastínil postoje obyvatel jednotlivých členských zemí k této problematice včetně svého zhodnocení.

První část je věnována ekonomickému vývoji Turecka od 20. let dvacátého století, kdy se Turecko změnilo ze zastaralé, feudální společnosti v republiku založenou na evropských principech. V této části popisují vývoj turecké ekonomiky po jednotlivých desetiletích, kdy většinou přelom desetiletí znamenal i významnou změnu pro Tureckou republiku. Zvýšená pozornost je samozřejmě věnována ekonomice v poslední dekádě a zhodnocení současného stavu turecké ekonomiky.

V druhé části jsem provedl srovnání turecké ekonomiky s ekonomikami EU15 (tedy starých členských zemí EU), EU27 (současné složení EU od posledního rozšíření 1. 1. 2007) a posledních přijatých členů do EU – Bulharska a Rumunska. Zaměřil jsem se na srovnání základních makroekonomických ukazatelů jednotlivých ekonomik včetně srovnání v magickém mnohoúhelníku.

Třetí část této práce je věnována úsilí Turecka o jeho začlenění do struktur EU. Je zde popsána dlouhá historie vzájemných vztahů od roku 1959, kdy Turecko požádalo o vstup do Evropského

hospodářského společenství¹ (dále jen EHS). Významná část je také věnována Kodaňským kritériím a stavu jejich plnění Tureckem. Splnění těchto kritérií je nutnou podmínkou případné integrace do EU.

Čtvrtá část se podrobně zabývá nejvýznamnějšími argumenty pro a proti vstupu Turecka do EU, popisuje hlavní bariéry turecké integrace a zaměřuje se především na sporné body, které je třeba před případnou integrací do EU vyřešit. Je zde také nastíněno, jaký dopad by mohl mít případný vstup Turecka do EU, a to jak na Turecko samotné, tak na EU. V této kapitole je také obsažen průzkum veřejného mínění mezi občany EU ohledně vstupu Turecka do Unie.

V závěru jsem shrnul výše uvedená data a vyjádřil jsem svůj názor na současný stav Turecka a jeho šance na případnou integraci do EU.

¹ „Byla mezinárodní organizace existující mezi lety 1958 až 1993, která byla vytvořena, aby podporovala ekonomickou integraci (včetně jednotného trhu) mezi Belgií, Francií, Německem, Itálií, Lucemburskem a Nizozemskem. Smlouva o EHS byla podepsána 25. března 1957 v rámci Římských smluv, které také zakládaly Evropské společenství pro atomovou energii. EHS vzniklo 1. ledna 1958“. Zdroj Wikipedia [online]01/2011, citováno 13.01.2011, dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A9_spole%C4%8Denstv%C3%AD

1 Ekonomický vývoj Turecka

1.1 Turecká říše do založení Turecké republiky

Dějiny Evropy a Turecka se často prolínaly. Tureckému státu se ve 14. – 15. století podařilo vytvořit v mnoha ohledech unikátní společenský model, jehož raná podoba získala od soudobých orientalistů příznačný název “vojenská demokracie”. Právě společnost s jasně vymezenými sociálně-hospodářskými vztahy uvnitř jednotlivých vrstev obyvatelstva byla na počátku mocenského vzestupu Osmanské říše ve středověku i v raném novověku. Začátek konfrontace mezi Turky a Západem se datuje do doby, kdy Turci začali zasahovat na území Východořímské říše. Obě oblasti se vzájemně kulturně ovlivňovaly a vojensky střetaly. I přes poměrně silné kulturní ovlivňování jsou kořeny obou celků jiné a rozdíl přetrvávají až do současnosti.

Expanzivní politika Osmanské říše narážela na přirozené obranné mechanismy Evropy, která si chtěla uchránit své země. I přes to se Turkům během svého vrcholného období podařilo rozšířit své území na státy bývalé Jugoslávie, po určitou dobu na území Maďarska a v letech 1529 a 1683 se dokonce osmanská vojska dostala až k Vídni. Během toho, co se Osmanská říše zabývala neustálými výboji, Evropa prošla několika významnými etapami, z nichž každá podstatně poznamenala evropskou společnost. Osmanská říše tak nikdy nezažila renesanci, reformaci nebo některé osvícenské reformy, které jsou neodmyslitelnou součástí evropské minulosti. Stejně myšlení ji fakticky vydrželo až do jejího pádu a nastolení nového republikánského režimu v roce 1923. Zaostalost ekonomických poměrů v Osmanské říši se začala zvláště zřetelně projevovat od poloviny 18. století a stala se jedním z důležitých faktorů, které se podepsaly na oslabení sociálně-politické soudržnosti země a nakonec přivedily její zánik.

Do první světové války vstoupila říše značně oslabená, bojovala po boku Německa a Rakouska Uherska. Na základě výsledků první světové války přišla o svá bývalá území na Balkáně a Blízkém východě, dále pak bylo v roce 1918 hlavní město Istanbul obsazeno spojeneckými vojsky a říše se počala hroutit. To podnítilo turecký nacionalismus během řecko-turecké války (1919 - 1922), která

skončila vítězstvím Turecka, především díky vedení Mustafy Kemala², který do Anatólie přinesl zpět mír a stal se prvním tureckým prezidentem.

1.2 Počátek Turecké republiky (1923 – 1928)

Roku 1923 byla dle Lausannské dohody vyhlášena republika, byly definitivně vytyčeny hranice platné dodnes a hlavním městem se stala Ankara. Mustafa Kemal Attaturk se distancoval od výbojné politiky Osmanské říše, naopak se snažil novou republiku založit na evropských principech a zemi pomocí mnohých reforem modernizovat. Zásadně však o těchto reformách nikdy nemluvil jako o západních, nýbrž jako o moderních. Chtěl totiž, aby všichni Turci přijali principy nového zřízení a obával se odporu proti přejmutí cizích hodnot. Souboru zásad prosazovaných prvním tureckým prezidentem se brzy začalo říkat kemalismus. Zahrnoval šest základních principů: nacionalismus³, laicismus⁴, republikanismus⁵, etatismus⁶, revolucionismus⁷ a vládu lidu⁸, přičemž všechny měly vést k modernizaci země. Kemal nezamýšlel, aby se z nich stala státní ideologie, ale během historického vývoje moderního Turecka k tomu prakticky došlo. Kemal se také snažil o emancipaci žen, zejména ve veřejném životě. V rámci přejímání západních zvyklostí zavedl používání latinky, evropského kalendáře a podporoval všechny druhy základního umění. Laické pojetí státu sice Kemal převzal z Evropy, ale aplikoval ho ještě intenzivněji, než bylo ve většině evropských zemích zvykem. Zakázal například veřejné nošení symbolů identifikujících osobu s náboženstvím – např. nošením fezu.

Rok po vyhlášení republiky byla v roce 1924 přijata ústava, podle níž bylo osobní vlastnictví zaručeno státem. Mezi dvěma světovými válkami se turecká politika vydala směrem hospodářského izolacionismu a etatismu, což nebylo v Evropě v této době žádným neobvyklým jevem. Turecko tedy v tomto ohledu nepatřilo k výjimkám. Vůdčím principem ve vnitřní i zahraniční ekonomické

² od r. 1935 zvaný „Atatürk“ - „otec Turků“

³ Vyhrazení se vůči Osmanské říši a jejím expanzivním tendencím. Soudržnost tamějších lidí byla do té doby založena na stejném náboženství nikoliv na příslušnosti ke státu.

⁴ Oddělení církve od státní moci. Jednalo se tak o první muslimský národ, který vytvořil sekularizovanou republiku. Islám již nebyl nejdůležitějším pojítkem politického života.

⁵ Poukazoval na formu vlády a vymezení se vůči osmanskému sultanátu a chalífátu.

⁶ Účast státu na hospodářských záležitostech. Stát začal podporovat ekonomický rozvoj tak, aby omezil závislost na ostatních státech.

⁷ Eliminace ideologií a institucí, které držely rozvoj Turecka zpátky a jejich nahrazení novými.

⁸ Vláda lidu nebo také demokratizace. Zahrnovala přenesení moci z vládnoucí třídy na lid a zavedení parlamentní demokracie. Všichni turečtí občané si jsou podle této teorie rovni bez ohledu na rasu, náboženství nebo pohlaví.

politice země se stala hospodářská soběstačnost. „*Skutečná nezávislost podle tohoto myšlenkového proudu předpokládala (i předpokládá) omezení úlohy zahraničního kapitálu v domácím hospodářství, protekcionistickou politiku směřující ke zvýhodnění vlastních výrobců, redukci dovozu atd. Kernalova ekonomická autarkie⁹ však byla úspěšná jen zčásti: korupce i klientelismus panující v turecké společnosti, stejně jako důsledky velké hospodářské krize v letech 1929 – 1932, zabránily uskutečnění mnoha ze strategického hlediska střízlivých reforem ankarských vlád. Mimo jiné se ukázalo, že vytvořit ze zaostalé feudální země rozvinutý kapitalistický stát během pár desetiletí prostřednictvím stimulace domácích producentů není úplně reálné.*“¹⁰ Vzhledem k dědictví, které po sobě zanechala monarchie, měla turecká ekonomika v této době velmi těžké výchozí postavení. Hospodářství tvořily zejména malé dílny produkující základní produkty pro domácí trh. Nová vláda sice založila industrializaci na soukromém podnikání, nicméně zasahovala vládními intervencemi do umístění kapitálu, kdykoliv to bylo z jejího pohledu nutné. Proto nelze zcela hovořit o liberálním přístupu a tržním hospodářství. Toto období je přesto charakterizováno velmi výraznými tempy růstu turecké ekonomiky, a jak je pro poválečná období typické, růst produkce byl tažen zejména domácí poptávkou.

1.3 Etatismus nový směr turecké ekonomiky (1929 – 1950)

Celosvětová hospodářská krize v letech 1929 až 1932 zasáhla značně i Turecko. Vláda proto změnila svůj ekonomický přístup a uchýlila se k silným intervencím. Novým směrem hospodářské politiky se stal v roce 1931 etatismus. „*Podle etatismu vláda dále uznává důležitost soukromého podnikání, ale musí zasahovat do ekonomického dění, aby zvedla úroveň blahobytu.*“¹¹ Vzhledem k orientaci Turecka na vývoz surovin byla země silně postižena celosvětovou ekonomickou krizí, která způsobila silný propad v jejích směnných relacích. Právě proto se turecká vláda uchýlila k silným intervencím ze strany státu. Vysoké vládní investice táhly průmyslový rozvoj země a ekonomika rostla ve třicátých letech velmi vysokým tempem. Roční růst hrubého domácího produktu (dále jen HDP) se v tomto období pohyboval okolo 10 % ročně. Během let 1934 – 1938

⁹ Hospodářská soběstačnost

¹⁰ HUMPLÍKOVÁ Kateřina. *Perspektivy rozšiřování Evropské unie – případová studie Turecko*, Praha 2009. 56 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor Politologie. Vedoucí Bakalářské práce prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

¹¹ HUMPLÍKOVÁ Kateřina. *Perspektivy rozšiřování Evropské unie – případová studie Turecko*, Praha 2009. 56 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor Politologie. Vedoucí Bakalářské práce prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

postupovala vláda podle tzv. 1. pětiletého plánu, což byl seznam připravovaných investic do průmyslu a energetiky. Vládě se více méně podařilo dosáhnout všech v plánu stanovených cílů. Následoval 2. pětiletý plán, k jehož naplnění však nedošlo, vzhledem k propuknutí druhé světové války. V průběhu války si Turecko zachovalo neutralitu. Přesto však, částečně pod vlivem strukturálních krizí, docházelo k poklesům ekonomiky. V letech 1940 – 1945 klesal HDP v průměru o 6,3 % ročně. Situaci také komplikovala inflace dosahující až 500 %, jakož i nedostatek zboží. Během války také značně vzrostla kontrola vlády nad ekonomikou prostřednictvím státních firem. V únoru 1945 vypovědělo Turecko válku Německu, a tak se postavilo na stranu vítězů. Po druhé světové válce se země dostala pod tlak Ruska, které podporovalo místní komunisty.

Byl to ale právě Kermalův odkaz - snaha zařadit se mezi ostatní evropské státy a s tím související strach z expanzivního komunistického Sovětského svazu - který vedl Turecko ke členství v západních organizacích. Turecká příslušnost k západu byla stvrzena turecko-americkou dohodou o vojenské pomoci a spolupráci podepsanou v roce 1947. Turecko se v témže roce také připojilo k Marshallovu plánu. V roce 1948 bylo přijato do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD¹²) a v roce 1949 do Rady Evropy. Vzhledem k úsilí, které Turecko více než dvacet let vyvíjelo, aby se stalo legitimní součástí Evropy, nechtělo nyní spadat do sovětské sféry vlivu. Turecko se totiž pod nepříjemným tlakem Moskvy začalo stále víc orientovat na Spojené státy Americké (dále jen USA¹³) a dokonce se v roce 1952 stalo členskou zemí Severoamerické aliance (dále jen NATO¹⁴). Takový postoj západní svět vítal, neboť Turecko představovalo důležitý strategický bod proti sovětskému rozpínání na jihovýchod Evropy. Zároveň bylo ceněno za jeho schopnost přispět svými vojenskými jednotkami, které se s pomocí USA rychle modernizovaly a dosáhly takového počtu, že Turecko představovalo druhou největší armádu v rámci NATO. Studená válka představovala pro Turecko příležitost ukázat světu odhodlání stát se plnohodnotným členem západního společenství a dala mu impuls, aby v těchto snahách nadále pokračovalo. Na druhou stranu nikdy nebylo jasné, zda si tyto celky cení Turecka stejně, jako ono samo si cení členství v nich.

¹² Organisation for Economic Cooperation and Development

¹³ United States of America

¹⁴ North Atlantic Treaty Organization

1.4 Liberalizace hospodářství (1950 – 1960)

50. léta jsou charakterizována nástupem nové hospodářské politiky. Ve volbách v roce 1950 zvítězila Demokratická strana, která podporovala rozvoj soukromého podnikání. Vláda se proto zaměřila na odbourání izolacionizmu v hospodářství a liberalizaci zahraničního obchodu. První polovina padesátých let je již v turecké historii zapsána jako období ekonomického boomu a liberalizace většiny odvětví.

Velká pozornost byla věnována sektoru zemědělství, který v prvních letech velmi prosperoval. Byla zaváděna mechanizace a zemědělcům byly poskytovány úvěry. Díky prudkému růstu zemědělské produkce se v tomto období roční přírůstky HDP pohybovaly kolem 11 %. Kromě zemědělství se rozvíjel rovněž potravinářský a stavební průmysl. Nová politika byla nakonec úspěšná pouze v první polovině 50. let. *„Úskalím se nakonec pro tureckou ekonomiku stala velmi nekoordinovaná hospodářská politika, skrývaná pod názvem liberální. Po těžké neúrodě v roce 1954 se ekonomika začala výrazně zpomalovat, zemědělské výnosy náhle poklesly a míra růstu HDP činila pouze 4 %.“*¹⁵

Zpomalení ekonomiky bylo navíc doprovázeno finanční nestabilitou. Státní podniky pokrývaly své deficity úvěry od centrální banky, a tak docházelo k růstu peněžní nabídky a následně ke zvyšování inflace. Turecko se stále více zadlužovalo v zahraničí, protože exporty vykazovaly rychlejší pokles než importy a deficit obchodní bilance se prohluboval. *„Objem exportů klesl ze 7,6 % HDP v roce 1951 na 2 % HDP v roce 1958 a importy se snížily z 9,7 % HDP na 2,5 % HDP. V srpnu 1958 byla vláda nucena přijmout stabilizační program, který měl obnovit makroekonomickou stabilitu.“*¹⁶ Mezi hlavní cíle patřila devalvace měny a liberalizace importu a exportu. Výsledky byly příznivé, neboť se podařilo oživit tureckou ekonomiku. Největším úspěchem byl jednoznačně pokles míry inflace. Tento ambiciózní program se však brzy projevil jako neufinancovatelný tureckými zdroji a zahraniční dluh Turecka neustále narůstal. Nepomohly ani další půjčky ze strany Mezinárodního měnového fondu (dále jen MMF) a USA. Z ekonomické krize vzešla krize politická a vláda Demokratické strany byla zakončena v roce 1960 vojenským převratem.

¹⁵ VESELÁ, Z.: *Turecká republika*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1984

¹⁶ KORÁB Jan, *Politicko-ekonomická analýza Turecka*, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

1.5 Nový politický směr (1961-1979)

Nová ústava z roku 1961 přinesla celou řadu změn. Mezi ty hlavní patřilo zřízení Státní plánovací organizace. S jejím vznikem byla zároveň vytvořena nová strategie hospodářského růstu. Turecko si zvolilo cestu substituce dovozů. V praxi to znamenalo, že se podnik spojil s některou zahraniční společností, která obstarala know-how, potřebné licence a značnou část surovin. Naproti tomu turecká strana poskytla levnou pracovní sílu, distribuční síť a část kapitálu. Státní plánovací komise vytvářela pětileté plány pro hospodářství. V rámci prvního pětiletého plánu (1963 – 1967) se hospodářská politika zaměřila na silnou úlohu veřejného sektoru a vládní intervence. Druhý pětiletý plán (1968 – 1973) naopak upřednostňoval důvěru v cenové pobídky a soukromý sektor. Cílem obou těchto plánů bylo dosažení 7% míry hospodářského růstu a snížení závislosti ekonomiky na vnějším financování. „*Turecké hospodářství zaznamenalo uspokojivé výsledky, zejména v oblasti industrializace. Podíl průmyslu na HDP vzrostl z 16,2 % v roce 1963 na 22,6 % roku 1972. Do roku 1970 udržovaly výdaje víceméně stejné tempo jako příjmy. Podle údajů Světové banky si tak vláda v tomto období udržovala schodek státního rozpočtu kolem 5 %.*“¹⁷

Vážným problémem tohoto období byl růst nezaměstnanosti. Nejvíce se zvyšovala v městských oblastech, protože venkovské obyvatelstvo migrovalo do měst za prací. Přesné údaje nejsou známy, nicméně Světová banka odhaduje, že nabídka práce rostla dvakrát rychleji než poptávka po ní. Situace se částečně vyřešila odlivem tureckých pracovníků do západní Evropy. „*V roce 1961 byla podepsána smlouva se Spolkovou republikou Německo, která umožnila tisícům Turků pracovat v německém průmyslu.*“¹⁸ Nevýhodou odchodu pracovníků byl ale fakt, že Turecko ztratilo velký počet vysoce kvalifikované pracovní síly. V mezinárodním obchodě vláda uplatňovala politiku substituce importu ve snaze ochránit domácí průmysl. Importní režim specifikoval dvě skupiny přípustných dovozů, na které se vztahovaly nejrůznější kvóty a licence. Výrobky, které nebyly uvedeny ani v jedné skupině, se dovážet nesměly. Navíc na veškeré dovážené zboží byly uvaleny vysoké celní poplatky a kolkovné. V roce 1969 bylo zřejmé, že se Turecko blíží podobné ekonomické situaci jako na konci 50. let. Rostla poptávka po úvěrech od centrální banky, aby byl

¹⁷ ¹⁷ KORÁB Jan, *Politicko-ekonomická analýza Turecka*, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

¹⁸ ¹⁸ KORÁB Jan, *Politicko-ekonomická analýza Turecka*, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

vyrovnán rostoucí vládní deficit, měna byla nadhodnocena a vláda nebyla schopna splácet zahraniční dluh.

Stabilizační program z konce 50. let výrazně napomohl zlepšení inflace a Turecku se téměř po celou následující dekádu dařilo udržovat průměrnou roční míru inflace kolem 5 %. Situace se však změnila počátkem roku 1970. Důvodem byl jednak nový zákon garantující vyšší platy státním zaměstnancům a také narůstající deficity státních podniků.

V zemi byla špatná i politická situace. Vládnoucí strana „Strana spravedlnosti a rozvoje“ (dále jen AKP¹⁹) čelila sílící opozici a navíc se musela potýkat s občanskými nepokoji. Politická nevraživost pramenila z rostoucí sociální nerovnosti mezi zemědělským a průmyslovým sektorem. Politické neshody zabraňovaly vládě, aby se vyrovnávala s ekonomickými problémy. Devalvace turecké liry byla odložena až na rok 1970 a na rozdíl od té předešlé z konce 50. let nebyla doprovázena žádným stabilizačním programem. Změny ve fiskální police se neuskutečnily. Státním zaměstnancům bylo schváleno zvýšení platů a zemědělcům byly poskytovány dotace. Vláda totiž chtěla získat na svou stranu přízeň voličů.

Zmíněná devalvace nicméně pomohla odvrátit hrozící ekonomickou krizi. Nejvíce na změnu zareagovaly exporty, které v roce 1971 vzrostly o 15 % a o rok později dokonce o 30 %. Devalvace také podpořila příliv peněz od dělníků, kteří v té době pracovali v zahraničí. Tyto převody pomohly vylepšit běžný účet platební bilance, který se díky tomu mezi lety 1971 a 1972 dostal do přebytku. Navíc posílení platební bilance pozvedlo důvěru zahraničních věřitelů, kteří začali znovu poskytovat úvěry. Ačkoliv se ekonomická situace částečně zlepšila, nepodařilo se zabránit politickým nepokojům. V březnu 1971 zasáhla do dění opět armáda a donutila předsedu vlády k rezignaci.

Navíc turecká ekonomika nebyla v izolaci od okolního světa. První ropný šok, který vypukl v roce 1973, však významně postihl tureckou ekonomiku. Turecko, jakožto země závislá na dovozu ropy, nedokázalo zareagovat na rostoucí cenu této suroviny. Její spotřeba v zemi se i nadále zvyšovala a tím docházelo k rostoucímu deficitu obchodní bilance. Zadluženost Turecka se stále více prohlubovala, neboť vláda využívala na zaplacení ropy úvěry od zahraničních věřitelů. Ti se ale

¹⁹ Adalet ve Kankilma Partisi, [online]. 13. 01. 2011, citováno 13. 01. 2011. dostupné z: <<http://www.akparti.org.tr/#>>

postupem času zalekli rostoucího tureckého dluhu a v roce 1977 půjčky omezili. Nejvíce tím utrpěl průmysl, protože v následujícím období musela vláda omezit investice. Další ranou byla neúroda v roce 1977. *„Turecko nemohlo vyvážet tolik zemědělských plodin, jak původně předpokládalo, dramaticky se snížily příjmy ze zahraničí a země nebyla na podzim roku 1977 schopna splácet své dluhy. Dalším negativním důsledkem energetické krize byla rostoucí inflace. Během první poloviny 70. let dosahovala průměrná roční míra inflace kolem 20 %, tedy byla čtyřikrát vyšší než v předchozím období. Ovšem ekonomický úpadek v roce 1977 způsobil růst cen a inflace akcelerovala natolik, že v roce 1980 dosáhla úrovně 100 %. Zdrojem růstu peněžní nabídky a následně inflace byl jako v předchozím období deficit veřejného sektoru. Z velké části byl rozpočtový schodek financován centrální bankou.“*²⁰

Vláda se snažila realizovat stabilizační program, který by napomohl ekonomické situaci. Mezi hlavní opatření patřila devalvace měny. Plán dále zahrnoval odložení splátek zahraničního dluhu, pobídky zahraničních investic a úpravu cen. Nicméně k žádnému viditelnému zlepšení nedošlo, spíše naopak. Inflace nadále akcelerovala, průmyslová produkce poklesla a zvyšoval se počet nezaměstnaných. Navíc se v zemi rozvíjel černý trh. Uvádí se, že počet vývozu ležících mimo rámec zákona převyšoval legální exporty. Turecko se snažilo řešit dluhovou krizi a požádalo o pomoc mezinárodní instituce.

Po dalším ropném šoku v roce 1979 se však ukázalo, že opatření sociálně demokratické vlády jsou neúčinná a vláda rezignovala. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let navíc začala narůstat vnitřní politická a ekonomická nestabilita, která se mimo jiné projevovala vzestupem proislámsky laděných skupin, a vyvrcholila vojenským převrácením v září 1980. Od té doby v zemi značnou moc držela armáda, která se sice postavila za proevropskou orientaci země, ale na druhou stranu tento stav byl pro EHS zpochybněním udržitelné stability Turecka a jeho připravenosti na hlubší integraci. Poté co se situace relativně uklidnila, se Turecko rozhodlo oficiálně podat žádost o přijetí za řádného člena EHS. To učinil v dubnu 1987 tehdejší turecký předseda vlády Turgut Ozal.

²⁰ KORÁB Jan, Politicko-ekonomická analýza Turecka, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

1.6 Počátek trvalé liberalizace (1980 - 1989)

Osmdesátá léta se nazývají cestou k tržnímu hospodářství nebo počátkem trvalé liberalizace. Celá jsou charakterizována více méně úspěšným naplňováním ekonomického programu vytvořeného na začátku tohoto období. Krize na konci 70. let totiž poukázaly na fakt, že pro zlepšení situace nestačí jen ekonomická stabilizace, nýbrž zcela nový přístup k hospodářské politice. Dosavadní uzavřená ekonomika se měla transformovat na ekonomiku otevřenou, svobodnou, průhlednou a přístupnější světovému hospodářství. Pokus o stabilizaci a strukturální změnu významně podporovaly instituce, jako je MMF a Světová banka.

V první reformní fázi se vláda odklonila od politiky substituce importu a zahájila podporu exportu. Dalším krokem k posílení exportu byla depreciační turecké liry a zavedení flexibilnější politiky směnného kurzu. Vláda se také snažila o omezení domácí poptávky a s tím související přesun zboží z domácího na zahraniční trhy. Součástí reformy byla také liberalizace importu. V roce 1983 byl změněn dovozní systém, který umožnil volný dovoz jakéhokoli zboží, jež nebylo předmětem speciálních omezení nebo licencí. Zároveň poklesla průměrná celní sazba z 19 % na 12 %.

Exportem tažená strategie se projevila jako dobrá cesta ven z krize. Během osmdesátých let Turecko projevilo, mimořádnou výkonnost při zvyšování objemu exportu. Zejména v první polovině dekády, kdy objem exportu vzrostl z 2 910 mil. amerických dolarů (dále jen USD²¹) v roce 1980 na 7 958 mil. USD v roce 1985, došlo k nejvýraznějšímu nárůstu. V druhé polovině zaznamenal objem exportu opět výrazný, avšak pomalejší růst. V roce 1989 činil objem exportu 11 625 mil. USD. Zvyšujícími objemy exportu se snižoval poměr mezi dluhem země a jejími vývozy, to oddělovalo zemi od ostatních dlužících států a výrazně to tedy přispělo k obnovení platební schopnosti Turecka.

Turecko mělo vždy problémy se saldem platební bilance. Plán liberalizace se to snažil vyřešit tím, že by zvýšil podíl tradables²² na produkční kapacitě země. Přesto růst investic byl tažen zejména

²¹ United States Dolar

²² Teoretický Model je založen na 2 sektorech. Tradable sektor- otevřený konkurenci světového trhu, ceny v tomto sektoru jsou závislé na světových cenách. Zatímco non-tradable sektor je kryt před tlakou světových cen. Ceny non-tradable jsou závislé na poptávce a nabídce a jejich interakcích. Tudiž celková průměrná cenová hladina v ekonomice je vážený průměr cen z těchto dvou sektorů. ŠINDEL Jaromír. *Efekt zvratu běžného účtu na obchodovatelné a neobchodovatelné sektory v měnové unii - rozklad přidané hodnoty*. [online]01/2007, citováno 13. 11. 2010, dostupné z: <<http://nf.vse.cz/download/veda/workshops/sindel.pdf>>

vládními investicemi, které většinou směřovaly do sektoru non-tradables. Vysoký růst exportu neměl tak pozitivní vliv na růst soukromých investic do sektoru tradables, jak vláda původně očekávala. Někteří autoři tento neúspěch připisují zejména nejasnosti vládní politiky. Za další překážky pro rozšíření soukromého investování jsou považovány vysoká inflace a vysoká reálná úroková míra.

K úspěšným opatřením turecké vlády se řadí opakovaná devalvace. Ta začala v lednu 1980 a nová turecká lira (dále jen YTL²³) devalvovala z původních 47 na 70 YTL/USD. „Politika vytrvalé reálné depreciace, trvající do roku 1988, byla nepostradatelným prvkem strategie vysokého růstu, kterou Turecko zvolilo pro vyřešení svého dluhového problému.“ Právě dobře cílené politice měnového kurzu lze přisuzovat velký podíl na tom, že Turecko dosahovalo tak významných objemů exportu. *„Úspěchem byl také průměrný růst hrubého národního produktu (dále jen HNP) během celé dekády převyšující 5 % ročně. Tento výkon lze hodnotit jedinečně pozitivně, zejména v tolik nepříznivých podmínkách, v jakých se v této době světové hospodářství nacházelo.*

V první polovině dekády je také nutné připsat vládě k dobru výraznou změnu struktury HDP ve prospěch průmyslu. V roce 1981 činil podíl průmyslu na tvorbě HNP 55,6 %, o 4 roky později to již bylo 58,4 %. V druhé polovině desetiletí však k dalšímu výraznému posunu struktury HDP ve prospěch průmyslu již nedochází. Nejprve podíl průmyslu na tvorbě HNP dokonce klesá až pod 56 %, ale v roce 89 se vrací k hodnotě 58,4 %“²⁴.

Pokud se pokusíme porovnat první a druhou polovinu osmdesátých let v Turecku, dojdeme k závěru, že na konci 80. let nedosahovala turecká ekonomika takových úspěchů jako v jejich průběhu. Podle makroekonomických ukazatelů došlo ke zpomalení temp růstu jak exportu, který táhl celou ekonomiku, tak HNP. Růst HNP v roce 1985 dosáhl 5,1 % a v roce 1987 dokonce 7,5 %, od té doby však klesal až na 1,9 % v roce 1989. Vysoký růst rozpočtových schodků pak vedl k dalšímu zvyšování zahraničního zadlužení země.

²³1. ledna 2005 byla stará turecká lira (TRL) nahrazena novou tureckou lirou (YTL) v poměru 1.000.000 starých lir na jednu novou liru. V této práci počítám s tímto přepočtem a pro lepší orientaci vše uvádím v YTL.

²⁴ KORÁB Jan, *Politicko-ekonomická analýza Turecka*, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

Růst deficitu veřejných rozpočtů lze částečně také přičítat zostření politické situace na konci osmdesátých let. Vláda ve snaze zalíbit se veřejnosti a uspět v dalších volbách ustoupila od do té doby přísnější výdajové politiky. Na konci osmdesátých let také opět dochází k zvyšování inflace. Inflaci se do té doby dařilo snižovat ze 107 % v roce 1980 až na 30,5 % v roce 1983. Přestože v následujícím roce došlo k opětovnému nárůstu, významně se situace zhoršila až později. Z 32 % v roce 1987 došlo ke skoku na 68,3% v roce 1988 a téměř 70 % o rok později. Nejasnosti také panují při posuzování nezaměstnanosti. Uváděná čísla se pohybují kolem 10 % na začátku dekády a mírně klesají v jejím průběhu. Někteří experti však upozorňují na to, že oficiálně publikovaná čísla²⁵ mohou být zavádějící, a že nezaměstnanost se podle jejich výpočtů během dekády zvýšila. To by spíše odpovídalo nárůstu reálných mezd v druhé polovině dekády. Podle některých propočtů nezaměstnanost během osmdesátých let narostla až o 2 miliony.

1.7 Krize a nestabilita (1990 - 1999)

Devadesátá léta v turecké ekonomice jsou obdobím plným zvrátů a velkých výkyvů. Turecko v této době prošlo dvěma krizemi, způsobenými ve velké míře politickou situací v zemi. Jednotlivé politické strany zjistily, že provádění nepopulárních reforem je brzy přivede do opozice a chovali se podle toho. Vláda tedy již na konci osmdesátých let upustila od opatrné fiskální politiky, což vedlo během celé následující dekády k výraznému nárůstu fiskálních deficitů. Již na konci roku 1990 ale došlo k zastavení trendu růstu HDP. To bylo zřetelně ovlivněno vnějšími událostmi, vyostřenou situací v regionu Blízkého a Středního východu a posléze válkou v Perském zálivu. Tato situace vrhla tureckou ekonomiku do nepříznivé situace – situace nejistoty a pesimistických očekávání. Určitý podíl „viny“ lze také připisovat vnitropolitické situaci. Předčasné volby vyhlášené v roce 1991 nejistotu spíše dále umocňovaly. Strach z výsledku předčasných voleb opět znamenal nedostatek politické síly a vůle vlády. To vedlo k nedisciplinované fiskální a měnové politice a dalšímu zadlužování.

Vláda začala navyšovat mzdy státním zaměstnancům, poskytovala subvence zemědělskému sektoru a navíc se zhoršovala výkonnost státních podniků. Růst rozpočtových výdajů přiměl vládu k dluhovému financování. Většinu úvěrů tvořily krátkodobé domácí půjčky s vysokými úrokovými

²⁵ Zdroj Turkstat [online] 22.12.2009, cit. 26.12.2009 dostupné z: <<http://www.turkstat.gov.tr>>

mírami. Postupem času se ministerstvo financí obrátilo na zahraniční investory a centrální banku. Ta začala ztrácet kontrolu nad nabídkou peněz, což šlo ruku v ruce s vysokou inflací, vysokými fiskálními deficity a ztrátou důvěry v tureckou liru, jež zase vedla přímo k měnové krizi na počátku roku 1994.

Jako reakce na ekonomickou nestabilitu vytvořila vláda ve spolupráci s MMF stabilizační program. Ten byl vyhlášen 5. dubna 1994 a Turecko se v něm zavázalo snížit inflaci a vylepšit vnější bilanci a dosáhnout stability na devizovém trhu. Nevyhnutelné bylo neprodleně snížit výdaje veřejných rozpočtů a modernizace daňového systému. Současně mělo dojít ke strukturálním změnám, reformě zemědělského sektoru a privatizaci státních podniků. Plán dále počítal i s navýšením příjmů rozpočtů, a to zejména zavedením velké škály jednorázových daní. Dále došlo ke zvýšení regulovaných cen produktů státem vlastněných podniků. Právě navýšení příjmové stránky rozpočtu, společně se snížením primárních výdajů, vedlo k velice úspěšnému a rychlému vylepšení rozpočtu. Naopak se plán nepodařilo naplnit v oblasti privatizace státních podniků. Nedostatek politické síly tak způsobil velmi nízké příjmy z privatizace vzhledem k minimálnímu počtu skutečně privatizovaných firem oproti původnímu plánu. Vláda také projevila svou neschopnost účinně kontrolovat a potlačovat inflaci. Ta se zejména růstem cen výrobků státních podniků (jedno z programových opatření) a prudké deprecie měny vyšvihla opět, poprvé od roku 1980, do trojčíferných čísel.

V závěru 90. let se Turecko opět ponořilo do velkých problémů. Tentokrát byl ale příčinou negativní vliv ze zahraničí. V roce 1997 vypukla asijská finanční krize, o rok později to byla krize v Rusku. Obě události způsobily odliv kapitálu zahraničních investorů. Situaci navíc zhoršila dvě ničivá zemětřesení v severozápadních oblastech Anatólie během roku 1999. Ekonomika se ocitla v hluboké recesi.

V prosinci 1999 podepsala turecká vláda tříletý stabilizační program, opět za podpory MMF. Cílem bylo snížení míry inflace, redukce státního dluhu, zpřísnění fiskální politiky a zavedení strukturálních reforem. Program byl přijat v lednu následujícího roku, ale pozitivní výsledky přinesl jen na krátkou dobu. V roce 2001 totiž Turecko postihla další ekonomická krize.

1.8 Turecko na přelomu tisíciletí

Na počátku nového tisíciletí se turecká ekonomika nacházela ve fázi silné deprese. Na konci roku 1999 byl uveden další program cesty ven z krize. Představen byl ve spolupráci s MMF a opět spoléhal na úspory ve veřejných výdajích. MMF se také zapojil při implementaci programu a to tak, že dohlížel na jeho dodržování a dále poskytl v letech 1999 – 2002 velmi štědrá finanční pomoc ve výši 20,6 mld. USD. Rok po zavedení programu se však prokázalo, že příliš spoléhal na příliv spekulativního krátkodobého kapitálu. To dovedlo tureckou ekonomiku v listopadu roku 2000 přímo do další finanční krize. O tři měsíce později se od tohoto plánu ustoupilo. Definitivní zvrát nastal po volbách na konci roku 2002. Vítězná AKP mohla s nadpoloviční většinou hlasů vytvořit stabilní vládu, která měla politickou sílu k prosazování reforem. Ve spolupráci s MMF byl vytvořen další plán, jehož hlavní tři cíle spočívali v úspoře financí ve veřejných rozpočtech, opatrná měnové politice a v prosazování strukturálních reforem. Program byl v mnoha ohledech velmi úspěšný. Vláda se snažila právě úspěchy při realizaci programu zvýšit svou důvěryhodnost, která by se tak promítla potažmo v celou tureckou ekonomiku. Centrální banka vedla ke snižování úrokových měr, což podpořilo domácí spotřebu a fixní investice. Největším úspěchem bylo bezpochyby výrazné snížení inflace. Tu se podařilo dostat ze zhruba 90 % v roce 2002 pod 10 % v roce 2004.

HDP začalo na přelomu tisíciletí dosahovat velmi zajímavého tempa růstu a kromě roku 2001 se míra růstu HDP držela nad pěti procenty. V roce 2004 dosáhla ekonomika dokonce 9% růstu, což činilo z Turecka jednu z nejdynamičtějších ekonomik světa. Na vzpružení HDP měla svůj podíl i rostoucí spotřeba domácností a příliv investic. Tento růst byl však velmi křehký. Toto tvrzení dokládá silný vztah mezi přílivem zahraničního kapitálu a vyšší růstu HDP. Negativně také působí nízký podíl exportu na HDP. Turecko zůstává nadále zemí s velkým významem primárního sektoru, ale zapojení terciárního sektoru roste. V současné době se na HDP podílí zemědělství 10,3 %, průmysl 25,4 % a služby 59,9 %. Dalším, poměrně velkým problémem zůstává fakt, že je země rozdělena na bohatý západ a chudý východ. Z ekonomického pohledu je téměř 80 % celkové produkce vytvářeno v západní části, čímž se Turecko jednoznačně stává zemí s největšími regionálními disproporcemi v Evropě. S touto disproporcí souvisí i vysoká urbanizace a především nadměrný odliv ekonomicky aktivní pracovní síly z východu do západotureckých aglomerací.

Míra nezaměstnanosti se v posledních letech stále pohybuje mezi 8 % až 11 % (v r. 2008 se uvádí 7,9 % a 4 % částečná zaměstnanost - především v zemědělství) a je v různých regionech odlišná, což je zapříčiněno regionálními nerovnostmi Turecka. V posledních letech se však tyto nerovnosti začínají pomalu stírat. Mezi mladými absolventy míra nezaměstnanosti ovšem dosahuje až 20%. Varujícím indikátorem je také počet dlouhodobě nezaměstnaných, kteří představují více než polovinu všech nezaměstnaných. Ve skutečnosti je ale lidí bez práce mnohem více, řada Turků se při ztrátě zaměstnání nezaregistruje na Úřad práce, a tak jsou oficiální statistiky spíše orientační. Děje se tak především kvůli nedostatečné státní podpoře nezaměstnaných (lidé se pak snaží uživit „vlastní cestou“), ale také kvůli tradičnímu způsobu života, kdy v zemědělství pracuje řada rodinných příslušníků bezplatně.

Jako negativní lze také hodnotit vývoj měnového kurzu a zahraničního dluhu. Jak je pro tureckou ekonomiku charakteristické, neustále narůstal zahraniční dluh země. Během tří let od roku 2001 do roku 2004 stoupl o 40 miliard USD na úroveň 199,46 mld. k 31. 12. 2006. Vztaheno k HDP činil v roce 2006 37,1 % a deficit veřejného sektoru představuje 6 % HDP. Tento deficit je do značné míry způsoben povinnostmi splácet zahraniční úroky, které představují více než 40 % výdajů centrální vlády.

Vlna přílivu zahraničního kapitálu se také výrazně projevila na devizovém trhu. Turecká lira byla pod tlakem zahraničních finančníků, kteří hledali na tureckém trhu vysoké zisky z finančních arbitráží. Centrální banka soustředila měnovou politiku zcela na snižování inflace. Turecká lira nabízela finančním arbitřům během svého vývoje po roce 2000 tak vysoké výnosy z měnových obchodů, že Turecko ani nemohlo počítat s přílivem dlouhodobého kapitálu. Tlaku zahraničních finančníků lira „neodolala“ a prudce apreciovala, až o 50 % vůči USD a o 25 % vůči Euru (dále jen EUR).

Apreciace turecké liry měla další negativní následky. Prodražovala turecké exporty a ty se pak stávaly na zahraničních trzích stále méně konkurenceschopnými. Důsledkem byl posun ve struktuře exportů. Ta však vedla k vyšším nárokům na importy meziproductů, čímž se dále prohluboval deficit obchodní bilance. Export a import kontinuálně narůstá, přičemž v tureckém hospodářství převažuje jednoznačně import, který způsobuje zápornou obchodní bilanci turecké ekonomiky.

Největším tureckým obchodním partnerem v dovozu i ve vývozu jsou země EU a Rusko. Turecký vývoz činil v r. 2008 141,8 mld. USD a k hlavním položkám tureckého vývozu patří strojírenské výrobky, dopravní zařízení, textilní suroviny, polotovary a hotové výrobky z těchto materiálů. Dovoz do Turecka dosáhl v roce 2008 hodnoty 204,8 mld. USD. Hlavními dovozními artikly se staly minerální paliva, ocel a železo, strojírenské výrobky a spotřební zboží.

Hodnota běžného účtu turecké ekonomiky, která se od roku 2002 pohybuje v záporných hodnotách a neustále narůstá až k hodnotě -37 996 milionů USD dosažené v roce 2007. Na záporné hodnotě běžného účtu se podílí jednak bilance zahraničního obchodu, která se rovněž pohybuje v záporných číslech z výše uvedených důvodů; a bilance příjmů, která je výsledkem převažujících výdajů v tureckém hospodářství nad příjmy. Bilance příjmů v roce 2007 dosáhla záporného čísla – 6 794 milionů USD.

1.9 Současná ekonomická situace Turecka

Finanční krize ve světě, která nejdříve zasáhla trh hypoték v USA a rychle se rozšířila do dalších států, se v Turecku neprojevila tolik, jak se zprvu očekávalo. Turecko nebylo vážněji zasaženo ze dvou důvodů. Jednak po překonání krize v roce 2001 došlo postupně ke zpřísnění finančního dozoru a bankovní systém prochází rozsáhlou reformou a jednak objem hypotečních úvěrů je v Turecku na nízké úrovni. Turecko však bylo silně zasaženo poklesem exportu - výrazným snížením poptávky zejména v Evropě právě v důsledku globální krize.

Jak je patrné z výše uvedených skutečností, turecký hospodářský vývoj je poznamenán velikými výkyvy. Léta vysokého růstu HDP se střídala s roky prudkého poklesu. Od roku 2005, kdy HDP vzrostlo o 8,4%, docházelo v dalších letech ke snížení tempa růstu. *„Trend se pak v důsledku globální hospodářské recese v roce 2008 zvýraznil a růst HDP byl jen 0,9 %. V roce 2009 pokles pokračoval, první známky oživení ekonomiky se začaly objevovat teprve v posledním čtvrtletí roku 2009. Poprvé v pěti čtvrtletích byl zaznamenán růst, a to ve výši 6 % proti stejnému období roku 2008. V prvním čtvrtletí 2009 přitom byl meziroční propad -14,6%, ve druhém -7,6% a ve třetím -2,7%. Podle agentury Bloomberg ve čtvrtém čtvrtletí 2009 v zemích G20 měla vyšší růst jen Čína 10,7%, Indie a Jižní Korea skončily stejně jako Turecko. První dvě čtvrtletí roku 2010 vykázala*

hodnoty 11,7 % a 10,3 %, což předčilo očekávání, protože odhady na druhé čtvrtletí se většinou pohybovaly mezi 8 a 9%.²⁶

Vláda si stanovila jako cíl pro rok 2010 růst HDP 3,5 %, pro následující rok 4 % a pro rok 2012 pak 5 %. Vzhledem k výborným výsledkům první poloviny roku 2010 lze očekávat, že by tento cíl mohl být naplněn. V současnosti jsou odhady kolem 5,5 % pro rok 2010, na základě dobrých výsledků prvního pololetí 2010. Dalším cílem vlády je dosáhnout úrovně HDP na obyvatele v roce 2010 ve výši 8821 USD, v roce 2011 ve výši 9096 USD a v roce 2012 pak 9732 USD. V roce 2009 bylo přítom HDP na obyvatele ve výši 8590 USD.

„Deficit státního rozpočtu se za rok 2009 zvýšil oproti roku 2008 o 206 % na 52,2 mld. YTL. Výrazně rostly veřejné výdaje (+18,3 %), zatímco příjmy vzrostly jen o 2,9 %. Pro silně exportně orientovanou tureckou ekonomiku se rizikem může stát jakýkoliv další propad, respektive slabší zotavování globální poptávky.“²⁷

„Za účelem zvýšení finanční likvidity bank snížila Centrální banka komerčním ústavům míru povinných rezervních depozit z 6 % na 5 %.“²⁸ Výrazně se propadl celkový příliv přímých zahraničních investic. Za období leden–listopad 2009 klesly oproti stejné periodě 2008 téměř na třetinu a činily jen 5,9 mld. USD.

Turecku se v posledních letech poměrně úspěšně podařilo stlačit ohromnou inflaci (82% v roce 1998) k hranici oscilující kolem 10 % od roku 2005. Inflace začala ale opět růst a koncem roku 2008 byla opět na úrovni 11 %. *„V roce 2009 vykázala celkovou hodnotu 6,53 %, přičemž nejvíce se v ní promítlo zvýšení cen v kategorii potravin, které je uváděno ve výši 21 %, nájemného (téměř 20 %), stravování (kolem 14 %) a potravin (téměř 12 %).“²⁹* Turecká centrální banka sice přislíbila držet

²⁶ Zdroj Eurostat [online] 22.12.2009, cit. 26.12.2009 dostupné z:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

²⁷ International Monetary Fund: *Turkey: Report on Observance of Standards and Codes—Data Module, Response by the Authorities, and Detailed Assessment Using the*

Data Quality Assessment Framework (DQAF), [online]09/2009, citováno 18.01.2010, dostupné z:

<<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09286.pdf>>

²⁸ Informace poskytnuta Zastupitelským úřadem České republiky v Ankaře (Turecko). Datum: 04.02.2010
Zdroj: Zastupitelský úřad České republiky [online] 03.02.2010, cit. 04.02.2010 dostupné z: <www.mzv.cz>

²⁹ Ministerstvo zahraničních věcí: *Charakteristika hospodářství Turecka*, [online]12/2010, citováno 02.02.2010, dostupné z:

http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarstvi.html

inflaci na této hodnotě, ale MMF předpokládá, že se tento cíl nepodaří naplnit a v dalších měsících bude inflační křivka opět růst. Za pravdu ji dávají i dostupná data za rok 2010 která vykazují nárůst o 3,5% vůči prosinci 2009 (vše ve stálých cenách). Cílem centrální banky je inflace na konci let 2010 ve výši 6,5 %, 2011 v hodnotě 5,5 % a v roce 2012 ve výši 5 %.

Míra nezaměstnanosti činila v roce 2009 na rozdíl od očekávaných 13,6 % pouze 13 %. Přesto byla ve srovnání s rokem 2008 11,2 % stále vysoká a počet lidí bez práce byl oproti říjnu 2008 zejména díky nástupu mladých ročníků vyšší o 570 tisíc lidí. Nadprůměrně vysoká (kolem 25 % a více) nezaměstnanost byla zaznamenána právě u mládeže. Míra nezaměstnanosti během roku 2010 klesala na červnových 10,5% a poté opět rostla. Celková oficiální zaměstnanost se nyní pohybuje okolo 46 %, což je zhruba o 20 % méně než ukazuje průměr zemí EU (65,4 %), se zaměstnaností žen je Turecko ještě více pozadu, ta představuje jen 23,8 %, zatímco průměr EU činí 58,3 %.

Přestože exportní příležitosti silně ubyly v druhé polovině 2008, celoroční výsledek ještě ukázal procentní zvýšení exportu 23 % a importu 20 %. V roce 2009 však nastal hluboký propad v řádu desítek procent, u tureckého vývozu -23 % a dovozu -30 %. Největší podíl na propadu vývozu měl průmysl, jenž vykázal snížení o 24 % v roce 2009 proti roku 2008, především automobilový (o 33 % v roce 2009), který se významně podílí na tureckém vývozu (12 % v roce 2009). V 1. polovině roku 2010 vzrostl export o 15% ve srovnání se stejným obdobím 2009, dovoz však o téměř 34 %, takže negativní saldo za toto období dosáhlo již téměř -29 mld USD. Tato skutečnost, jež představuje krytí dovozu exportem jen ze dvou třetin (65,8%), dělá starost tureckým ekonomům. Odhadovaná výše tureckého exportu pro rok 2010 je ve výši 110 mld USD (v roce 2009 to bylo 102 mld USD). Počet nově založených firem začal růst již v posledním čtvrtletí 2009, udáváno je o 30 % proti třetímu čtvrtletí.

Jak je patrné z výše uvedeného, obchodní bilance vykázala negativní čísla. Pro rok 2008 to bylo -70 mld. USD a v roce 2009 díky silnému poklesu dovozu jen -38 mld. USD. Z hlediska exportu patří mezi hlavní destinace tureckého zboží dlouhodobě na prvním místě Německo, pak Velká Británie, Itálie, Francie, Rusko (ale i Spojené arabské emiráty), naopak v dovozu bývá kvůli surovinám na prvním místě Rusko, pak Německo, Čína, USA, Itálie. I když objem dodávek mezi EU27 a Tureckem se výrazně neměnil (kvůli světové krizi byl přirozeně v roce 2009 pokles), procentuální podíl obchodování s EU se snižuje ve prospěch třetích zemí, zejména Ruska, Číny a blízkých

asijských zemí. Jestliže např. turecký export v roce 2008 ze 48 % směřoval do EU, v roce 2009 už to bylo jen 46 %.

Mezinárodní ratingové agentury, které v roce 2009 nechaly nebo zlepšily hodnocení Turecka, upozorňovaly na to, že nestabilita politického režimu může vést ke snížení tohoto hodnocení. Vzhledem k referendu o ústavních změnách, jež proběhlo v Turecku 12. září 2010, které skončilo vyslovením podpory pro změny a tím i podpory pro vládnoucí stranu AKP, lze očekávat, že situace se v tomto smyslu nezhorší. Agentura Fitch a Moody's validovaly v posledním ratingu tureckou makroekonomickou kredibilitu sice směrem nahoru, nyní je ale nezbytné, aby země důsledně kontrolovala své rozpočtové výdaje a reformovala rovněž sociální a zdravotní systém. Turecká vláda se chce při překonávání následků ekonomické krize především spolehnout na vlastní makroekonomická opatření a fiskální pravidla. Zabývala se i otázkou půjčky od Světové banky a podepsání nové úvěrové dohody s MMF. Tato dohoda by byla podle některých expertů a tureckých podnikatelů zárukou pozitivního hospodářského vývoje v Turecku. Proběhlo několik jednání mezi tureckou vládou a MMF o formě a výši nové úvěrové dohody, ale záležitost nebyla dosud vyřešena a uzavřena. Objevují se stále silněji hlasy, že Turecko dokázalo překonat krizi ve světě bez půjčky MMF a tudíž podmínky, za kterých by byla poskytnuta, nemusí být pro Turecko výhodné.

Struktura turecké ekonomiky se postupně mění ve prospěch průmyslové produkce a zejména služeb. Pro orientaci lze uvést, že ve službách pracuje polovina zaměstnaných, 24 % v zemědělství a zbytek v průmyslu a stavebnictví. Nejvýznamnějšími položkami průmyslové výroby (a současně i exportu) jsou automobily a příslušenství, oděvy, bojler, stroje a zařízení, elektrické stroje, spotřební elektronika, bílá technika, železo a ocel, minerální paliva, oleje a plasty. V oblasti služeb patří mezi významné obory příjezdový cestovní ruch a s ním související hotelové služby a gastronomie. V roce 2008 navštívilo zemi 26,5 miliónu turistů a Turecko se tak zařadilo mezi sedm nejnavštěvovanějších světových turistických destinací. Výnosy z cestovního ruchu činily téměř 22 mld. USD, což představuje zvýšení o 18,5 % v porovnání s rokem 2007. V roce 2009 to byl podobný počet 27 mil. osob a příjem z turistického ruchu je uváděn ve výši 21 mld. USD. Pro rok 2010 se očekává, že Turecko přivábí 28 milionů turistů a příjem vzroste na 22 mld. USD.

Tabulka 1: Souhrnné ekonomické údaje Turecka³⁰

	2007	2008	2009	2010 – 1. čtvrtletí
HDP				
HDP v běžných cenách - v mld. TRY	843,2	950,5	954,0	243,3
HDP v běžných cenách - v mld. USD	648,7	742,1	617,6	161,2
HDP ve stálých cenách - v mld. TRY	101,2	101,9	97,1	23,4
Reálný růst HDP (stálé ceny)	4,7%	0,7%	-4,7%	11,7%
HDP/obyvatele - v TRY (běžné ceny)	12 130	13 288	13 269	3 291
HDP/obyvatele - v USD (běžné ceny)	9 307	10 436	8 590	2 181
Průměrná mzda (v TRY / měsíc)	1512	1675		1 839
Zahraniční obchod	2007	2008	2009	2010 – 1. pololetí
Export (v mld.USD)	107	132	102	54,8
Růst exportu	25,4%	23,1%	-22,6%	14,9%
Import (v mld.USD)	170	202	141	83,3
Růst importu	21,8%	18,8%	-30,3	33,6
Saldo obchodní bilance (v mld.USD)	- 62,8	-69,9	-38,7	-28,5
Přímé zahraniční investice - Inflow v mil.USD	22 047	18 269	7 660	3220
Inflace	8,4%	10,1%	6,53%	8,4
Nezaměstnanost	10,1%	14,0%	13,5%	10,5

³⁰ Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat, Centrální banka Turecka převzato: [online] 26.01.2011, citováno 26.01.2011 dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000802/#TOP>>

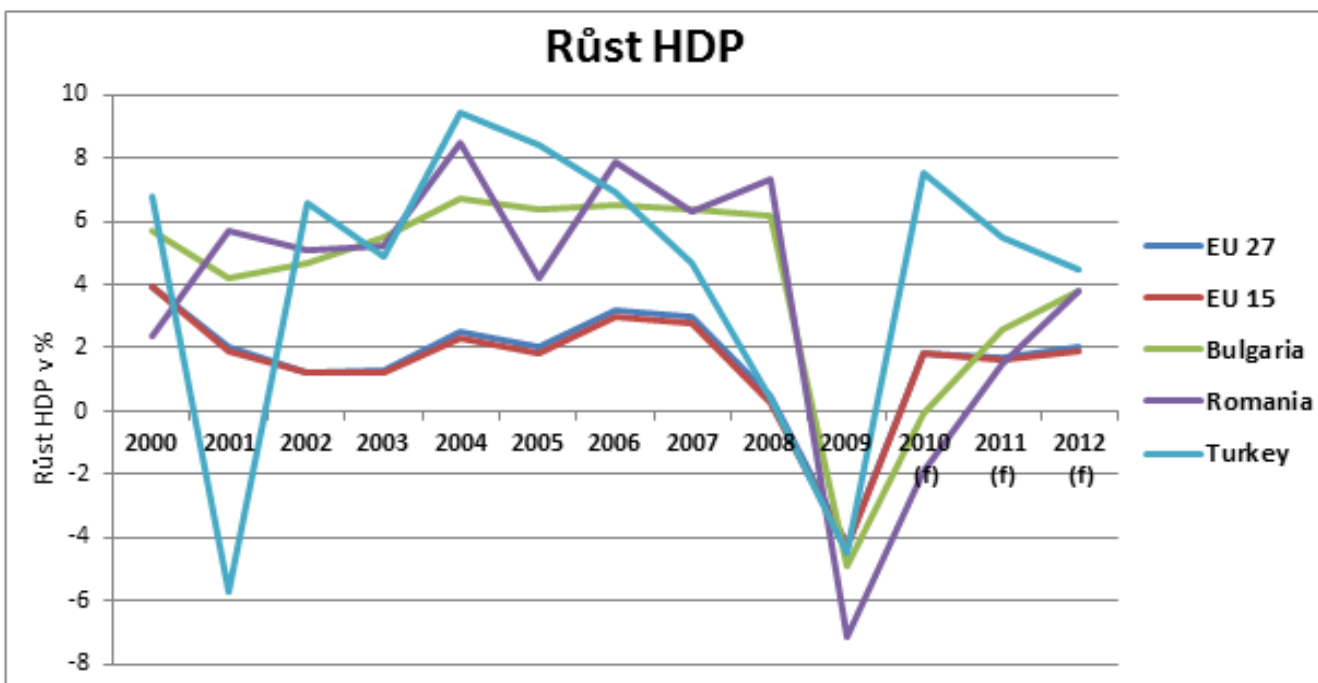
2 Komparace ekonomiky Turecka a EU

Při srovnání ekonomik Turecka a EU jsou vedle sebe postaveny dva rozdílné ekonomické a demografické celky. Turecko by v EU bylo druhou nejlidnatější zemí hned po Německu, ovšem nominální výše HDP Turecka představovala v roce 2009 608,400 mil. USD, což jej řadí na 18. příčku ve světě za Holandsko, které v tomtéž roce dosáhlo 789,700 mil. USD.

2.1 HDP

Ekonomickou zaostalost Turecka vůči EU dokládá ale především porovnání HDP na hlavu Turecka v paritě kupní síly. Vůči průměru EU (EU 27 = 100 %) dosáhlo Turecko v roce 2008 pouze 47 % průměru EU27. Ovšem co se týče nových členů EU – Bulharska a Rumunska – výsledky jsou obdobné. Rumunsko dosáhlo totožného výsledku, v případě Bulharska se jedná o 44 % úrovně EU27. Na druhou stranu reálný růst HDP Turecka v porovnání s průměrným reálným růstem HDP EU27 je vyšší. V roce 2008 Turecko dosáhlo reálného růstu HDP ve výši 0,4 % (v roce 2007 4,7 %). Průměrný reálný růst HDP v EU27 činil v roce 2008 0,5 % (v roce 2007 3%). Turecký reálný růst HDP v porovnání s Rumunskem i Bulharskem je v současnosti vyšší.

Graf 1: Růst HDP v % v jednotlivých letech³¹

³¹ data jsou použita z Evropského statistického úřadu Eurostat a uvedena v příloze č. 2 – celkový roční růst HDP v %

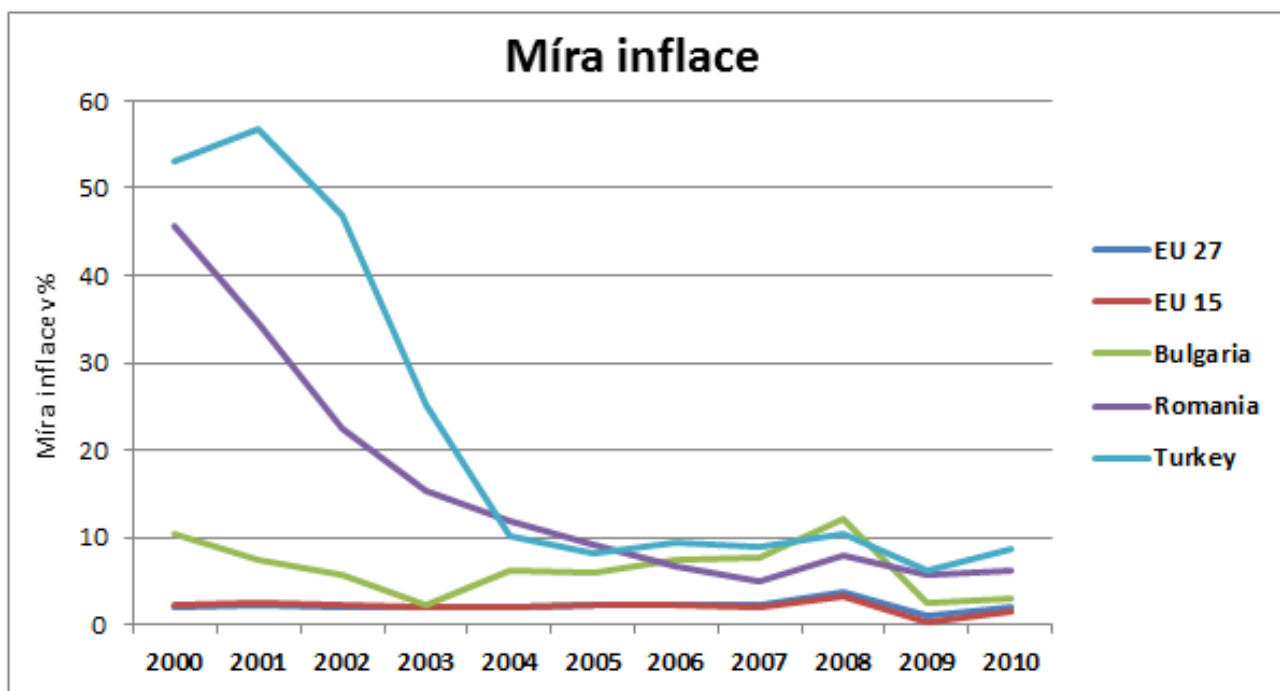
Dá se tedy očekávat, že Turecko se bude nadále přibližovat přístupujícím zemím. Co se týče HDP přepočteno na obyvatele, je na tom Turecko velmi podobně jako Rumunsko a Bulharsko.

V Turecku jsou patrné veliké regionální rozdíly, příjem lidí žijících v okolí Istanbulu převyšuje národní průměr o 43 % a stav v nejchudších oblastech se ale liší dokonce až o 400 %. Životní úroveň v jednotlivých členských zemích EU se však také liší. Proti sobě stojí země jako Lucembursko, Velká Británie, Nizozemsko, Rakousko, Švédsko s lepšími životními podmínkami, než jaké jsou například v Polsku nebo Maďarsku.

2.2 Inflace

Co se týče inflace, tak se její vývoj během prvního desetiletí jednadvacátého století absolutně odlišuje. Podobnost lze najít pouze u Rumunska, kterému se obdobně jako Turecku podařilo inflaci snížit z trojčíferné hodnoty v roce 1997 na hodnotu jednocífernou. Celkově se ale meziroční nárůst cen v zemích EU27 nijak výrazně neměnil a stabilně se držel okolo 2 % (s výjimkou roku 2008, kde míra inflace činila 3,7%). Míra inflace Turecka dosáhla v roce 2009 6,3 % (v roce 2008 činila 10,2%).

Graf 2: Míra inflace v % v jednotlivých letech³²

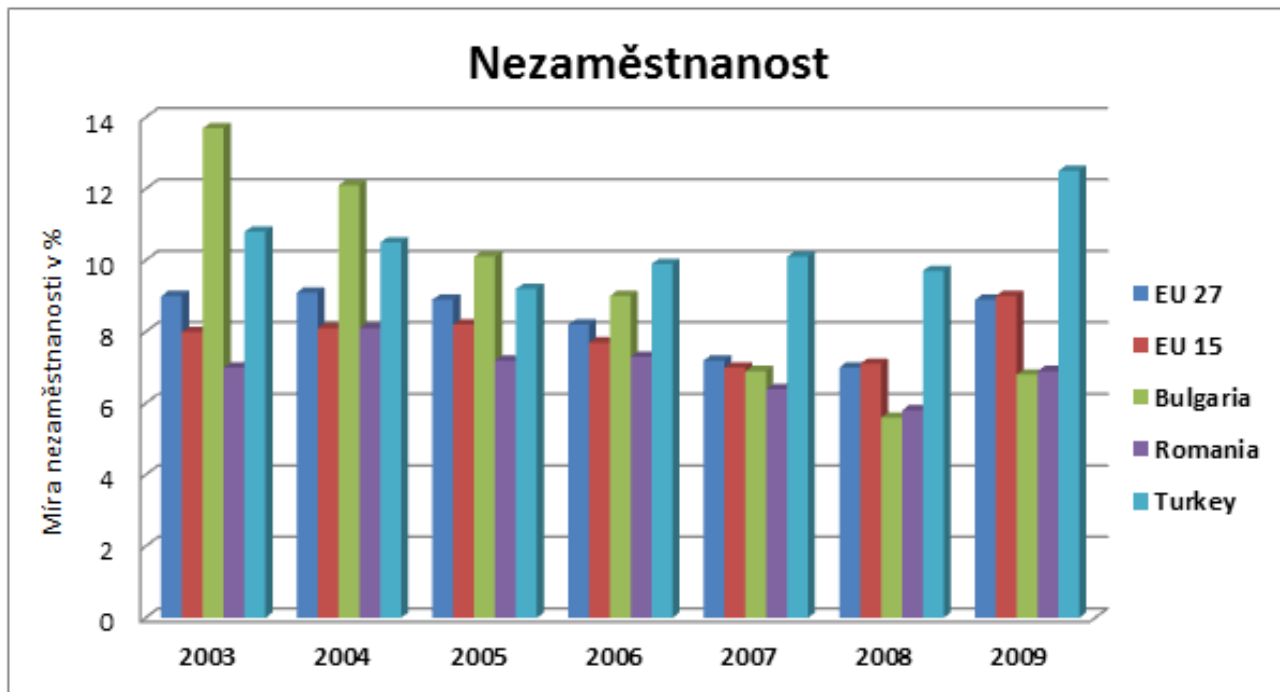
³² data jsou použita z Evropského statistického úřadu Eurostat a uvedena v příloze č.3 - celková roční míra inflace v %

Mezi zeměmi EU mělo v roce 2009 podobně vysokou inflaci pouze Rumunsko a to ve výši 5,6 %. Je ovšem třeba dodat, že s přihlédnutím k výši inflace v minulých letech je Turecko srovnatelné ještě s Bulharskem a pobaltskými státy.

2.3 Nezaměstnanost

Jak v EU, tak v Turecku patří k velkým problémům vysoká míra nezaměstnanosti. Její hodnota dosahuje v obou případech téměř 10 %, situace v unii v roce 2006 (7,9 %) je o 2 % příznivější než v Turecku. V obou případech je stav ještě vážnější pro věkové skupiny 15-24 let. Velké disparity lze nalézt ve struktuře zaměstnanosti dle sektorů. Význam zemědělství v Turecku je obrovský, je v něm zaměstnáno 27,3 % pracujících lidí, na HDP se ale podílí pouze 10,3 %, z čehož vyplývá, že produktivita práce v sektoru je velmi nízká. Poměr zaměstnanosti v průmyslu je 25,4 % a v terciárním sektoru 47,3 %. Naproti tomu v EU převažuje zaměstnanost ve službách, je v nich zaměstnáno přes 70 % pracujících lidí, 24,9 % zaměstnanců je aktivních v sektoru průmyslu a pouze 5 % v primárním sektoru.

Graf 3: Míra nezaměstnanosti v % v jednotlivých letech³³

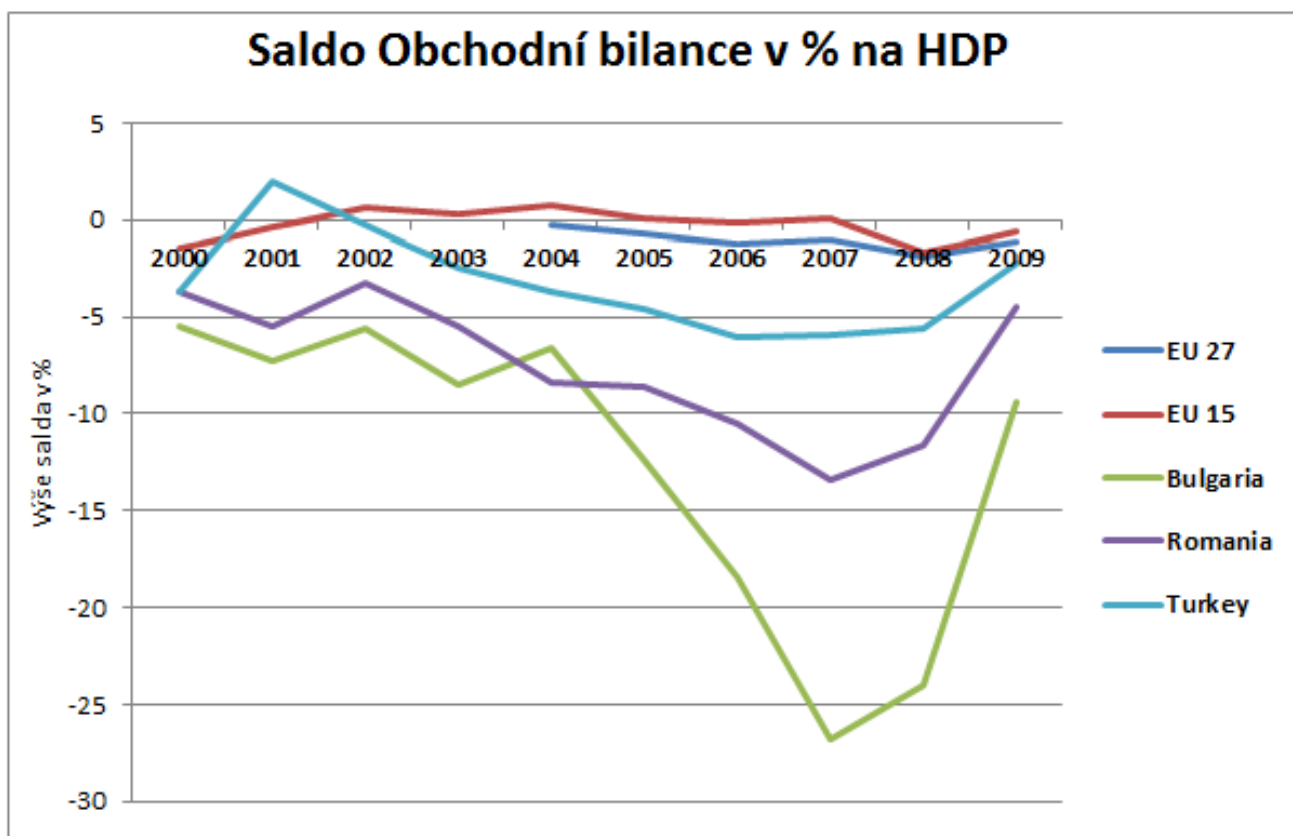

³³ data jsou použita z Evropského statistického úřadu Eurostat a uvedena v příloze č. 4 – celková roční míra nezaměstnanosti v %

2.4 Saldo obchodní bilance

Při srovnání Salda obchodní bilance je patrné, že v Turecku import významně převyšuje export již od roku 2002. Srovnání Salda obchodní bilance s EU27 je poměrně obtížné, protože většina statistik je pouze pro státy eurozóny a nikoliv pro EU jako takovou. Od rozšíření EU v roce 2004 saldo obchodní bilance bylo vždy záporné a pohybovalo se v okolí jednoho procenta kromě roku 2008, kdy se projevila hospodářská krize v USA a saldo kleslo až na úroveň $-1,9\%$. V případě Turecka je export asi o jednu třetinu nižší než import a obchodní bilance je tedy záporná. V roce 2009 se projevila hospodářská krize a saldo obchodní bilance je nižší než tomu bylo v minulých letech. V případě nových členských států EU – Bulharska a Rumunska je rozdíl mezi exportem a importem přepočtený na výši HDP ještě nohem horší a to především v případě Bulharska.

Graf 4: Saldo obchodní bilance v % na HDP v jednotlivých letech³⁴

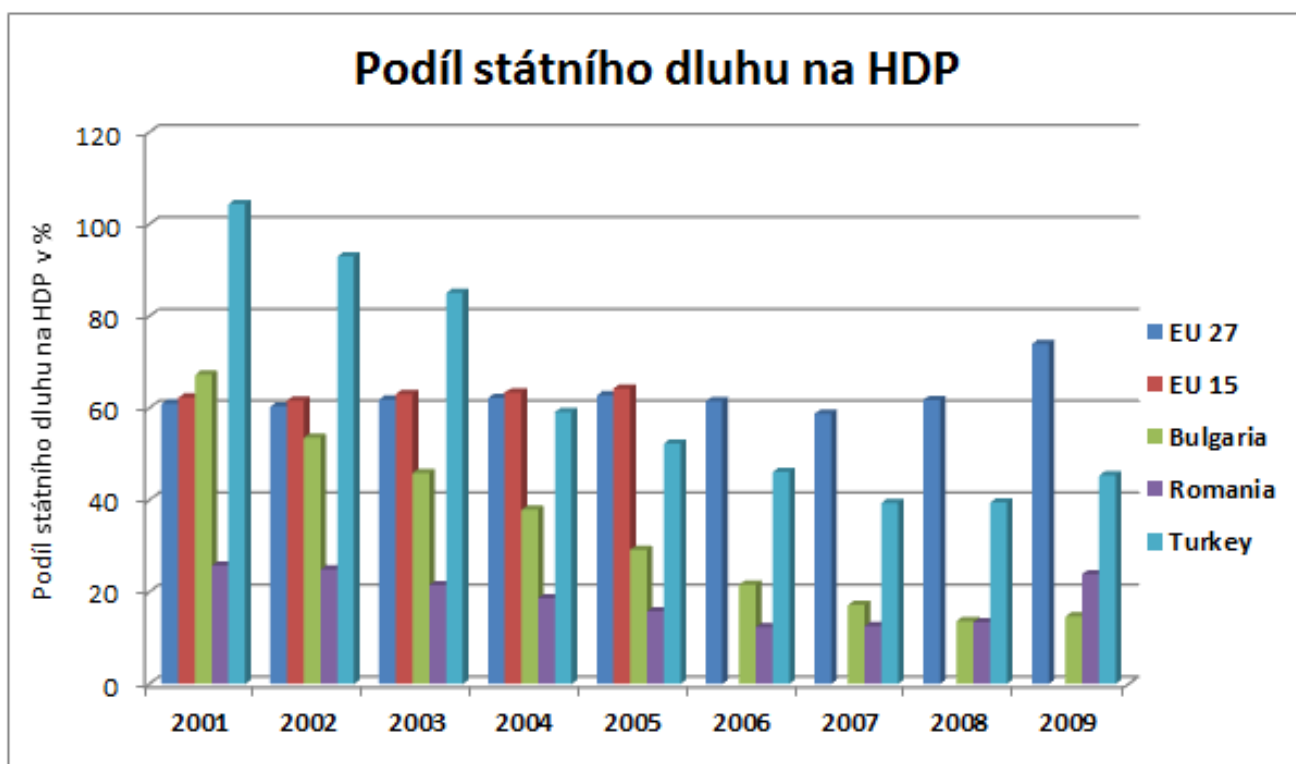

³⁴ data jsou použita z Evropského statistického úřadu Eurostat a uvedena v příloze č. 5 – celkové roční saldo obchodní bilance v 1000 mil. EUR

2.5 Podíl státního dluhu na HDP

Vysokou zadluženost státu se v Turecku během posledních pěti let podařilo zredukovat na 45,4 % HDP v roce 2009, čímž je o 28,6 % nižší než průměr EU27. Rekordmany v tomto ohledu jsou Řecko (126,8%), Belgie (96,2%) a Maďarsko (78,4%). Zde vykazuje Turecko pozitivní trend (podobně jako Bulharsko i Rumunsko) na rozdíl od většiny států EU.

Graf 5: Podíl výše státního dluhu na HDP v jednotlivých letech³⁵

³⁵ data jsou použita z Evropského statistického úřadu Eurostat a uvedena v příloze č. 6 – celkový státní dluh jako podíl na HDP v %

2.6 Magický pětiúhelník

Magický mnohoúhelník (obvykle čtyřúhelník) je velmi jednoduchý a přehledný způsob grafického znázornění základních cílů hospodářské politiky. Na poloosy pětiúhelníku jsou vyneseny skutečné napozorované hodnoty jednotlivých parametrů národního hospodářství a jejich spojnice tvoří různoběžné pětiúhelníky pro jednotlivé pozorované ekonomiky tak, že jejich deformace oproti výchozímu pravidelnému pětiúhelníku (ideálnímu stavu) vypovídají o míře naplnění či nenaplnění parametrů jednotlivých cílů. Všechny uvedené makroekonomické veličiny spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují. Hodnocení magického čtyřúhelníku je závislé na jeho ploše. Obecně se soudí, že čím je plocha větší, tím je makroekonomická situace země příznivější.

Mezi nejdůležitější ekonomické ukazatele dané ekonomiky patří růst HDP, výše nezaměstnanosti, výše inflace a výše schodku platební bilance. Jako pátý důležitý ukazatel jsem zvolil výši státního dluhu dané země na výši jejího HDP v procentech. Zvolil jsem jej především kvůli tomu, že globální krize způsobená pádem Lehmann Brothers ukázala nakolik je i tento ukazatel významný.

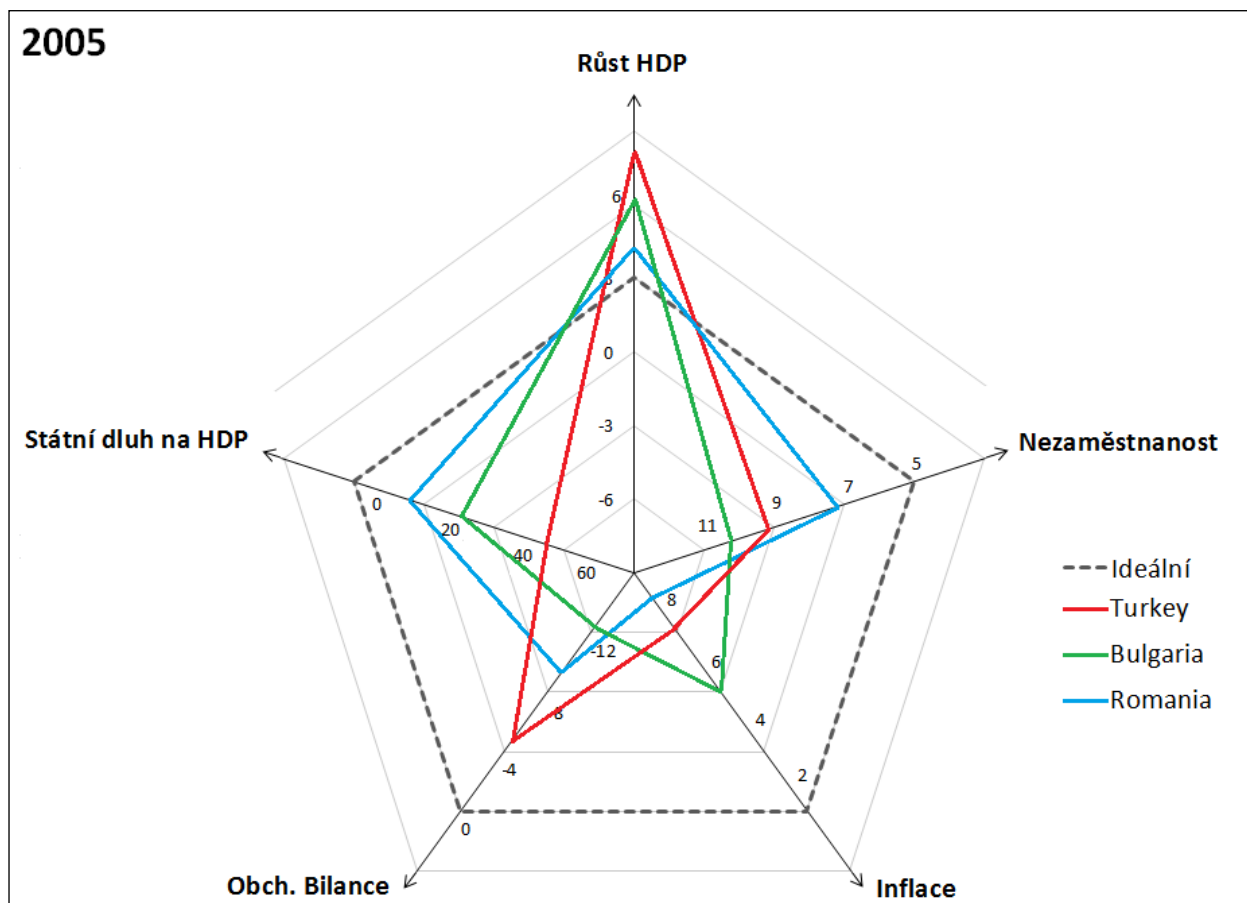
Níže uvedené grafy porovnávají úspěšnost hospodářských politik EU27, Bulharska, Rumunska a Turecka. Bulharsko a Rumunsko jsem vybral záměrně, jelikož to jsou poslední dva státy, které byly přijaty do EU a jejich srovnání s Tureckem proto považuji za nejvíce relevantní. Graf je sestaven pro rok 2009, protože v době vytvoření této práce nebyla k dispozici kompletní data pro rok 2010. Rok 2005 jsem vybral proto, že v tomto roce finišovaly přípravy Bulharska a Rumunska na vstup do EU a pro účel srovnání připravenosti ekonomik na vstup do EU se mi zdá jako nejvhodnější. Kvůli přehlednosti jsem pro rok 2005 i 2009 udělal dva grafy – pro Turecko a EU a zvláště pro Turecko, Bulharsko a Rumunsko.

2.6.1 Komparace dat v roce 2005

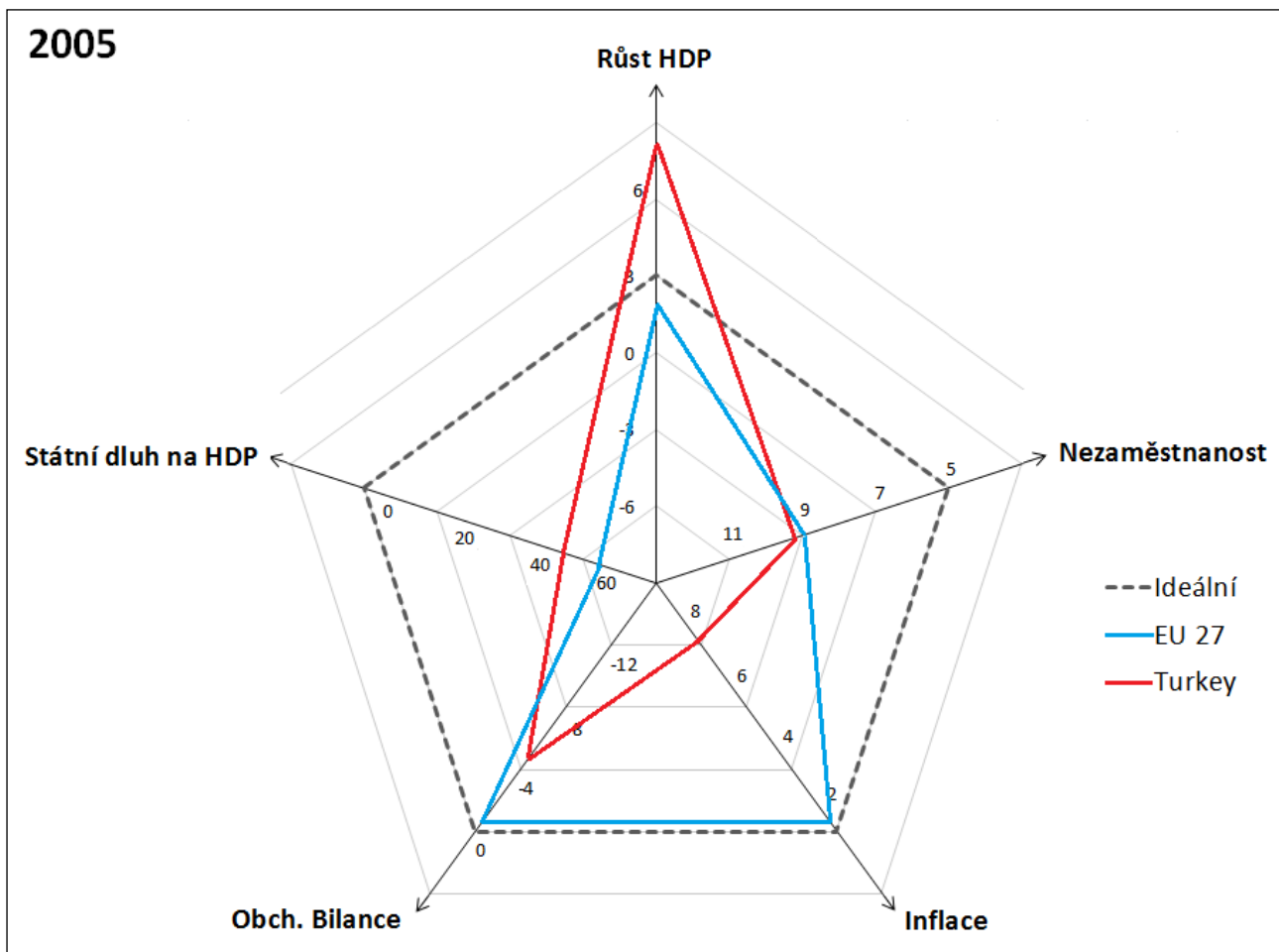
Při porovnání úspěšnosti sledovaných ekonomik v grafu pro rok 2005 je patrné, že Turecko v žádném ze sledovaných ukazatelů významně nezaostávalo za ostatními sledovanými ekonomikami, ba je dokonce v růstu HDP převyšovalo. Plochy jednotlivých pětiúhelníků jsou v tomto grafu téměř totožné, i když každá ze sledovaných ekonomik má jiné silné a slabé stránky. To je ale celkem přirozené. Jelikož bylo Bulharsko a Rumunsko v roce 2005 již před branami EU,

myslím, že se dá tvrdit (na základě pozorovaných veličin), že ekonomika Turecka byla na obdobné úrovni a tedy také připravena na vstup do EU. Vstup do EU ale samozřejmě není podmíněn pouze sledovanými ekonomickými veličinami a ekonomickými kritérii, jak je uvedeno v dalších kapitolách.

Graf 6: Magický pětiúhelník pro rok 2005 - Turecko, Bulharsko a Rumunsko

Graf 7: Magický pětiúhelník pro rok 2005 - Turecko a EU 27

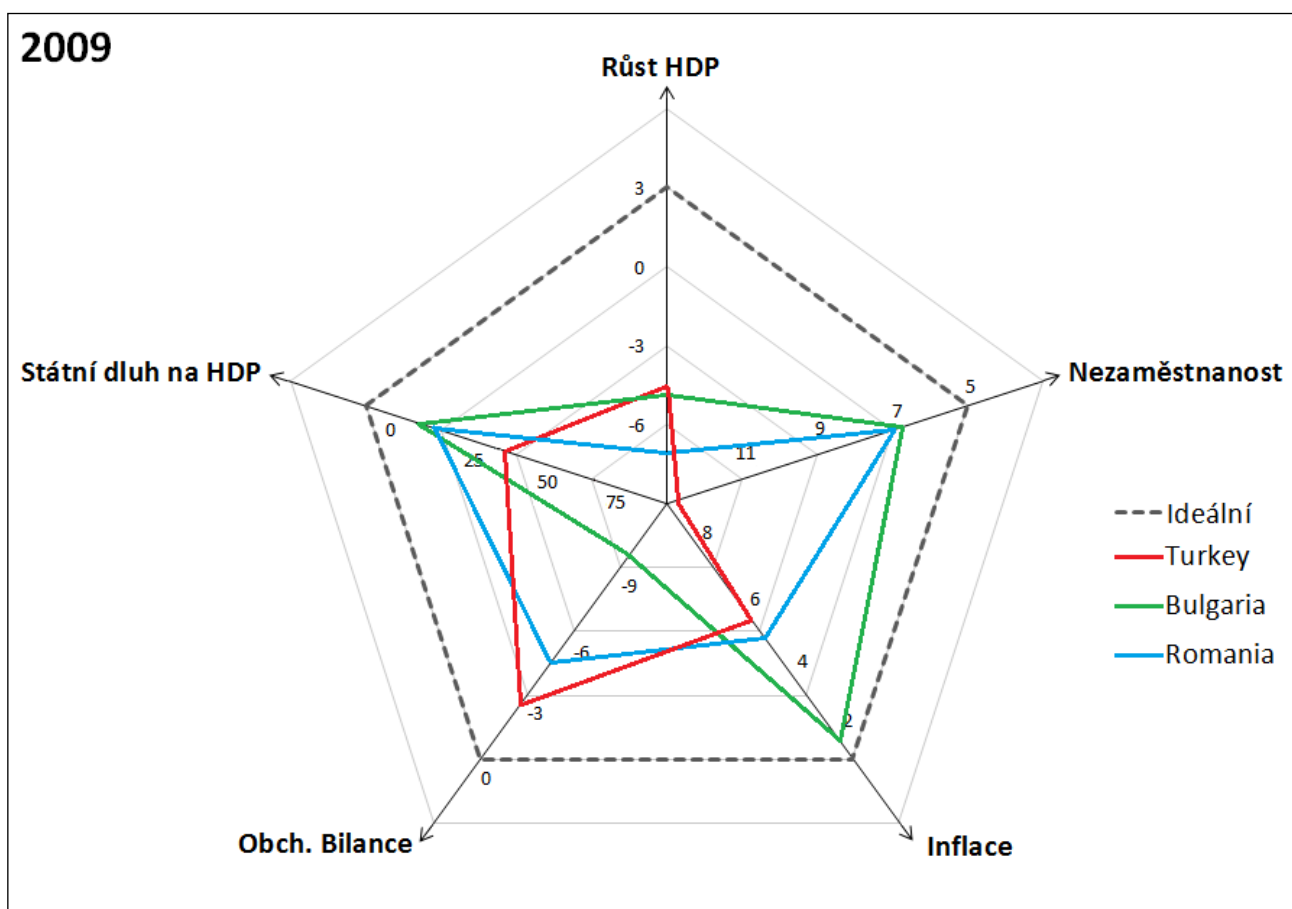
2.6.2 Komparace dat v roce 2009

Podíváme-li se na graf pro rok 2009, je na první pohled zřejmé, jak se liší od předchozího grafu pro rok 2005. Myslím, že je také nutné zdůraznit, že se v roce 2009 globální ekonomika nacházela v krizi a každá z pozorovaných ekonomik byla zasažena různě. Jak je z grafu patrné, krize se logicky nejvíce projevila na růstu HDP, kde se u všech pozorovaných ekonomik dostala do výrazně záporných hodnot.

Podíváme-li se na graf pro rok 2009 detailně, je vidět, že turecká ekonomika dosahovala relativně dobrého výsledku ve výši salda obchodní bilance a propad růstu HDP také nebyl horší než u ostatních sledovaných ekonomik. Co se týče výše inflace a podílu státního dluhu na HDP Turecko poměrně dost zaostává za hodnocenými ekonomikami (vyjma výše státního dluhu v případě EU27).

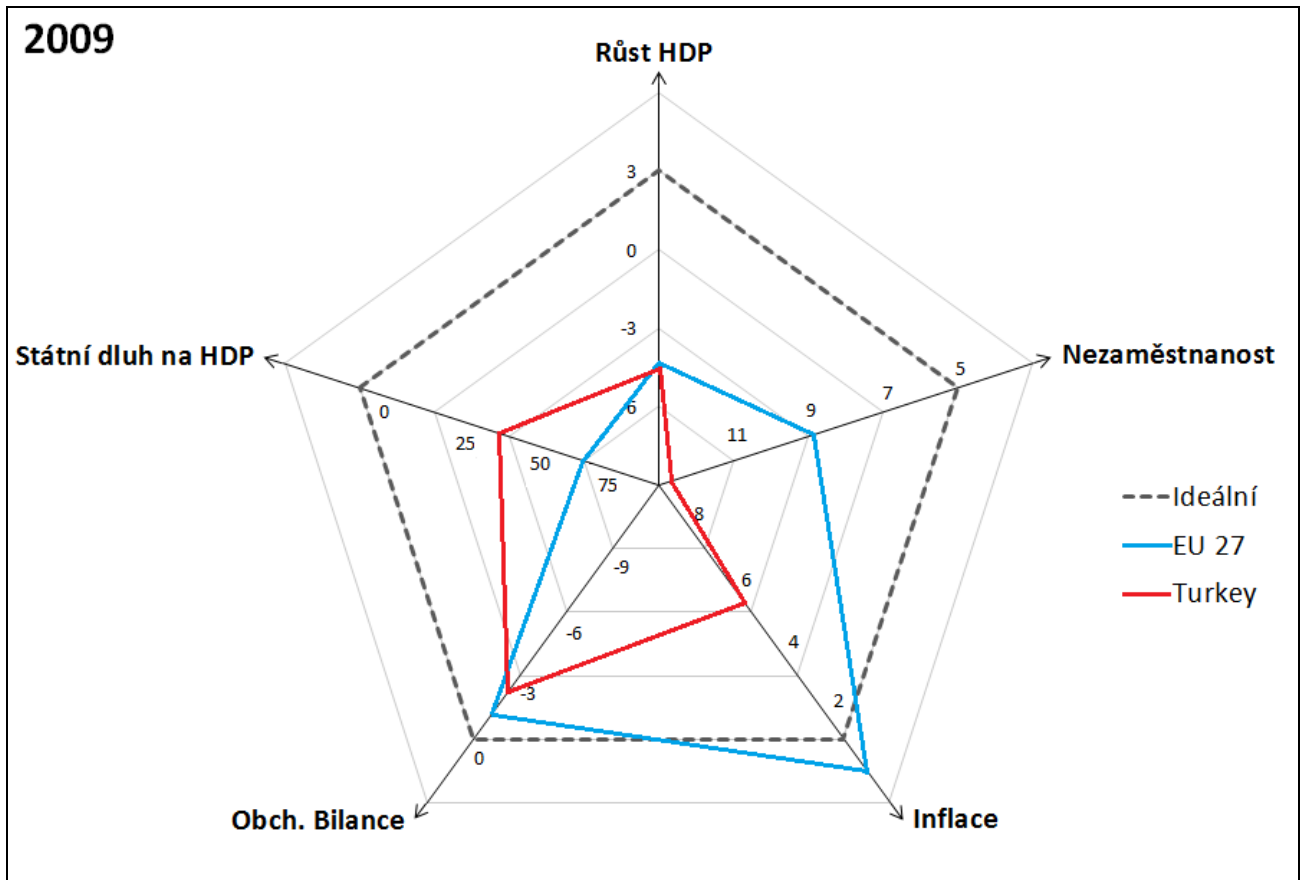
Turecko ovšem vykazuje jednoznačně nejhorší výsledek ve výši nezaměstnanosti, která ve sledovaném roce mírně překročila hranici 12%. Ze všech sledovaných ekonomik v grafu pro rok 2009 má „Turecký pětiúhelník“ nejmenší plochu a lze tedy říci, že Turecko mělo nejnižší úspěšnost stabilizační politiky z pozorovaných ekonomik. Na druhou stranu se nedomnívám, že by tyto nedostatky byly fatální a jak je uvedeno výše, každá z porovnávaných ekonomik byla různě zasažena ekonomickou krizí.

Graf 8: Magický pětiúhelník pro rok 2009 - Turecko, Bulharsko a Rumunsko³⁶

³⁶ data jsou převzata z výše uvedených grafů v této kapitole

Graf 9: Magický pětiúhelník pro rok 2009 - Turecko a EU27

3 Turecká cesta do Evropy

3.1 Historie spolupráce Turecka a EU

Turecko se snaží o úzkou spolupráci s evropskou západní civilizací již od počátku vzniku Turecké republiky v roce 1932. Jak je uvedeno v první kapitole, významnou roli v pro-evropské orientaci Turecka sehrál zejména Mustafa Kemal, který započal řadu do té doby velmi kontroverzních reforem a jehož hlavní zásluha spočívá v nasměrování Turecka směrem k Evropě.

Turecko se již v roce 1945 stalo zakládajícím členem Společnosti národů³⁷ a o čtyři roky později i Rady Evropy. Téměř ihned po založení EHS, se Turecko chtělo zapojit i do této struktury a v roce 1959 požádalo o členství. Turecko bylo nakloněno co nejrozsáhlejší hospodářské spolupráci s Evropou a považovalo užší vztahy s rozvíjející se EHS za součást svého úsilí o budování a udržení sekularizovaného, demokratického a prozápadně orientovaného státu. Takto rychle jednat ho ale přimělo Řecko, které podalo svou přihlášku pouze několik dní před ním. Turecko si v exportu do zemí EHS s Řeckem tradičně konkurovalo a nechtělo tak tedy zůstat v pozadí. Zároveň mezi Tureckem a Řeckem panovala nevraživost kvůli problematice Kypru. Kdyby nebylo řecké snahy o přijetí, Turecku by trvalo mnohem déle se rozhodnout, o svém případném vstupu do EHS. Na základě žádosti z roku 1959 byla nakonec v září 1963 podepsána tzv. asociační dohoda³⁸, která vešla v platnost 1. prosince 1964. Zabývala se především plynulým odstraňováním obchodních bariér a umožňovala postupné vytvoření celní unie. Dohoda předpokládala tři stupně vývoje vztahů mezi Tureckem a EHS, přičemž poslední fáze by znamenala celní unii a rozšiřování ekonomické spolupráce. Asociační dohoda v důsledku předvíдалa postupné prohlubování vzájemných vztahů vedoucí až k případnému členství Turecka v EU.

Přípravná fáze trvala prakticky do roku 1973, kdy byla Ankarská Asociační dohoda doplněna Dodatkovým protokolem a druhým finančním protokolem. Tyto dodatky byly podepsány v listopadu 1970 a v platnost vstoupily právě v lednu 1973. Dodatkový protokol detailně

³⁷Byla mezinárodní organizace založená po skončení první světové války na základě výsledků pařížské mírové konference a formálně byla rozpuštěna v dubnu 1946. Vítězné státy druhé světové války se rozhodly některé struktury Společnosti národů transformovat do nově vzniklé Organizace spojených národů, která na činnost Společnosti národů přímo navázala.

³⁸Zvaná též jako „Ankarská dohoda“.

popisuje průběh přechodné etapy budování celní unie mezi EHS a Tureckem. Tato přechodná etapa započatá v roce 1973 spočívala ve zrušení všech cel a kvót uvalených na turecké zboží EHS; na další harmonizaci turecké celní politiky a na připravení Turecka na přistoupení do úplné celní unie při postupném odbourávání cel na zboží ze zemí EHS; a také na finanční pomoc ze strany EHS.

Jednání mezi Tureckem a EU se ale na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let zpomalila. Jedním z důvodů byla turecká invaze do severní poloviny Kypru roku 1974 a faktické rozdělení ostrova. V severní části ostrova došlo roku 1983 k vyhlášení Severokyperské turecké republiky, kterou Turecko uznalo a dodnes podporuje. Druhým důvodem, který dokonce vedl ke zmrazení asociační dohody na období šesti let, byl vojenský převrat v Turecku v září 1980, který následoval sérii převratů provedených v letech 1960 a 1971. Po převratu převzala moc armáda a začala rozsáhle porušovat lidská práva a svobody. Přibližně půl roku poté, co Rada přidružení obnovila asociační proces, podalo Turecko v dubnu 1987 svou první oficiální žádost o vstup do EU. Evropská komise žádost prozkoumala a v roce 1989 vydala zprávu, ve které konstatovala, že nelze přistupová jednání zahájit. Důvodem byla nepřipravenost obou stran, zejména ekonomická a politická situace Turecka.

V devadesátých letech se Turecko z pohledu EU vzdalovalo podobě demokratické a liberální země. Komisi vadila přítomnost tureckých vojsk na Kypru a porušování lidských práv probíhající i nadále, válka proti kurdským separatistům v jihovýchodní Anatólii a proti politickému islámu. Výsledkem byla vojenská konfrontace, politická polarizace, autoritářský režim a ekonomická krize během devadesátých let. Brusel na kurdský problém pohlížel odlišně než Ankara a považoval jej za utlačování kulturních a národních práv. Ekonomická spolupráce Turecka a EU se však v tomto období rozvíjela ve větší harmonii. Rozhodnutím Rady přidružení byla zahájena závěrečná etapa celní unie, jak ji vymezuje Asociační dohoda. Tímto rozhodnutím přijalo Turecko řadu pravidel EU. Šlo především o ustanovení týkající se pohybu zboží a obchodní politiky, zemědělských produktů, celních opatření, přizpůsobení práva v oblastech duševního, průmyslového a obchodního vlastnictví a soutěžní politiky. Dohoda o celní unii byla podepsána v březnu 1995 a celní unie mezi EU a Tureckem vstoupila v platnost 1. ledna 1996. Turecko tím odstartovalo demokratické reformy, které směřovaly k plnění kodaňských kritérií.

Závěry jednání Evropské rady v Lucemburku v prosinci 1997 byly ovšem pro Turecko zklamáním. Evropská rada tehdy rozhodla o kandidátském statutu pro osm postkomunistických zemí, Kypr a Maltu. Turecko tak zůstalo mimo tuto skupinu jelikož nesplňovalo politická ani ekonomická kodaňská kritéria a bylo označeno jen jako způsobilé ke kandidatuře. Bylo sice pozváno k účasti na mezivládní konferenci Evropské komise, kterou však odmítlo a přerušilo politické styky s EU. Vzájemné vztahy navíc velmi ochladly v důsledku potyček mezi tureckými bezpečnostními složkami a Stranou kurdských pracujících. Dalším důvodem byla krize mezi Řeckem a Tureckem v Egejském moři.

Evropská unie změnila svůj rezervovaný postoj vůči Turecku na summitu v Helsinkách v prosinci 1999. Turecko bylo uznáno jako kandidátský stát, ale termín zahájení přístupových rozhovorů zatím nebyl stanoven. Podmínky vstupu Turecka do EU jsou stejné jako u ostatních kandidátských zemí, tedy splnění kodaňských kritérií. Se statutem kandidátské země dostalo Turecko možnost účastnit se programů a agentur EU, využívat předvstupní strategie a intenzivního politického dialogu s důrazem na plnění kodaňských kritérií v oblasti lidských práv. V závěrech zasedání byla také zmíněna zásada Charty Organizace spojených národů o mírovém urovnání sporů. Apel Evropské rady na urovnání sporů ohledně určení hranic se týká i Turecka a stále nevyřešené otázky rozděleného Kypru.

Dalším krokem přibližujícím Turecko k členství v Unii bylo schválení přístupového partnerství mezi Tureckem a EU na zasedání Rady EU v březnu 2001. Rámec přístupového partnerství zahrnuje priority v oblasti hospodářských a politických kritérií a finanční zdroje pro jejich uplatňování. Priority a cíle byly stanoveny na základě analýzy hodnotící zprávy Komise za rok 2000 a byly rozděleny do dvou skupin – krátkodobé (splnitelné do konce roku 2001) a dlouhodobé. Pokud by však Turecko neplnilo své závazky plynoucí z dohody o přidružení, celní unie, přístupového partnerství a rozhodnutí Rady přidružení, může rozhodnout Rada EU o případném pozastavení finanční pomoci. Finanční pomoc určená Turecku na období 2001 až 2003 činila 130 milionů EUR. V souvislosti s přístupovým partnerstvím dostalo Turecko od Rady za úkol sestavit národní program pro uplatňování cílů a přijetí *acquis communautaire*³⁹ včetně časového harmonogramu. Ještě v březnu 2001 schválil turecký parlament. Národní program pro přijetí společného práva EU

³⁹ Společné právo Evropské unie, které je základem evropské integrace a sleduje cíl jednotného společného práva ve všech členských zemích. Je to nezávislý právní systém, který je nadřazen právním systémům jednotlivých států.

a závazků v rámci přidružení. Během následujících dvou let Turecko významně pokročilo s reformami, které byly namířeny k přizpůsobení legislativního systému na *acquis comunitare*. V září 2001 přijalo více než třicet ústavních změn, které odrážely požadavky kodaňských kritérií. Změny se týkaly zlepšení lidských práv a svobod, role armády a rovnoprávného postavení manželů. V tomto období ratifikovalo Turecko také řadu úmluv Rady Evropy a přistoupilo i ke změnám v občanském zákoníku. Další zlepšení lidských práv přišlo v průběhu roku 2002, kdy parlament schválil několik balíků reforem. Jednalo se o zrušení trestu smrti, povolení radiového vysílání a vzdělávání v kurdštině a jiných regionálních nářečích, rozšíření práv nemuslimských náboženství a posílení nezávislosti soudů.

I přes provedené reformy, které proběhly dva měsíce před očekávaným hodnocením, se nepodařilo dosáhnout shody s úrovní lidských práv v EU a problematické bylo i jejich prosazování v praxi. Tyto nedostatky se samozřejmě promítly do hodnotící zprávy Evropské komise z roku 2002, která uvádí, že ačkoliv Turecko učinilo velký pokrok v plnění Kodaňských kritérií, politická kritéria zcela splněna nejsou. Jejich plnění je hodnoceno pozitivněji, než v předešlých zprávách, ale stejně jako u schopnosti převzít závazky vyplývající z členství, je třeba dále pokračovat v reformách. Navzdory očekáváním Turecka však nebylo o počátku vstupních jednání rozhodnuto ani na zasedání Evropské rady v Kodani v prosinci 2002. Na tomto summitu byla zahájena jednání s deseti zeměmi, datum jejich vstupu do EU bylo stanoveno na 1. květen 2004. Rozhodnutí o zahájení jednání s Tureckem bylo o dva roky odsunuto. Výsledek summitu byl tedy pro Turecko opět zklamáním, přesto se nadále snažilo pokračovat v hospodářských reformách. O Turecku se zde ale mluví jako o „kandidátské zemi předurčené k členství v Unii“.

Na základě hodnotící zprávy a doporučení Komise rozhodla Evropská rada na svém summitu v prosinci 2004 v Bruselu o datu otevření přístupových jednání. Bylo stanoveno na 3. října 2005. Do té doby muselo Turecko přijmout dalších šest legislativních opatření, na něž ve své hodnotící zprávě upozornila Komise. Další podmínkou byl podpis Dodatkového protokolu k Asociační dohodě mezi Tureckem a EU, čímž by Turecko nepřímou uznalo řeckou část Kypru. V červnu 2005 byl zveřejněn návrh vyjednávacího rámce, ve kterém Evropská komise stanovila postupy přístupového vyjednávání a který byl pro Turecko přísný, neboť ho musely schválit všechny členské státy. Evropská unie požadovala, aby Turecko přijalo šest důležitých právních předpisů. Další nezbytnou

podmínkou pro zahájení přístupových jednání bylo podepsání dodatkového protokolu, který rozšiřuje působnost Asociační dohody na deset nových členů. Avšak Turecko připojilo k podpisu prohlášení, ve kterém neuznává Kyperskou republiku. Členské země EU trvaly na tom, aby Ankara uznala Kypr před zahájením vstupních jednání. Turecko bylo ovšem v této otázce neústupné. I přes tyto nepříjemnosti ale nakonec zahájila EU přístupová jednání s Tureckem a Chorvatskem ve stanoveném termínu, tedy 3. října 2005. Evropská komise zahájila tzv. screening, který předchází faktickým přístupovým jednáním. V rámci této analytické prověrky byla hodnocena kompatibilita tureckého práva s legislativou EU. Proces screeningu byl rozdělen do 35 kapitol a doba jeho trvání byla odhadována na deset až jedenáct měsíců. První kapitola byla naplánována na červen roku 2006. Jednání o dalších kapitolách byla velmi nejasná a komplikovaná, neboť kyperská otázka stále blokovala vyjednávání. K uzavření každé kapitoly byl nutný souhlas všech členských států, ty se ale nedokázaly shodnout. V listopadu zveřejnila komise zprávu, ve které označila Turecko za fungující tržní ekonomiku, která je schopná ustát konkurenční tlaky trhu EU. Nicméně proces politických reforem, které jsou pro vstup do EU také nezbytné, se zpomalil. Během roku 2006 byla stále častějším tématem jednání problematika Kypru. Tehdejší turecký předseda vlády Erdogan ale argumentoval tím, že uznání Kyperské republiky nebylo součástí politických kritérií pro vstup do EU.

První krok ke členství Turecka v EU byl učiněn 13. června 2006, kdy byla uzavřena kapitola věda a výzkum. Zároveň ministři zahraničí členských zemí připomněli, že je nutné, aby Ankara otevřela své přístavy a letiště pro kyperské lodě a letadla. Turecko ale toto nesplnilo. Od té doby se vyhlídky Turecka v rozhovorech o členství nijak nezlepšovaly. V listopadu navíc Evropská komise doporučila pozastavit jednání v několika kapitolách do té doby, než bude nalezeno řešení v turecko-kyperském sporu. Komise současně zhodnotila proces příprav Turecka na členství v EU za rok 2006 a předala tuto zprávu Radě EU a Evropskému parlamentu. Ve zprávě došla k závěru, že Turecko nadále pokračuje v reformách, ale celkové tempo reformního procesu se zpomaluje. Týkalo se to zejména oblastí svobody projevu, práv žen, práv menšin a nezávislosti soudnictví. O měsíc později se sešli ministři zahraničí na pravidelném zasedání Rady pro obecné záležitosti a vnější vztahy a podpořili doporučení Komise zastavit jednání v oblastech obchodu, dopravy, finančních služeb a zemědělství. Zmrazení se týkalo osmi ze třiceti pěti kapitol. Každá z nich může být znovuotevřena pouze v případě, že se členské státy EU rozhodnou jednomyslně.

Rok 2007 znamenal pro Turecko velký posun ve vývoji přístupových jednání. EU otevřela v březnu druhou kapitolu týkající se podnikání a průmyslové politiky a tím v podstatě obnovila rozhovory, jež byly v prosinci 2006 pozastaveny. Hlavní turecký vyjednavatel Ali Babacan oznámil, že bude usilovat o otevření dalších kapitol. Zároveň zdůraznil, že bude Turecko nadále pokračovat v reformách bez ohledu na vývoj ve vyjednáváních. V listopadu 2007 zveřejnila Evropská komise zprávu, která hodnotí státy ucházející se o členství v Unii. Turecko bylo pochváleno zejména za průběh parlamentních a prezidentských voleb, které proběhly demokraticky. Komise apelovala na Ankaru, aby zintenzívnila reformy, neboť nebylo doposud učiněno zlepšení v otázkách svobody projevu a svobody náboženského vyznání.

V usnesení o pokroku Turecka v roce 2008, které začátkem roku 2009 přijal Evropský parlament, vyjadřují poslanci politování nad skutečností, že Turecko již po tři roky neustále zpomaluje reformní proces. Do dnešního dne otevřelo Turecko pouze 10 z 35 vyjednavacích kapitol, přičemž v roce 2008 byly otevřeny pouze čtyři nové kapitoly a od října 2005 byla uzavřena pouze jedna kapitola - věda a výzkum. Parlament v této souvislosti žádá tureckou vládu, aby prokázala svou politickou vůli pokračovat v reformách a dostála závazkům, jež přijala v roce 2005. Navíc do doby, než bude uspokojivě vyřešena turecko-kyperská otázka, trvá vyřazení osmi kapitol z přístupových jednání a platí i zákaz uzavření jakékoli kapitoly.

Je těžké odhadnout, jak se vztahy mezi EU a Tureckem budou nadále vyvíjet. Pro obě strany bude nejspíše snazší pokračovat v rozhovorech, případně udělat přestávku, která by poskytla všem čas na řešení vnitropolitických záležitostí a konfliktních témat. Uvnitř Komise se názory liší. Zástupci Řecka, Kypru, Francie, Rakouska a Lucemburska požadují vůči Turecku přísnější postup. Francie trvá na tom, že by mělo dojít k revizi časového plánu přístupových rozhovorů, jestliže Ankara řeckou Kyperskou republiku neuzná. Německá scéna je ve svém názoru na Turecko rozpolcená. Francie, Rakousko a částečně také Německo se navíc vyslovily pro tzv. Privilegované partnerství Turecka s EU, raději než pro plnohodnotný vstup do EU. To bylo samozřejmě Tureckem odmítnuto. *„Je naprosto nepřijatelné, aby bylo Turecko nějakým druhořadým členem EU. Turecko očekává, že bude přijato jako plnohodnotný člen EU se všemi právy a povinnostmi vyplývajícími z tohoto*

*partnerství*⁴⁰. Velká Británie, hlavní zastávce tureckého členství, chválí turecké reformy v oblasti lidských práv. Zároveň chce, aby se řešily neshody o otevření přístavů a letišť. Úplnému pozastavení rozhovorů by se však raději vyhnula. Bývalý dánský premiér, v současnosti Generální tajemník NATO A. F. Rasmussen je toho názoru, že „*je upřímně podivné, že Turecko vyjednává členství v EU, ale odmítá uznat všech 25 členských států*“ a implementaci Dodatkového protokolu považuje za klíčovou. Bývalý italský premiér a předseda Evropské komise Romano Prodi je pro další rozšiřování Unie, ale varuje že, „*rozhovory mezi Tureckem a EU by mohly být přerušeny, pokud Turecko nevyřeší kyperskou otázku*“. Rakousko a Kypr jsou připraveny zastavit v takovém případě vyjednávání. Podle posledních výroků kyperské vlády by měla EU ze současné situace vyvodit konkrétní opatření, jež by mohla mít podobu zvláštních sankcí.

Hlavní turecký vyjednaváč ani turecký premiér si nemyslí, že by EU vyjednávání zastavila. Výroky ze strany EU jsou ale čím dál tím nekompromisnější. I přes to je premiér Recep Tayyip Erdogan přesvědčen, že EU přístupové rozhovory nezastaví. „*To podle mě není možné. Může dojít jen ke zpomalení projednávání jednotlivých vstupních kapitol.*“⁴¹ Otevření přístavů chce řešit na půdě Organizace spojených národů (dále jen OSN) a nechce jej spojovat s přístupovými rozhovory.

3.2 Kodaňská kritéria

Dle Smlouvy o Evropské unii z Maastrichtu⁴² se členskou zemí EU může stát jakákoli evropská země, která respektuje zásady svobody, demokracie, právního státu a dodržování lidských práv a základních svobod. Tato země předloží Radě žádost a Evropská komise pak předloží na danou zemi formální posudek a Rada rozhodne, zda žádost přijme. Jakmile Rada jednomyslně odsouhlasí mandát k jednání, může dojít k formálnímu zahájení jednání mezi kandidátskou zemí a všemi členskými státy. To však není automatické, kandidátská země musí před zahájením jednání splnit nejdůležitější požadavky.

⁴⁰ Turecký ministr zahraničí Egemen Baglis

⁴¹ Turecký premiér Recep Tayyip

⁴² Smlouva o Evropské Unii neboli Maastrichtská smlouva zavedla pojem Evropská unie. Ta zastřešuje do té doby existující tři Společenství. Nabyla platnosti 1. Listopadu 1993. Později byla revidována Amsterodamskou smlouvou a Smlouvou z Nice. Úplné konsolidované znění Smlouvy o Evropské Unii :*Plně konsolidované znění Smlouvy o Evropské Unii* [online] 09/2009, citováno 23.11.2009, dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:pdf> >

Těmito požadavky jsou Kodaňská přístupová kritéria. Ty musely splnit jako první země střední a východní Evropy pro vstup do EU. Byla definována Evropskou radou na zasedání v Kodani v červnu roku 1993. Jedná se o tři kritéria, které stát žádající o členství v EU, musí bezpodmínečně splnit. Je to *kritérium politické*, které vyžaduje, aby všechny instituce v daném státě byly stabilní a zaručovaly demokracii, aby stát chránil lidská práva a respektoval menšiny a aby šlo o právní stát. Druhé kritérium je *hospodářské*. To vyžaduje, aby stát měl fungující tržní hospodářství a byl konkurenceschopný na evropském trhu. Posledním kritériem je přijetí společného *acquis communautaire*⁴³. Jedná se o věrnost politickým, hospodářským a měnovým cílům EU a přijetí její legislativy a závazků vyplývajících ze členství, zejména pokud jde o dodržování cílů politické, hospodářské a měnové unie.

Aby Evropská rada začala vyjednávat o potenciálním vstupu do EU, musí být splněno minimálně politické kritérium. Tato vstupní kritéria byla potvrzena v prosinci roku 1995 na zasedání Evropské rady v Madridu, která zdůraznila důležitost přizpůsobení administrativních struktur v jednotlivých kandidátských zemích tak, aby byly vytvořeny podmínky pro postupnou, harmonickou integraci. Tato kritéria se nevztahovala pouze na páté rozšíření EU, ale jsou používána od této doby i do budoucna. Poprvé byla vyzkoušena v roce 1997, kdy Evropská komise formulovala tzv. *Posudky (Opinions)*, ve kterých zhodnotila připravenost kandidátských zemí na vstup a každým rokem publikovala zprávy o pokrocích, které dané země uskutečnily.

3.2.1 Přístupová jednání a screening acquis

Pokud kandidátská země splňuje výše uvedená kodaňská kritéria, je možné zahájit konkrétní přístupová jednání. K upřesnění těchto kritérií došlo na summitu 16. 12. 1995 v Madridu⁴⁴, kde bylo stanoveno, že kandidátská země musí být schopna zajistit začlenění legislativy Evropských společenství (*acquis communautaire*) do národního zákonodárství a umožnit plnohodnotnou integraci přizpůsobením správních struktur. Rada považovala za nejdůležitější aplikaci převzatého práva správními a soudními institucemi. Nepostačuje tedy pouhé včlenění právních norem EU, ale nutně je především jejich účinné provádění. „*Přístupová jednání probíhají podle vyjednávacího rámce, který stanoví metodu a hlavní zásady jednání v souladu se závěry Evropské rady ze zasedání*

⁴³Legislativní kritérium; z francouzštiny, v přeneseném překladu znamená zhruba „to, čeho bylo dosaženo“.

⁴⁴*Závěry zasedání Evropské rady v Madridu*, [online] 10/2009, citováno 23.11.2010, dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00400-C.EN5.htm>

v prosinci 2004, které se konalo v Bruselu“⁴⁵. „Hlavní jednání se uskutečňují na mezivládní konferenci za účasti všech členských států a kandidátské země.“⁴⁶ Na začátku jednání stojí tzv. screening, což v praxi představuje zanalyzování jednotlivých oblastí *acquis communautaire*⁴⁷, ve kterých musí dojít ke sjednocení představ EU a kandidátské země. Pro každou zemi a každou kapitolu Evropská komise vypracuje zvláštní zprávu, na jejímž základě strany vypracují návrh společného postoje. Ten následně musí schválit Rada a poté mohou být postupně otevírány jednotlivé kapitoly.

Vždy se otevře jen několik kapitol, ve kterých musí kandidátská země docílit pokroku. Ve chvíli, kdy dojde ke splnění všech požadavků v dané oblasti, daná kapitola může být uzavřena. Komise každoročně na podzim vydává zprávy o pokroku, ve kterých zaznamenává vývoj v jednotlivých zemích a stav adoptování *acquis communautaire*. Když jsou uzavřeny všechny kapitoly a tedy splněny všechny dohodnuté podmínky, kandidátská země je připravena vstoupit do EU. EU navíc kandidátským zemím i potenciálním kandidátům během celého procesu pomáhá splnit podmínky a připravit je na případné členství. K tomu používá různé mechanismy od dohod o přidružení, přes předstupní finanční pomoc až po vydávání zpráv o pokroku.

V Následujících subkapitolách je Turecko hodnoceno podle tří kodaňských kritérií. Hodnocení vychází ze Zprávy o pokroku Turecka publikované Komisí 5. listopadu 2008 a z Usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. února 2010 o zprávě o pokroku Turecka za rok 2009⁴⁸.

3.2.2 Politické kritérium

V tomto usnesení Evropský parlament konstatuje, že pokrok, který se týká konkrétních reforem, byl v roce 2009 omezený, a vybízí tureckou vládu, aby své politické iniciativy promítla do konkrétních změn právních předpisů a jejich provádění. Navíc stávající právní předpisy, které se týkají splnění

⁴⁵ Závěry zasedání Evropské rady v Bruselu [online]03/2009, citováno 19. 10. 2009, dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf>

⁴⁶ Oficiální stránky Evropské komise - *Hospodářské a finanční věci* [online]03/2009, citováno 19. 10. 2009, dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/int_economic_issues/int_economic_issues99_cs.htm>

⁴⁷ Počet oblastí není pevně stanoven a mění se podle specifík daného kandidátského státu. Pro východní rozšíření v letech 2004 a 2007 bylo *acquis* rozděleno do 31 oblastí. Pro Chorvatsko a Turecko je v současnosti stanoveno 35 oblastí.

⁴⁸ Oficiální stránky Evropské komise - *Hospodářské a finanční věci* [online]03/2009, citováno 19. 10. 2009, dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/int_economic_issues/int_economic_issues99_cs.htm>

kodaňských politických kritérií a již platí, jsou nedostatečně uplatňovány. Největší problém podle Evropského parlamentu spočívá v uplatňování právních předpisů především v oblastech ženských práv, nediskriminace, svobody náboženství, myšlení a přesvědčení, svobody slova a vyznání, nulové tolerance mučení a boje s korupcí. Evropský parlament také vyzývá Turecko, aby zvýšilo své úsilí k přijetí všech kodaňských kritérií a snažilo se o jednotu turecké společnosti na podporu nutných reforem. Další problém Evropský parlament spatřuje v postupující polarizaci turecké společnosti a politických stran a naléhá na vládu a parlamentní strany, aby umožnily naplňování zásadních reforem, zejména reformu ústavy. Turecká vláda sice zažádala o úpravu Ústavy z roku 1982. Cílem úpravy mělo být přiblížení mezinárodním standardům, k žádné úpravě však nakonec nedošlo. Ačkoli vláda nepředložila očekávaný program politických reforem, podařilo se jí v září vytvořit návrh Národního plánu pro přijetí *acquis communautaire*. Ani ten ale dosud nebyl přijat. Došlo pouze k malému pokroku v reformování ve veřejné správě. Je třeba zvýšit transparentnost, zredukovat byrokracii, zlepšit koordinační systémy a tvorbu politik. Vysoce postavení příslušníci bezpečnostních sil často zasahují do politického dění. Korupce je dosud velmi rozšířená a jen omezeně se proti ní bojuje. Turecku se sice dařilo implementovat již existující antikorupční legislativu, avšak vláda dosud nepředložila žádnou komplexní antikorupční strategii. Dalším problémem je neexistence orgánu, který by na implementaci dohlížel. Stále se ještě nepodařilo posílit parlamentní dozor nad rozpočtem a výdaji armády. Ministerstvo spravedlnosti představilo na jaře 2008 návrh reformy soudnictví, což oceňuje i Evropský parlament, který zastává názor, že rychlá reforma soudnictví má pro úspěch procesu modernizace Turecka klíčový význam. Reforma má řešit následující problémy soudního systému: nezávislost, nestrannost, efektivnost, zvýšení profesionality, zpřístupnění soudů každému a zlepšení systému věznic. Roste počet soudců a státních zástupců. Evropský parlament vítá, že tato strategie byla vypracována na základě širokého procesu konzultací a vybízí vládu, aby tuto strategii začala neprodleně uplatňovat. Zvláštní pozornost by při tom měla být věnována především systematickým opatřením na zvýšení nestrannosti a profesionality justice a také dodržování norem Evropské úmluvy o lidských právech. Evropský parlament také volá po reformě volebního systému snížením nutné hranice 10 % k možnosti zasedat ve Velkém národním shromáždění Turecka. Toto opatření by zaručilo možnost zapojení nově založených stran do politického procesu a také širší zastoupení politických sil a menšin v turecké politice.

Porušování lidských práv je označováno za největší překážku tureckého členství v EU. Podle evropských standardů je mnoho činů považováno za absolutně nepřijatelných. Turecko během jednoho roku porušilo Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ECHR⁴⁹) ve 266 případech, jak uvedl Evropský soud pro lidská práva, což je příkladem toho, že Turecko má stále problémy s dodržováním lidských práv. Turecko mělo snahu se přiblížit těmto standardům, ale stále nejsou vidět přesvědčivé výsledky. V září 2005 sice došlo k podepsání Opčního protokolu k Úmluvě OSN proti mučení (OPCAT⁵⁰), ale k jeho ratifikaci stále nedošlo. Stejně tak to dopadlo i s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením. Také se od Turecka očekává ratifikace dodatkových protokolů k ECHR. I když turecká legislativa obsahuje opatření proti týrání, případy špatného zacházení jsou běžné, především ve vězení. Je nutné uvést legislativu, o které se říká, že odpovídá standardům ECHR, do praxe. Přístup zadržených osob k právu a spravedlnosti se sice zlepšil, avšak v některých oblastech Turecka se tak dosud nestalo. Turecku se sice podařilo zlepšit situaci ve věznicích, ale spousta problémů stále přetrvává. Jedná se především o omezování práv vězňů, týrání, nedostatečná zdravotní péče a přeplněnost věznic. Svoboda vyjadřování je jedním z hlavních problémů, se kterými se Turecko potýká, protože lidé bývají často obviňováni z veřejného šíření nebo publikování svých názorů v tisku. Podle Komise je ale nutné zavést legislativu, která zaručí stoprocentní respektování svobody vyjadřování.

Ve zprávě Evropského Parlamentu z roku 2010 se praví, že bohužel dosud nedošlo ke zlepšení práv menšin. Je nutné zavést legislativu, která by chránila jejich práva a byla v souladu s evropskými standardy. Stále dochází k nerespektování jazyka, kultury a náboženství jednotlivých menšin. Turecko nerespektuje ECHR nesnaží se menšinám pomoci adaptovat se (jde o židy, Řeky, Armény). Děti, jejichž jazykem není turečtina, nemají možnost se učit ve veřejných školách svůj rodný jazyk. Podle stávající legislativy mohou být takové kurzy vedeny soukromými vzdělávacími institucemi, ale v případě kurdštiny to tak není, protože všechny kurzy kurdštiny byly momentálně zrušeny. Podle zákona o politických stranách je nelegální v politice používat jiný jazyk než turečtinu.

⁴⁹ European Convention on Human Rights – „*Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je nejdůležitější lidskoprávní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy a základem regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě. Byla podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950.*“ - Zdroj Wikipedia [online]01/2011, citováno 13.01.2011, dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v_a_z%C3%A1kladn%C3%ADch_svobod>

⁵⁰ Optional Protocol to the Convention against Torture

Evropský parlament také konstatuje, že dochází ke zlepšení postavení žen. Důkazem je velký podíl žen na vysokých pozicích v obchodě, na akademické půdě a politice. V profesní oblasti a stejně tak ve vzdělání ale stále existuje velký rozdíl mezi pohlavím. Z celkové zaměstnanosti je pouze 24,8 % žen a tento podíl klesá. Přístup tureckých žen ke vzdělání je nejproblematičtější ze všech zemí EU a OECD. Dalším nelichotivým faktem je, že domácí násilí je velmi rozšířené a stále dochází ke vraždám ze cti nebo k nuceným svatbám. Velikým problémem, který značně znesnadňuje nápravu, je i fakt, že neexistují konkrétní údaje o těchto přečinech. Navíc je známo, že ženy se zdráhají hledat pomoc u policie nebo soudů, protože se bojí, že se jim nedostane dostatečné ochrany a že se samy o sebe nedokážou finančně postarat.

Aktuálním problémem zůstává i nadále Kypr. Od rozhodnutí Rady v prosinci 2006, Turecko neučinilo žádný pokrok v implementaci. Turecko dosud neuznává stát Kypr a jeho členství v několika mezinárodních organizacích vetuje.

3.2.3 Hospodářské kritérium

Podmínkou vstupu Turecka do EU je splnění mimo jiné i kodaňských kritérií v ekonomické oblasti. Vstupující ekonomika musí být ve stavu fungujícího tržního hospodářství, musí být schopna obstát konkurenčním tlakům a tržním silám v EU. Poslední zpráva Komise o pokroku Turecko chválí a označuje ho za fungující tržní ekonomiku, která bude schopna obstát konkurenci na trhu EU, pokud bude Turecko nadále schopno udržet makroekonomickou stabilitu a provede další strukturální reformy.

3.2.4 Acquis communautaire

Část Zprávy věnující se Acquis communautaire vyhodnocuje schopnost Turecka přijmout závazky z členství v podobě primární a sekundární legislativy a EU politik. Současně také hodnotí, jak se Turecku daří legislativu zavést do praxe. Při otevření a uzavírání jednotlivých kapitol má každý z 27 členů EU právo veta s tím, že k uzavření dojde pouze, pokud je kapitola schválena jednomyslně. 20. října roku 2005 byl po zahájení přístupových jednání spuštěn screening, neboli analýza zákonů EU, která hodnotí připravenost kandidáta na vstup. Analýza probíhala pouze u 33 kapitol, zbylé dvě se nehodnotily. Screening byl dokončen 13. října 2006. Pro neplnění přístupových podmínek (rozšíření

Dodatkového protokolu na všechny nové členy EU), jsou přístupové rozhovory s Tureckem 11. prosince 2006 pozastaveny v osmi kapitolách. Evropský parlament v hodnotící zprávě zdůrazňuje, že Turecko dosud neuplatnilo dodatkový protokol k Dohodě o přidružení mezi EU a Tureckem a že tato situace trvá již čtvrtým rokem. Vyzývá proto tureckou vládu, aby tento protokol ihned plně uplatnila, a připomíná, že pokud tak neučiní, může to mít pro vyjednávací proces vážné následky. Od října roku 2005, kdy byla zahájena přístupová jednání, došlo k otevření pouze deseti kapitol a pouze jedna byla uzavřena.

4 Hlavní argumenty pro a proti vstupu Turecka do EU

4.1 Geografická poloha Turecka

Turecko se geograficky nachází na středním východě a rozkládá se na dvou kontinentech rozdělených Bosporskou úžinou. Pouze 3 % území a 11 % populace se nachází na evropském kontinentu. Tento fakt sám o sobě ovšem nemůže být překážkou vstupu Turecka do EU, jelikož hranice EU nejsou nijak geograficky vymezeny. Ve Smlouvě o Evropské unii z Maastrichtu je pouze řečeno, že „Každý evropský stát, který uznává zásady uvedené v čl. 6 odst. 1⁵¹, může požádat o členství v Unii.“⁵² Evropská komise k tomu dodává, že rozhodujícím faktorem pro definování EU jsou především hodnoty. Členství v EU je tedy podmíněno politickými kritérii.

Obrázek 1: Mapa Turecka⁵³

⁵¹ Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné členským státům.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:CS:PDF>

⁵² *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. Věstník Evropské Unie C 115 [online] 8. 4. 2008, citováno 26.12.2009. dostupné z: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf>

⁵³ Zdroj Google maps. *Turkey*. [online] 20. 01. 2011, citováno 20. 01. 2011 dostupné z: <<http://maps.google.com/>>

Turecko se nachází ve značně nestabilní oblasti mezi Balkánem, Kavkazem a Blízkým východem a jeho případná integrace do EU je spojena s obavami ze států, se kterými Turecko sousedí. Jsou to především Irák, Írán, Gruzie či Arménie se svými nestabilními režimy vlády. EU by tak byla nucena řešit nová bezpečnostní rizika, otázku bezpečnosti a novou zahraniční politiku.

EU by toto musela řešit především zvýšením bezpečnostních opatření na hranicích, což již nyní představuje jeden z problémů u nových států unie. Jinak by byl Schengenský prostor snadno přístupný všem uprchlíkům z Asie, Arabského poloostrova i Afriky, nakloněn k infiltraci teroristů, pašování drog či zbraní. Další a dle mého názoru neméně závažný problém spočívá v populaci Kurdů, kteří zasahují hned do několika sousedních států včetně Turecka a požadují autonomii. To již dlouhou dobu vede k častým konfliktům v regionu východního Turecka a EU by musela tento velmi ožehavý problém řešit.

Na druhou stranu by měla EU větší vliv na kontrolu těchto rizik, a pokud by se stalo Turecko členskou zemí, mohla by pak EU společnými silami tato rizika snižovat a boj proti nim by mohl být účinnější. To ovšem předpokládá, že by EU byla schopna o těchto otázkách najít společnou řeč s Tureckem, které by se bylo ochotno této vůli přizpůsobit. V tom případě by pak vstup Turecka do EU mohl přispět k větší globální bezpečnosti a Turecko by mohlo plnit funkci tzv. mostu mezi Evropou a Blízkým východem.

Obrázek 2: Plánovaná výstavba ropovodu Nabucco⁵⁴

Díky své poloze je Turecko důležitým hráčem v oblasti distribuce energie do EU. V Kaspickém moři a v oblasti Střední Asie se nachází strategicky významná naleziště ropy

a plynu. „Turecko leží v sousedství států či regionů, které vlastní 71,8 % prokázaných světových zásob plynu a 72,7 % zásob ropy.“⁵⁵ Turecko tak představuje energetický

⁵⁴ Zdroj: Wikipedia [online] 02/2011, citováno 06.02.2011, dostupné z: <<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/87/2010Nabuccopipelinemap.jpg>>

koridor, který distribuuje tyto komodity z oblasti Kaspického moře a Středního východu do Evropy a na světové trhy. Pozice Turecka jako tranzitní země pro přepravu ropy a zemního plynu nabývá na významu, zejména z důvodu snah zajištění energetické bezpečnosti.

Evropa je závislá na dodávkách energie z Ruska, které využívá své energetické bohatství jako zahraničně politický nástroj. Turecko je proto příležitostí, jak se částečně vyhnout ruským dodávkám. Tato závislost se ukazuje být problematická především kvůli rychle rostoucí evropské poptávce a nedostatečným ruským zásobám. Evropa by tak mohla přes Turecko získat energetické zdroje například z Iránu, Turkmenistánu, Ázerbájdžánu, Uzbekistánu, Kazachstánu, Iráku, Kataru a Egypta. Na ruském plynu zcela závisí Bulharsko, Slovensko, Slovinsko, Bosna a Hercegovina, Finsko, pobaltské státy a Moldávie. Většinu suroviny odebírají z Ruska také Česká republika, Řecko, Srbsko, Turecko, Maďarsko a Rakousko.

Již nyní je Turecko centrem distribuce energie, a to prostřednictvím ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan. Provoz ropovodu byl spuštěn 13. července 2006. 1 760 kilometrů dlouhé potrubí přivádí surovou ropu z Baku⁵⁶, přes území Gruzie a Turecka až do středomořského přístavu Ceyhan.

Dalším plánovaným projektem je projekt plynovod Nabucco, který by měl distribuovat plyn z oblasti Kaspického moře do Evropy přes Turecko. Nabucco má obcházet území Ruska i Ukrajiny a stát se tak alternativou moskevského Gazpromu. Ten v současnosti pokrývá 25% evropské spotřeby. Zástupci Turecka, Bulharska, Rumunska, Maďarska a Rakouska 13. července 2009 podepsali dohodu o vybudování tohoto plynovodu a hlavními akcionáři Nabucca budou rakouský OMV⁵⁷, maďarský MOL⁵⁸, rumunský Transgaz, bulharská Bulgarian Energy Holding, turecká BOTAS⁵⁹ a německá RWE⁶⁰. Největší překážkou bylo přání Turecka mít možnost odčerpávat až patnáct procent transportovaného plynu. Turecko se nakonec tohoto požadavku prozatím vzdalo a očekává se, že by do Evropy mohl 3300 kilometrů dlouhý plynovod přivést první plyn už v roce

⁵⁵ Roberts, J.: *The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues*, CEPS EU Turkey Working Paper No. 11, Centre for European Policy Studies, Brusel [online]. 10/ 2009, citováno 30.11.2009 Dostupné z [www: http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1166](http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1166).

⁵⁶ Hlavní město Ázerbajdžánu

⁵⁷ Österreichische Mineralölverwaltung – Rakouský petrochemický koncern

⁵⁸ Magyar Olaj – Maďarská petrochemická společnost

⁵⁹ Boru Hatları ile Petrol Taşımı Anonim Şirketi – turecká Společnost pro ropovody

⁶⁰ Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk – německá energetická společnost

2014. Zbývá ještě ale vyřešit řadu otázek, z nichž ta nejpálčivější je, z kterých nalezišť bude vlastně plyn pro Nabucco čerpán. Plány na vybudování Nabucca se pochopitelně nelíbí Rusku, které se snaží prosadit vlastní projekty - plynovod Nord Stream⁶¹ Baltickým mořem a plynovod South Stream⁶² Černým mořem.

4.2 Kulturní rozdíly

Je třeba zdůraznit, že podnikatelé a turisté, kteří Turecko navštívili, často tvrdí, že se tato země evropským zemím vůbec nepodobá a jako důkaz uvádějí zvyklosti a klíčové hodnoty, na nichž EU spočívá a s nimiž se v Turecku neshledali, tedy úctu k právnímu řádu, demokracii, lidským právům, právům menšin a rovnosti pohlaví.⁶³

Turecko je z 99% islámskou zemí a po svém případném vstupu do EU by bylo jedinou muslimskou zemí a zároveň jejím nejpočetnějším členem. Pro většinu členských zemí EU s křesťanskými základy obě tato fakta představují poměrně velká rizika. Na jedné straně je Turkům dobře známo zřízení, ve kterém je stát nadřazen nad náboženstvím a kontroluje jej, ovšem na druhou stranu nemusí jako muslimové s tímto zřízením souhlasit, protože by se měli ve všech oblastech svého života řídit Koránem.

Již nyní je muslimská menšina nejrychleji rostoucí skupinou obyvatel EU a zároveň je také skupinou, s jejímž zapojením do společnosti jsou v členských zemích největší problémy. Jako příklad lze uvést odmítání převzít národní hodnoty státu, ve kterém se muslimští imigranti usadili, budování uzavřených komunit a zneužívání systému sociálního zabezpečení. *Turci žijící v Evropě by podle průzkumu nedoporučili svým krajanům, aby se stěhovali do Německa či Francie. 70 % dotázaných plánuje po vstupu Turecka do EU návrat do vlasti. Turci nejsou ochotni se*

⁶¹ Je dosud nepostavený plynovod, který má po dně Baltského moře přivádět ruský plyn do Německa. Tato přeprava zemního plynu by měla být bez tranzitních rizik pro obě země. Projekt je to ovšem velmi kontroverzní, jak pro otázky životního prostředí, tak pro rizika národní bezpečnosti východoevropských zemí, především Polska a Ukrajiny, které obchází.

⁶² Tento projekt podporuje ruská plynárenská společnost Gazprom. Na projektu se podílí i jiné evropské společnosti (např. italská společnost Eni). South Streamby měl vést pod Černým mořem z přístavu Novorosijsk na bulharské pobřeží, odkud bude pokračovat do Itálie a Rakouska. Rusko také přislíbilo, že prodlouží plynovod do Srbska. K plynovodu se připojí dále také například Maďarsko.

⁶³ AKULE Dacle, *Členství Turecka v EU z ložyského pohledu: Proč by nás tato otázka měla zajímat?* [online] cit. 02.12. 2009. Dostupné z: <<http://www.europeum.org/doc/pdf/865.pdf>> str. 33.

*přizpůsobit, chtějí naopak, aby se ostatní přizpůsobili jim.*⁶⁴ Takto ale nemůže fungovat soužití rozdílných komunit. Islámské smýšlení navíc stojí i ve své mírné podobě proti pluralismu, toleranci a rovnoprávnosti žen a mužů a proti právu jednotlivce na sebeurčení. V oblasti lidských práv a svobod učinilo sice Turecko již významné reformní kroky směrem k evropským standardům, ale i přesto má v tomto ohledu stále co dohánět.

V hodnotících zprávách Evropské komise se neustále opakují výtky k nedostatečné ochraně svobody vyznání, projevu a shromažďování. Lidé jsou stíháni a souzeni za nenásilné vyjádření svých názorů a stále jsou hlášeny případy použití síly proti demonstrantům. Turecko má také ohromný problém s nerespektováním lidských práv a práv menšin a to především kurdské a arménské. V tomto případě ochrana práv menšin Turecka doposud nedosáhla s mezinárodními a evropskými standardy žádného zlepšení. V Turecku sice probíhá implementace legislativy zakazující mučení a nehumánní zacházení, nicméně se tyto případy stále objevují a to hlavně na Severovýchodě země. Nemuslimským komunitám jsou navíc okleštěna práva k majetku. Turecko navíc stále neuznává námitku proti účasti ve vojenské službě z důvodu svědomí. Zločiny ze cti a postavení žen ve společnosti jsou dalším ohromným problémem a vydaly by na samostatnou kapitolu. Práva žen jsou sice zákony garantována, ve skutečnosti však vždy chráněna nejsou.

Na všechny tyto problémy upozorňuje Usnesení Evropského parlamentu o pokroku Turecka za rok 2009. Pro občany EU je takovýto stav lidských práv v jednadvacátém století téměř nepředstavitelný a Turecko bude ještě muset udělat značný pokrok v oblasti ochrany lidských práv a svobod, aby dosáhlo úrovně, která je v Evropě naprosto běžná a standardní. Schvalování potřebných zákonů sice není pro Turecký parlament velkým problémem, mnohem horší je ale implementace těchto zákonů. Další neméně důležitou otázkou zůstává, zda bude turecká společnost ochotna se na těchto změnách podílet a podporovat je. Změnit mentalitu ve společnosti není možné v horizontu několika let, po která budou přístupová jednání probíhat.

Jedním z důvodů, že evropská integrace úspěšně funguje již více než padesát let, je i široký kulturní konsenzus. Mezi evropskou veřejností panují nyní obavy z tureckého islámu a převládá názor, že

⁶⁴ Centre for European policy Studies. *A bridge or a breach between Turkey and the EU*, [online] c. 2009, citováno 21.12.2010, dostupné z: <<http://www.ceps.eu/content/euro-turks-bridge-or-breach-between-turkey-and-eu>>

Turecko tuto kulturní shodu nesdílí. Hlavním argumentem odpůrců integrace Turecka do EU je zdůraznění původní ideje sjednocení Evropy. Zakladatelé chtěli silnou Evropu, která by sdílela společné hodnoty, Evropu pokud možno bez válek s vědomím sounáležitosti a společné identity. Šlo tedy o evropskou jednotu jednoho jistého geografického celku, který navíc sdílí společné hodnoty vycházející z dědictví anticko-křesťanské civilizace. Vstup Turecka by toto vše zcela popřel. „Evropa by přestala být naší širší vlastí a stala by se obrovským účelovým útvarům bez ideje a beze smyslu, který by se v mnohém podobal minulým impériím v poslední fázi své existence. Stala by se základem pro vznik nových a dravých evropských nacionalismů.“⁶⁵

4.3 Demografické aspekty

Důležitým argumentem, který je nutné brát v úvahu s případným vstupem Turecka do EU, je rozloha země a s ní související počet obyvatel. Turecko je velké přibližně jako dva největší státy EU - Německo a Francie dohromady. Počet obyvatel je v současné době 71 miliónů, ale odhaduje se, že v roce 2015 by se měla populace zvýšit na 82 miliónů, což by bylo jen nepatrně méně než Německo s 82,4 mil. obyvatel. To by znamenalo, že by v obou zemích žilo okolo 14 % obyvatel EU. Dle odhadů by se v roce 2025 mělo Turecko dostat s 87 miliony obyvatel do prvenství (15,5 % obyvatel) a v roce 2050 by se měl počet obyvatel stabilizovat na úrovni 97 milionů, což by odpovídalo 17,7 % obyvatel EU.⁶⁶ Turecko by se tak stalo nejlidnatějším státem Evropy. „Vstup Turecka by zvýšil celkovou populaci EU o 17%, zatímco její hospodářská výkonnost by vzrostla pouze o 2 % HDP.“⁶⁷

Někteří příznivci vstupu však tento lidský potenciál hodnotí pozitivně. V době, kdy celá Evropa stárne, by údajně Turecko nabídlo své mladé pracovní síly. V Turecku je v současné době přibližně 20 % obyvatelstva mladší 10 let, což by znamenalo, že v horizontu 10 až 15 let by při případném vstupu Turecka do EU země mohla poskytnout nové mladé pracovníky a zmírnit budoucí nedostatky na trhu práce a také napomoci řešení krize důchodových systémů v Evropě.

⁶⁵ ZIELENIEC Josef. *Projev Josefa Zieleniece na plénu Evropského parlamentu dne 24. října 2007 ve Štrasburku ke vztahům Evropské unie a Turecka*. Publikováno 24.10.2007 Autor: Josef Zieleniec. [online]. 18.03.2004. cit. 13.01. 2011 Dostupné z: <<http://www.zieleniec.eu/dokumenty/?p=187>>

⁶⁶ HUGES Kristy. *Turecko a Evropská unie: rozšíření jako každé jiné?*, [online]. 21. 10. 2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=737&lang=en>

⁶⁷ KADLECOVÁ Adéla. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. [online] 31.07.2005, dostupné z: <<http://www.ods.cz/eu/prispevek.php?ID=3700&page=33>>

Problémem ovšem je, že se jedná ve většině případů o nekvalifikovanou pracovní sílu a další problém spočívá v zaostalém tureckém školství. „Existuje sice program na reformu školství, který má za cíl modernizaci a reformu školství, ale ten se zatím zdá být neefektivní. Například jen 40 % lidí ve věku 20 - 24 let dosáhlo středoškolského vzdělání a okolo 10 % dětí nenavštěvuje základní školu. Základního vzdělání dosáhly dvě třetiny obyvatelstva a vysokoškolské vzdělání získá méně než 10 % Turků.“⁶⁸

Mnohem větší problém ovšem spočívá v emigraci tureckého obyvatelstva. „Centrum pro evropská politická studia (dále jen CEPS⁶⁹) provedlo v době mezi prosincem 2003 a prosincem 2004 průzkum mínění mezi evropskými Turky žijícími v Německu a ve Francii. Výsledky potvrzují obavy evropské veřejnosti. Turci žijící v Evropě také očekávají masový příliv tureckých imigrantů poté, co Turecko do Unie vstoupí. Je o tom přesvědčených 70 % dotázaných.“⁷⁰

„Ze statistik je také známo, že existuje nezaměstnanost mezi mladými druhé generace arabského původu ve Francii nebo tureckého původu v Německu či pákistánského původu v Anglii. Vždy se jedná o přistěhovalce muslimského vyznání. Jak se tedy Evropa vyrovná s dalším přílivem nové pracovní síly, když už si s ní neví rady nyní?“⁷¹ „Navíc by míra nezaměstnanosti v Turecku mohla ještě stoupnout a to například kvůli modernizaci zemědělství, které stále zaměstnává na 30 % obyvatelstva.“⁷² Turecko je totiž ze všech minulých kandidátských zemí industriálně nejzaostalejší. Navíc žádná z dosud přistupujících zemí nebyla tolik orientovaná na zemědělství a zároveň jej neměla tak zaostalé jako Turecko. S přistoupením k EU by se turecké zemědělství modernizovalo a mechanizovalo a mnoho pracovníků by tak pravděpodobně přišlo o práci, kterou by se mohlo snažit najít v otevřené Evropě. „Pokud by tyto lidé přišli o práci, stala by se z nich v jiných sektorech

⁶⁸ Commission Staff Working document. *Turkey 2008 Progress Report*. C. 2008 [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf> [16. února, 2009].

⁶⁹ GROS, David. *Economic Aspects of Turkey's Quest for EU Membership*, CEPS Policy Brief No. 69, 1. vyd. Centre for European Policy Studies, Brussels, Belgie, 2005. [online] Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/6611/01/1217_69.pdf>

⁷⁰ Centre for European policy Studies. *A bridge or a breach between Turkey and the EU*, [online] c. 2009, citováno 21.12.2010, dostupné z: <<http://www.ceps.eu/content/euro-turks-bridge-or-breach-between-turkey-and-eu>>

⁷¹ TOMSKÝ, Alexander: *Turecko do Evropy nepatří*, [online] Mezinárodní politika 09.9.2007, Ústav mezinárodních vztahů Dostupné z: <<http://www.atlanka.net/index.php?text=54-turecko-do-evropy-nepatri>>

⁷² Central Intelligence Agency. *The World Factbook – Turkey*. [online], 26.12.2010, dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>>

nekvalifikovaná pracovní síla a jako východisko jejich situace by mohli využít volného pohybu osob v rámci EU a přesunout se do jakékoliv jiné země, kde by se snažili najít uplatnění“⁷³

S tímto jevem je ovšem spojený další problém, a to vysoká nezaměstnanost především mezi mladými a také stále nízká zaměstnanost žen. *„Rychle rostoucí populace nemá na tureckém pracovním trhu dostatek pracovních příležitostí. Nízká výkonnost pracovního trhu, kdy je nárůst zaměstnanosti nižší než 1 % ročně, by mohla znamenat hrozbu pro evropské trhy práce. Proto je potřebné zajistit dostatek pracovních míst v Turecku, aby se Evropa velkého přílivu pracovníků přestala bát.“⁷⁴*

4.4 Hlasování v EU

S velikostí turecké populace souvisí i její vliv v institucích EU. Předpokládá se, že by Turecko v době vstupu reprezentovalo asi 15 % populace EU. Vliv na hlasování se projeví tam, kde se bere v úvahu počet obyvatel členské země. Jde jednak o hlasování v Evropské radě a Radě EU, o určení počtu zástupců v poradních institucích EU a počtu poslanců reprezentujících jednotlivé členské země v Evropském parlamentu. V Radě EU by měl Turecku být přiřazen obdobný počet hlasů, jako má v současné době Německo, Británie, Francie a Itálie, tedy 29 hlasů. Ovšem na druhou stranu, pokud by chtělo Turecko prosadit vlastní zájmy, muselo by se ještě, vedle Německa, spojit s nejméně jednou velkou zemí, aby svůj návrh prosadilo svůj záměr. Na to, aby bylo Turecko schopno blokovat návrhy v Radě EU, by potřebovalo takový počet států, který zastupuje minimálně 35 % obyvatel EU. Odpovídající počet reprezentantů v Evropském parlamentu by činil asi 99 členů stejně jako má v současné době Německo (Británie, Itálie a Francie mají shodně 78 zastupitelů) a obě země by tak do Parlamentu vysílaly po 11,2 % všech jeho poslanců. Taktéž počet tureckých představitelů v Hospodářském a sociálním výboru a ve Výboru regionů by měl být srovnatelný se zastoupením zmíněných států, které mají v každém z nich po 24 reprezentantech. Jako člen s největší populací by v tomto ohledu Turecko získalo na politické síle a schopnosti prosazovat své zájmy. Ačkoliv v hlasování by stále mělo jako každý členský stát jeden hlas,

⁷³ Central Intelligence Agency. *The World Factbook – Turkey*. [online], 26.12.2010, cit. 26.12.2010 dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>>

⁷⁴ LÁŇĚ Tomáš. *Spíš partner než kandidát - Turecko a Evropská unie*. [online] 19.06.2002. cit. 08.02.2010 Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=533&lang=en>

vážený počet hlasů by mělo nejvyšší a podíl na obyvatelstvu Unie také, ať už by měla EU členů 27, 28 nebo více.

Turecko by sice muselo hledat pro své záměry spojence, tak ostatně fungovalo rozhodování doposud, jeho názor by ovšem co do podílu na populaci EU měl velký význam a stalo by se tak významným a silným členem institucí EU. Navíc jeho přítomnost by ještě zvětšila počet možných aliancí a blokujících koalic. Otázkou zůstává, zda lze tento vliv považovat za pozitivní či negativní. Také je ale potřeba počítat s tím, že EU bude čím dál více flexibilní a bude fungovat na více integračních úrovních. A to podle Lisabonské smlouvy, která počítá se změnami pravidel hlasování, které budou přizpůsobeny většímu počtu členských států, a poměr hlasů se tím tedy změní. Lisabonská smlouva omezuje sice jednomyslná hlasování v mnoha oblastech, ale i při hlasování kvalifikovanou nebo prostou většinou by Turecko díky vysokému počtu obyvatel získalo podstatné slovo. Toho se obávají především velké státy jako Německo, Francie, Velká Británie a Itálie. Pro tyto státy by bylo také složitější vytvořit blokační menšiny. Kvalifikovaná většina podle Lisabonské smlouvy představuje 55 % členských států a 65 % obyvatel EU a k vytvoření blokační menšiny je tak potřeba minimálně 45 % států nebo 35 % obyvatel. Navíc zde reálně hrozí, že pokud se Turecko stane členskou zemí EU, bude při jednáních obtížným partnerem tvrdě prosazujícím své zájmy. To se projevilo už v průběhu negociací, při kterých se narazilo na řadu citlivých témat. Šlo zejména o požadavky na uznání arménské genocidy, otázku autonomie kurdské menšiny nebo kyperský konflikt. Turecko bylo ve všech případech neústupné, ačkoliv se jednotlivé členské státy a představitelé EU snažili dojít ke kompromisu. Turecká veřejnost a politická reprezentace zřejmě vnímá jakékoli nátlaky jako zásah do národní identity.

Tabulka 2 : Počet křesel v Evropském parlamentu⁷⁵

Země	EU 27 (2007)		EU 28 (2015)	
	počet křesel	%	počet křesel	%
Německo	99	13,5	82	11,2
Francie	78	10,6	64	8,7
Velká Británie	78	10,6	64	8,7
Itálie	78	10,6	64	8,7
Španělsko	54	7,3	44	6,0
Turecko	-	-	82	11,2

4.5 Ekonomické aspekty

Nelze zatím přesně určit částku, kterou by turecké přistoupení do EU stálo. EU se stále rozvíjí a rozpočet na období možného vstupu Turecka zatím nebyl schválen. Vzhledem k počtu obyvatel Turecka a ekonomického profilu země se však odhaduje, že prvotní nálady by byly vyšší než v případě přistoupení 8 postkomunistických zemí v roce 2004. Odhadovaný počet obyvatel Turecka pro rok 2015 je asi 80 milionů, přičemž počet obyvatel 8 postkomunistických zemí byl v době přistoupení zhruba 75 milionů. V roce 2008 dosahovala inflace v Evropské unii 3,7 %, kdežto v Turecku 10,4 %. V době rozšíření v roce 2004 nebyl rozdíl mezi EU a novými členy zdaleka tak odlišný – v roce 2003 byla inflace v EU 2 % a průměr v přistupujících zemích 3,7 %. Přesto se očekává, že by dlouhodobé hospodářské zisky měly převýšit sumu vynaloženou na přijetí. „Turecko dosahuje vyššího hospodářského růstu než EU a do budoucnosti se očekává, že bude růst ještě rychleji. To nelze říci o výhledech EU. Podle statistik Eurostatu⁷⁶ sice v roce 2009 klesl HDP v Turecku prudčeji než v Evropské unii jako celku, ale odhady pro rok 2010 udávají růst tureckého HDP o 2,8 %, kdežto toho evropského pouze o 0,7 %. Tyto trendy byly patrné do nástupu ekonomické krize a předpokládá se, že do budoucna budou pokračovat.

⁷⁵ Zdroj: TREJTNAROVÁ Martina: *Turecko: Ekonomický vývoj a integrace do EU*, Praha 2007. 45 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké škole Ekonomické obor mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Josef Abrahám, Ph.D.

⁷⁶ dostupné online z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>

Turecko a jeho rozsáhlý spotřebitelský trh by mohly posílit růst v celé EU a stát se atraktivním cílem pro evropské zboží a kapitál. Turecko také může představovat zajímavé prostředí pro investory. Toky přímých zahraničních investic do země se neustále zvyšují a po vstupu Turecka do EU by mohly ještě posílit. Evropské společnosti by mohly v rámci volného trhu služeb kupovat turecké podniky, například banky, dopravní podniky nebo telefonní a energetické společnosti. Výsledkem by nakonec mohlo být zvýšení konkurence, s tím související snížení cen a podpora výkonnosti a z toho vyplývající výhody pro společnost i spotřebitele. Tak by mohlo Turecko znamenat velký přínos pro celou EU. Demografický ráz země, který se jevil jako problematický v mocenské otázce, se naopak zdá být ekonomickým bonusem. Veliký počet obyvatel, který představuje 70 milionovou základnu budoucích spotřebitelů, což by mohlo posílit hospodářský růst v celé EU.

Problémem tohoto tvrzení ovšem je fakt, že EU již díky fungující celní unii s Tureckem od r. 1996 všech těchto výhod využívá a trhy jsou natolik propojené, že by z hlediska hospodářského růstu nemělo případné přidružení Turecka v podstatě žádný význam. Panují ovšem obavy ohledně čerpání dotací v rámci společné zemědělské politiky a ze strukturálních fondů. *„Turecké rozšíření bude pravděpodobně vyžadovat změnu politiky soudržnosti. Turecko by se po vstupu stalo, díky své hospodářské úrovni, příjemcem z kohezních a strukturálních fondů. I pokud předpokládáme, že bude Turecko růst mnohem rychleji než dnešní Unie, v roce 2015 by turecké HDP mohlo dosáhnout pouze asi 4 % HDP EU28 (EU25 s Bulharskem, Rumunskem a Chorvatskem). Proto je opodstatněné, že se nynější příjemci z těchto fondů obávají, že ztratí po vstupu Turecka nárok na podporu, pokud by se pravidla neupravila.“*⁷⁷ Podpora pro jednotlivé cíle strukturálních fondů je definována pevně stanovenými ukazateli (hustota osídlení, struktura zaměstnanosti, HDP na obyvatele vzhledem k průměru EU, atd.), které musí příjemci splňovat. Například nárok na čerpání z fondu na podporu rozvoje a strukturálních změn zaostávajících regionů mají územně správní jednotky NUTS 2⁷⁸ za podmínky, že je jejich HDP na obyvatele pod hranicí 75 % průměru EU. Právě tento cíl je financován

⁷⁷GROS, David. *Economic Aspects of Turkey's Quest for EU Membership*, CEPS Policy Brief No. 69, 1. vyd. Centre for European Policy Studies, Brussels, Belgie, 2005. [online] Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/6611/01/1217_69.pdf>

⁷⁸ Nomenklatura územních statistických jednotek, „(zkratka z francouzského *Nomenclature des Unites Territoriales Statistique*, nebo anglického *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) jsou územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu (statistický úřad Evropské unie) pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistické monitorování, přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU. Klasifikaci NUTS zavedl Eurostat v roce 1988.“ Zdroj wikipedia [online]01/2011, citováno 13.01.2011, dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/NUTS>

z Evropského fondu regionálního rozvoje, který rozděluje největší podíl financí strukturálních fondů. Vstupem Turecka by došlo ke snížení průměrného HDP na obyvatele Unie a někteří nynější příjemci podpory by se přehoupli nad 75% hranici.

Turecko bude mít nárok na značnou podporu i v rámci společné zemědělské politiky. A jelikož je Turecko zemí s extrémní zaměstnaností v zemědělském sektoru, jsou zde obavy ostatních členských zemí ze ztráty nároku na dotace. Zemědělský sektor Turecka je zaostalý a rozsáhlý a na jeho modernizaci bude potřeba vynaložit mnoho prostředků. Velké finanční náklady bude muset EU dát na to, aby Turecko dosáhlo úrovně srovnatelné s ostatními jejími členy. Ekonomická struktura Turecka je odlišná od zemí EU. Zemědělství se podílí na tvorbě HDP asi 12 %, což je zhruba pětinašobek běžného podílu zemědělství na HDP členských zemí. Podíl Turecka na výdajích na společnou zemědělskou politiku závisí hlavně na struktuře jeho produkce v době vstupu do EU. Dle odhadů z r. 2004 by Turecko v prvních 3 letech svého členství mělo ze společného rozpočtu čerpat okolo 45,5 mld. EUR, tj. zhruba 15 mld. ročně. Po odečtení tureckých příspěvků do rozpočtu by měl čistý příjem Turecka dosáhnout asi 30-35 mld. EUR (na tříleté období), což v přepočtu na obyvatele v r. 2004 odpovídalo příjmům, na které měla nárok desítka nových členských zemí dohromady. Ovšem zde je třeba podotknout, že EU již dlouhou dobu jedná o reformě společné zemědělské politiky a již v aktuálním rozpočtovém rámci (2007-2013) je na zemědělství vydáno méně peněz než na regionální politiku a v příštím rozpočtovém rámci se počítá s ještě nižšími přiděly.

Další námitky se vztahují k vyspělosti země, odpůrci tureckého členství zde upozorňují na fakt, že Turecko dosahuje jen 44 % průměrné úrovně HDP EU a turecká vláda stále netržním způsobem zasahuje do ekonomiky za účelem snížení inflace. Navíc by Turecko bylo nyní nejchudší zemí v EU, s průměrným příjmem na úrovni 29 % průměrného příjmu v EU a HDP kolem 2 % průměrného produktu v EU. Za zmínku stojí také vysoké procento lidí pod hranicí chudoby, kterých bylo v roce 2005 dle odhadů asi 25 %. Turecko ale ještě není členem EU a potrvá nejméně 10 let, než se jím stane. „*Proto by bylo relevantní srovnat nynější ekonomickou výkonnost Turecka s čísly*

nových členských zemí, které dosahovaly 10 let před vstupem. Například Polsko v r. 1994 dosahovalo 35 % průměru EU, z čehož vyplývá, že má Turecko naopak lepší výchozí pozici.“⁷⁹

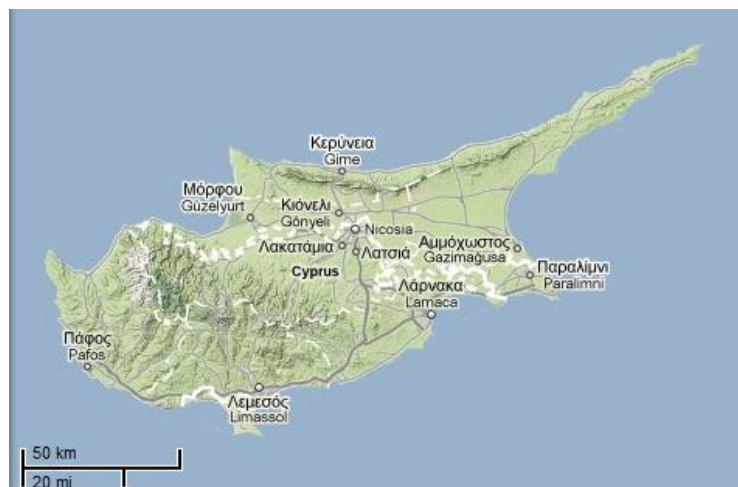
Ekonomický dopad tureckého členství bude podle komisaře Rehna⁸⁰ „pozitivní, ale relativně malý. Mnohé bude záležet na budoucím ekonomickém vývoji“⁸¹. Nyní je Turecko ve světle členských ekonomik sice velmi chudé, jeho hospodářská dynamika je však vyšší. Pokud se mu podaří udržet makroekonomickou stabilitu a pokud budou dále pokračovat přístupová jednání, čeká ho období stálého růstu. Bude trvat desítky let, než se mu podaří dohnat ostatní členské státy v úrovni HDP na obyvatele.

4.6 Kypr

Řekové se na tomto dnes sporném území nacházeli dříve a založili zde první řecké kolonie. Po celá staletí byl Kypr pod kontrolou každé z říší, která úspěšně dominovala východnímu Středomoří, především z důvodu jeho strategické polohy. Zájem o zmocnění se tohoto území projeví Turci až v 16. století, kdy se uskutečnila jejich první invaze

Obrázek 3: Mapa Kypru⁸²

na Kypr a započal tak spor mezi Tureckem a Řeckem. Od tohoto okamžiku se zde dodnes setkává turecká islámská civilizace s pravoslavnou. Turecko si následně drželo moc nad ostrovem až do období, kdy ho prohráli v Rusko–turecké válce 1878 kdy jeho správa přešla pod kontrolu Velké Británie (formálně patřil i nadále Turecku). V době první světové války

Británie ostrov anektovala a stal se její kolonií. V tomto období se ortodoxní církev snažila o připojení Kypru k Řecku a v Turecku rostla opozice vůči tomuto návrhu, požadující, aby byl

⁷⁹ KADLECOVÁ Adéla. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. [online] 31. 07. 2005, dostupné z: <<http://www.ods.cz/eu/prispevek.php?ID=3700&page=33>>

⁸⁰ Olli Ilmari Rehn je finský a evropský politik který je v současné době člen Evropské komise a je zodpovědný za oblast hospodářské a měnové politiky EU

⁸¹ REHN Ilmari Olli. *My homepage*. [online] cit. 08. 11. 2009, dostupné z: <http://ec.europa.eu/archives/commission_2004-2009/rehn/profile/publications_en.htm>

⁸² Zdroj Google maps. *Cyprus*. [online] 20. 01. 2011, citováno 20. 01. 2011 dostupné z: <<http://maps.google.com/>>

ostrov Turecku navrácen. V padesátých letech 20. století se zostřily nepokoje mezi kyperskými komunitami a vzrostl tlak na rozdělení ostrova. Roku 1960 se Velká Británie zřekla vlastnictví ostrova a tak na základě Curyšsko-Londýnské dohody vznikl nový stát - Kyperská republika. Řecko a Turecko se zaručily, že nebudou usilovat o jeho sjednocení pod svou nadvládou (v případě Řecka), ani o jeho rozdělení na dva samostatné státy (v případě Turecka). Prezident byl volen řeckým obyvatelstvem, naproti tomu funkci viceprezidenta zastával příslušník turecké menšiny. Prvním prezidentem se stal arcibiskup Makarios, do funkce viceprezidenta byl zvolen Fazil Kucuk. Ústava kyperským Turkům mimo jiné zaručovala 30 % křesel v celokyperském parlamentu. Již v první polovině 60. let se ale nedodržování ústavních ustanovení stalo předmětem sporů mezi řeckým a tureckým obyvatelstvem. Primárním důvodem byla snaha kyperských Řeků omezit ústavní ochranu Turků. Například již v roce 1961 nebylo Turkům umožněno 30% zastoupení v parlamentu. Řekové navíc nesouhlasili s ustanoveními, která podle nich příliš zvýhodňovala tureckou menšinu. Turci představovali v té době 18 % obyvatelstva Kypru, a přesto mohli vetovat přijetí jakéhokoliv zákona. Další spor se týkal struktury kyperské armády v poměru 60:40 ve prospěch Řeků, přičemž Turci prosazovali národnostně oddělené oddíly, což však řecká strana odmítala. Od roku 1963 kyperští Turci přestali participovat na ostrovní vládě a vzájemné konflikty začaly eskalovat. Samotné rozdělení ostrova na dvě části bylo vyvrcholením krize, která začala v roce 1974, kdy vládnoucí řecký režim svrhl kyperského prezidenta Makariose a nahradil ho členem protitureckého teroristického hnutí Nikosem Sampsonem. Turecko odpovědělo 20. června 1974 invazí na ostrov údajně proto, aby chránilo turecké obyvatelstvo. V srpnu téhož roku pokračovala turecká armáda ofenzívou, která určila současné hranice. Turecká menšina, čítající 18 % ostrovanů, získala díky podpoře z Turecka 37 % rozlohy ostrova. Tak vznikl v severní části ostrova separatistický stát tureckého obyvatelstva, tzv. Turecká severokyperská republika. Ta je ovšem uznávána a finančně a vojensky podporována jen ze strany Turecka. V jižní části ostrova je nadále Kyperská republika, oddělená od turecké části ostrova tzv. „zelenou linií“⁸³ střeženou vojsky OSN.

Od té doby proběhlo nesčetné množství jednání pod dohledem OSN a za účasti USA. Po dlouhou dobu však byla severní část vůči snahám o navázání kontaktu mezi oběma etniky nekompromisní a trvala na uznání svého státu. Ovšem jediným, kdo Severokyperskou tureckou republiku uznal,

⁸³ Nebo také tzv. Attilovou linií.

bylo právě Turecko. Zbytek mezinárodního společenství ji považuje za území okupované tureckými jednotkami a odmítá s ní obchodovat. Všechna jednání však byla bezvýsledná. I přes veškeré problémy byla situace na Kypru relativně stabilní. Ke zhoršení došlo v roce 1995, kdy EU označila Kypr jako jednoho z hlavních kandidátů na vstup. Došlo k tomu po masivním nátlaku Řecka, které na oplátku souhlasilo s uzavřením celní unie s Tureckem. Evropští představitelé také očekávali, že zlepšení ekonomického postavení a možnost volného pohybu bude katalyzátorem k urovnání sporů mezi oběma kyperskými skupinami. Tento předpoklad se však projevil jako chybný, neboť Turecko reagovalo rázným odmítnutím jakýchkoli dohod. K dalšímu zhoršení došlo na summitu v Lucemburku roku 1997, kde EU opět odmítla tureckou snahu o přistoupení. O dva roky později, v souvislosti s řeckou snahou dostat se do eurozóny, změnila EU své stanovisko. Na helsinském summitu označila EU, i když jen formálně, Turecko za kandidáta na vstup. Zároveň však dala najevo, že sjednocení Kypru není nutnou podmínkou pro jeho vstup do EU. Kofi Annan, který byl do roku 2006 generálním tajemníkem OSN, vypracoval plán sjednoceného Kypru před vstupem do EU. Plán předpokládal konfederativní uspořádání státu v čele s prezidentem. Prezidentská rada, ve které by zasedali čtyři zástupci kyperských Řeků a dva zástupci kyperských Turků, by pak ze svých řad zvolila prezidenta a viceprezidenta. Funkční období by trvalo dvacet měsíců a posty by byly obsazovány na základě rotačního principu. Obě části by si přitom zachovaly vlastní fiskální a monetární politiku. Dne 24. dubna 2004 proběhlo referendum o sjednocení ostrova. Náзор na sjednocení ostrova se výrazně lišil u řecké a turecké skupiny obyvatel. Proti bylo 76 % řeckého obyvatelstva, pro hlasovalo 65 % voličů tureckého etnika. Kypr se tedy sjednotit nepodařilo a tak 1. května 2004 vstoupila do EU pouze řecká část Kypru. Turecká část Kypru je i přes svou ochotu ke kompromisu ekonomicky odříznuta od okolního světa. Z hospodářského pohledu má proto malou či téměř nemožnou šanci na zlepšení situace. Řecká část může nyní uplatňovat svůj vliv v EU, především pokud jde o průběh vyjednávání o přistoupení s Tureckem. Těžko se tedy dá očekávat, že bude UE po vstupu Kypru neutrální.

V únoru 2006 bylo Turecku doporučeno, aby uznalo Kypr do konce roku a neporušovalo tak nadále dohodu o celní unii tou formou, že neumožňuje přístup do svých přístavů lodím plujícími pod kyperskou vlajkou a turecká letiště nepřijímají lety kyperských aerolinek. Řešení této otázky je ale velmi komplikované, protože v červenci 2005 při podpisu dodatku k dohodě o celní unii Turecko výslovně zdůraznilo, že zapojení do celní unie pro něj neznamena uznání řecké části Kypru.

Začátkem prosince, kdy už bylo jasné, že Turecko do konce roku své přístavy a letiště neotevře, se jednání o vstupu ocitla v ohrožení. Jejich úplné zastavení vnímají představitelé EU za poslední a nejhorší možný krok. Jednání tedy pokračovala a hranice pro uznání Kypru se posunula na konec roku 2007. Prozatím turecká strana nabídla otevřít přístav Famagusta a letiště Ercan v Severokyperské turecké republice. To se ale kyperské i řecké straně zdálo jako nedostatečné. Ministři zahraničí zemí EU se dohodli, že z dalších přístupových jednání bude prozatím vyřazeno osm kapitol. Jednání mohou dále probíhat, ale žádná z kapitol nesmí být uzavřena, dokud Turecko neliberalizuje své vztahy s Kyprem. Dalším ústupkem se strany EU je závazek posuzovat pokrok Turecka jako celku, bez konkrétního zaměření se na jeho vztahy s Kyprem. Do té doby než bude uspokojivě vyřešena turecko-kyperská otázka, trvá vyřazení osmi kapitol z přístupových jednání a platí i zákaz uzavření jakékoli kapitoly.

4.7 Veřejné mínění na vstup Turecka do EU

Názory na vstup Turecka do EU se velmi liší a jednotlivé státy zaujímají rozdílná stanoviska.⁸⁵ Obecně by se dalo říct, že turecké členství je negativně vnímáno zejména v zemích bývalé patnáctky. Tradičně nejnižší podpora ze všech členských zemí EU je v Rakousku, kde podle průzkumu Eurobarometru⁸⁶ z července 2006 nesouhlasilo se vstupem 81 % obyvatel. Mezi další velké odpůrce patří Německo (69 % obyvatel

Obrázek 4: názory občanů EU na vstup Turecka do EU ⁸⁴

	Turkey	
	In favour	Opposed
EU25	39%	48%
EU15	38%	49%
NMS	44%	40%
2 AC	61%	12%
BE	43%	55%
CZ	32%	61%
DK	50%	44%
DE	27%	69%
EE	35%	49%
EL	33%	67%
ES	47%	23%
FR	39%	54%
IE	40%	32%
IT	36%	49%
CY	26%	68%
LV	35%	47%
LT	33%	42%
LU	24%	69%
HU	44%	46%
MT	35%	31%
NL	55%	42%
AT	13%	81%
PL	51%	31%
PT	37%	30%
SI	53%	41%
SK	33%	55%
FI	42%	55%
SE	60%	33%
UK	42%	39%
CY (TCC)	67%	15%
BG	47%	26%
RO	66%	7%
HR	58%	28%
TR	54%	22%

⁸⁴ Zdroj: Special Eurobarometer. *Attitudes Towards EU Enlargement*. European Commission., [online], cit. 06.12.2009 dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf>

⁸⁵ viz **Příloha č. 5** – názory občanů EU na vstup Turecka do EU

⁸⁶ „Eurobarometr je série průzkumů veřejného mínění, které od roku 1974 (podle některých zdrojů od roku 1973) zadává sekce Analýz veřejného mínění Evropské komise. V rámci průzkumů jsou pravidelně vydávány zprávy o veřejném mínění v různých oblastech týkajících se Evropské unie. Průzkumy se provádějí ve všech členských zemích a v poslední době i v kandidátských zemích. Výsledky Eurobarometrů jsou publikovány Generálním ředitelstvím pro tisk a komunikaci Evropské komise.“ – Zdroj: wikipedia [online]01/2011, citováno 13.01.2011, dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Eurobarometr>> ; oficiální internetové stránky online 01/2011, citováno 13.01.2011, dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm>

proti, 27 % pro), Francie, Kypr, Řecko a Lucembursko. Česká vláda je dlouhodobým podporovatelem členství Turecka v EU, avšak v rámci politického spektra nepanuje jednotnost. Plně bude pro vstup v případě, že Turecko splní všechna kritéria vyčtená pro jeho členství. Ovšem mezi českou veřejností převládá názor, že by se Turecko členem EU stát nemělo. Myslí si to 51 % Čechů. Pro přijetí Turecka je 37% a 12% neví. Největší oporu získalo naopak Turecko ve Španělsku a v nově přistoupivších zemích - Bulharsku a Rumunsku. Také čelní představitelé Velké Británie podporují členství Turecka a to především ze strategických důvodů. Ty pramení z období studené války, kdy Turecko sloužilo jako hradba proti rozpínání vlivu komunismu. Nyní je třeba brát ohled na bezpečnostní nestabilitu v oblastech sousedících Tureckem.

Průzkum také ukázal, že názory občanů EU jsou ovlivněny hlavně tím, jak jsou občané EU v otázce rozšiřování informováni. Celých 68 % si myslí, že nejsou dobře informováni o důsledcích rozšíření. 52 % obyvatel EU se také domnívá, že Turecka do EU je především v zájmu Turecka, podle 20 % respondentů je vstup Turecka do EU společným zájmem EU i Turecka a podle 7 % je vstup Turecka hlavně v zájmu Unie. 3 % si myslí, že vstup Turecka do EU je v zájmu členské země které jsou příslušníky a další 3 % se domnívají, že vstup Turecka do EU je v zájmu 3. zemí (např. USA, Číny, Ruska apod.). Proti vstupu Turecka do EU i po splnění všech přístupových podmínek je 48 % obyvatel EU.

Ani turečtí obyvatelé nejsou v názorech jednotní a podpora vstupu rok od roku klesá. V roce 2004 se pro vstup vyslovilo 75 % obyvatel, ale o dva roky později to bylo jen 50 %. Podpora vstupu do EU je vyšší mezi vzdělanými, finančně zabezpečenými a méně nábožensky smýšlejícími segmenty tureckého obyvatelstva. Jedním z důvodů euroskepticismu mohou být prohlášení některých evropských představitelů, dále pak postoj Evropy k arménské a kyperské otázce a špatná informovanost obyvatelstva o mechanismech EU.

Závěr

Podle čistě racionalistického hodnocení vstupu Turecka do EU, se domnívám, že Turecko má Evropské unii co nabídnou. V první řadě se jedná o jeho ohromný spotřebitelský trh, který se jeví jako velmi atraktivní pro evropské zboží a kapitál. Turecko má také veliký potenciál růstu HDP, který značně převyšuje růst HDP ve starých členských zemích EU. Jeho vysoká populace se také může jevit jako přínos a vítané oživení pomalu vymírající evropské společnosti. To je ovšem vykoupeno jeho ekonomickou zaostalostí a orientací na primární sektor. Také zahraniční dluh Turecka se mi zdá poměrně vysoký a mohl by v budoucnu způsobit podobné problémy, jaké má nyní EU s Řeckem. Navíc s vysokým zahraničním dluhem a ohromnou inflací má Turecko „bohaté zkušenosti“ z minulosti a je namístě se ptát, zda jsou turečtí politici schopni se s tímto problémem dlouhodobě vypořádat a nepodlehnout populistickým opatřením jak se již v minulosti několikrát stalo. Co se týče dalších ekonomických ukazatelů, myslím, že Turecko v ničem významně nezaostává za Rumunskem či Bulharskem, které do EU vstoupily 1. ledna 2007. O tom, zda lze považovat vstup těchto dvou států do EU vzhledem k jejich ekonomické situaci za přínos, si osobně sice nejsem zcela jist, ovšem jelikož se již jednou členy EU staly, mělo by být Turecko souzeno podle stejných kritérií jako všechny ostatní státy. V tom případě se domnívám, že po ekonomické stránce je Turecko na dobré cestě k integraci do EU.

Případnou Tureckou integraci do EU je ovšem nutné hodnotit mnohem komplexněji než pouze pomocí ekonomických ukazatelů. A právě zde má Turecko, dle mého názoru, několik ohromných problémů, u kterých nejsem přesvědčen, že je vůbec schopné je uspokojivě vyřešit ke spokojenosti jak EU, tak vlastních obyvatel. V první řadě se samozřejmě jedná o problém Kypru. Je naprosto nemyslitelné, aby se Turecko stalo součástí Unie států se společnými hodnotami a přes to, aby odmítalo uznat právo na existenci jednoho z těchto členů, potažmo partnerů. Za další ohromný problém považuji chování Turecka ke svým menšinám, především Kurdům. Turecko naprosto neakceptovatelně zasahuje do práv občanů s jinou než tureckou národností a chová se k nim jako k občanům druhé kategorie. Evropská komise na tento problém sice poukazuje, ale myslím si, že západ tyto praktiky spíše tiše toleruje. S tímto problémem úzce souvisí dodržování lidských práv a svobod obecně, chování k ženám apod. Turecké vládě sice nelze upřít snahu v přijímání legislativních opatření týkajících se tohoto problému, ovšem jejich reálný dopad v praxi mi přijde

nevalný. Zde bych viděl jistou spojitost s islámem a odlišnou tureckou mentalitou. Toto je další problém případného tureckého vstupu. Dle průzkumů veřejného mínění si většina obyvatel nepřeje Turecko v EU a to především kvůli jeho kulturním a náboženským odlišnostem. I zde je na místě otázka, nakolik islámské Turecko skutečně patří do Evropy a hlásí se k jeho hodnotám a křesťanským základům, na nichž EU stojí.

V případné integraci Turecka do EU je také nutné brát v potaz jeho geografickou polohu a demografické dispozice. V tomto ohledu Turecko zaujímá velmi výhodnou strategickou polohu a je jakousi křižovatkou mezi Balkánem, středním a blízkým východem a Kavkazem. Je jistě v zájmu EU mít takovýto strategický bod ve své sféře vlivu. Panuje zde sice obava z problematických sousedů a možných problémů, kterým by tak musela EU čelit, ale myslím si, že v tomto případě je poloha Turecka jednoznačné plus. V počtu obyvatel Turecka naopak spatřuji více nevýhod než výhod. Jak je uvedeno výše – Turecko by mohlo „starou Evropu“ oživit. Evropa se ale mnohem více obává přílivu levné a nekvalifikované turecké síly. S tímto pohybem pracovních sil (především z chudého východu) souvisí obava s případnou integrací těchto lidí do společnosti a kultury jejich nového domova. Ze zkušeností Německa a Francie s muslimskými přistěhovalci jednoznačně vyplývá naprostá neochota těchto přistěhovalců jakkoli se začlenit do nové společnosti. Naopak vznikají muslimské komunity, které se poměrně často vyhraňují a radikalizují a to proti svým novým vlastem. Dalším a velmi významným faktorem počtu obyvatel Turecka by byla jejich síla a vliv na instituce EU, kde by byla Turecku dána stejná „váha“ jako Německu.

V současné době není případná integrace Turecka do EU zcela aktuální a to kvůli problému Kypru. Turecko sice podalo přihlášku do EU již před 23 lety, ale dokud Turecko nesplní všechny potřebné kroky ke vstupu stejně tak, jako ostatní členské země, jeho integrace nepřichází v úvahu. Turecko je jistě významným spojencem EU a z jejich spolupráce (např. celní unie) jistě těží obě uskupení.

Můj osobní názor na případnou integraci Turecka do EU se shoduje s většinou obyvatel EU. Jsem proti přístupu Turecka do EU a to i přes to, že by splnilo všechny přístupové podmínky. Osobně se mi nejvíce zamlouvá představa německé kancléřky Angely Merkelové, která je pro tzv. Privilegované partnerství, tedy právě pro jakési prohloubení vzájemných vztahů. Domnívám se, že EU není připravena přijmout členskou zemi, která by byla natolik odlišná od evropské kultury. Evropa by se

dle mého názoru měla soustředit sama na sebe a řešit své vlastní problémy a preferovat „kvalitu před kvantitou“. Takto by byla nucena řešit situace, na které není dle mého názoru připravena a vstup Turecka by přinesl více problémů než výhod (kurdský problém, odlišnost náboženství a kultur a jejich případná konfrontace apod.). Bylo by ovšem velmi nešťastné ztratit tohoto důvěryhodného a strategicky významného partnera.

Seznam použité literatury:

BARYSCH Katinka; EVERTS Steven; GRABBE Heather. *Why Europe should embrace Turkey*, 1. vyd. Centre for European Reform Publications, London, Velká Británie. 2005, 47s ISBN 1-901229-63-7

BAYSAN, Tercan; BLITZER Charles. *Liberalizing Foreign Trade, Volume 6: The Experience of New Zealand, Spain, and Turkey*, 1. vyd. Basil Blackwell Oxford, Velká Británie, 1991, 425 s. ISBN 0-631-16672-6

BLOCKMANS, Steven; LAZOWSKI, Adam: *The European Union and Its Neighbours: A Legal Appraisal of the EU's Policies of Stabilisation, Partnership and Integration*, vyd. Cambridge University Press, Cambridge, Velká Británie 2006. 686 s. ISBN 9789067042017

CIHELKOVÁ, Eva a kol.: *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*, 2. vyd. C.H. Beck Praha 2001, 344 s, ISBN 80-7179-455-4

DĚDEK Oldřich a kol.: *Průvodce ekonomickými ukazateli-jak porozumět ekonomii*, 1. vyd. Scietia Praha, 2002, 247s. ISBN 80-7183-278-2

FIALA, Petr, PITROVA, Markéta. *Evropská Unie*. 2.vyd. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno 2009, 805 s. ISBN 978-80-7325-223-6

FIALA, Petr PITROV., Markéta: *Rozšiřování EU/ES*, 1. vyd. Masarykova univerzita Brno 2003, 193 s. ISBN 80-210-2645-6

GEORGIEVOVÁ Jitka. *Kodaňská kritéria a jejich význam v procesu přijímání Turecka do EU*, Praha 2009. 48s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Vlasta Adámková, CSc.

HARUN, Arikan.: *Turkey and the EU : an awkward candidate for EU membership?*. 2nd edition. Ashgate publishing limited, Hampshire, Velká Británie, 2006. 290 s. ISBN 0-7546-4762-5.

HUMPLÍKOVÁ Kateřina. *Perspektivy rozšiřování Evropské unie – případová studie Turecko*, Praha 2009. 56 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor Politologie. Vedoucí Bakalářské práce prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

JANEČKOVÁ Barbora. *Současná ekonomická spolupráce Turecka s Evropskou Unií*, Praha 2007. 45 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

KLVAČOVÁ, Eva a kol.: *Prohlubování evropské integrace*, 1. vyd. MotivPress Praha, 2004 ISBN 80-86419-78-9

KORÁB Jan, *Politicko-ekonomická analýza Turecka*, Praha 2006. 58 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor Mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Gabriela Hitzgerová, CSc.

KUTUK, Zeki. *Turkey's Integration into the European Union. The Dynamics and Determinants of a Dilemmatic Relationship*, 1st edition. Turun Yliopisto, Turku, Finsko 2003 Annales Universitatis Turkuensis B 258

ÖNIS Ziya., RIEDEL James. *Economic crisis and long-term growth in Turkey*. The World Bank Washington DC, USA, 1993. ISBN 0-8213-2298-2

PIRICKÝ, G. *Turecko - Stručná historie států: Turecko*. Libri. Praha 2006, 1. vyd. 200 s., ISBN: 80-7277-323-2

REHN, Olli.: *Europe's next frontiers*, 1. vyd.. Nomos, Baden Baden, Německo, 2006. ISBN 978-86-86661-10-4

STROUHALOVÁ Miroslava. *Turecko a EU – některé očekávané dopady přístupu*, Praha 2006. 80 s. Diplomová práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické Hlavní specializace Evropská integrace. Vedoucí Diplomové práce prof. Ing. Jaroslav Jakš, DrSc.

TREJTNAROVÁ Martina: *Turecko: Ekonomický vývoj a integrace do EU*, Praha 2007. 45 s. Bakalářská práce na fakultě Mezinárodních vztahů na Vysoké Škole Ekonomické obor mezinárodní obchod. Vedoucí Bakalářské práce Ing. Josef Abrahám, Ph.D.

TUNKROVA, Lucie; ŠARADÍN, Pavel. *Turecko a Evropsá unie: česká a turecká perspektiva*. 1.vyd. Univerzita Palackeho v Olomouci Olomouc, 2007. 154s. ISBN 978-80-244-1875-9,.

VESELÁ, Z.: *Turecká republika*. Nakladatelství Svoboda Praha:, 1984.

Seznam použitých internetových zdrojů:

AKULE Dacle, *Členství Turecka v EU z lotyšského pohledu: Proč by nás tato otázka měla zajímat?* [online] cit. 02.12. 2009. Dostupné z: <<http://www.europeum.org/doc/pdf/865.pdf>>

BARYSCH Katinka. *The economics of Turkey's accession*. Centre for European Reform Publications, London, Velká Británie. [online] 01.03.2005 dostupné z: <http://www.cer.org.uk/pdf/essay_economics_turkey_july_05.pdf>

BOHÁČ Libor. *Rozšíření Evropské unie: veřejné mínění v zemích EU*. [online] 06.01.2005. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=462&lang=en>

DOMANIC Seda. *Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?* [online] cit. 02.12. 2009. Dostupné z: <<http://www.europeum.org/doc/pdf/864.pdf>>

DRBOHLAV Dušan. *Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)*. [online] 17.01.2001. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320&lang=en>

GROS, David. *Economic Aspects of Turkey's Quest for EU Membership, CEPS Policy Brief No. 69*, 1. vyd. Centre for European Policy Studies, Brussels, Belgie, 2005. [online] Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/6611/01/1217_69.pdf>

GRYC Aleš. *Evropská energetika na začátku nového tisíciletí*. [online] 22.11.2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=750&lang=en>

HUGES Kristy. *Turecko a Evropská unie: rozšíření jako každé jiné?*, [online]. 21. 10. 2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=737&lang=en>

KADLECOVÁ Adéla. *Turecko na cestě do EU: Proces s otevřeným koncem*. [online] 31.07.2005, dostupné z: <<http://www.ods.cz/eu/prispevek.phd?ID=3700&page=33>>

LÁŇĚ Tomáš. *Spíš partner než kandidát - Turecko a Evropská unie*. [online] 19.06.2002. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=533&lang=en>

MONET Jean; SCHUMAN Robert. *Turkey's Membership Application: Implications for the EU Paper Series*, Vol. 5 No. 26, [online] University of Miami. USA c. August 2005. Dostupné z: <<http://www6.miami.edu/eucenter/nugentfinal.pdf>> [8. listopadu, 2008].

PACHTA Lukáš. *Na vstup Turecka do EU nejsou připraveny ani Turecko, ani EU, říká francouzský premiér*. [online] 18.10.2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?kalid=2206&lang=en>

PACHTA Lukáš. *Proč musí Turecko vstoupit do EU?*. [online] 07.10.2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320&lang=en>

ROBERTS John. *The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues*, [online]. Turkey Working Paper Volume 3 No. 11, Centre for European Policy Studies, Brusel. c. 2009, Dostupné z: <http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1166>.

SOULEJMANOV Emil. *Turecko, země na pomezí dvou světů - Geopolitické postavení Turecka*[online]. 19.06.2002. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=532&lang=en>

ŠINDEL Jaromír. *Efekt zvratu běžného účtu na obchodovatelné a neobchodovatelné sektory v měnové unii - rozklad přidané hodnot.* [online]01/2007, citováno 13.11.2010, dostupné z:<<http://nf.vse.cz/download/veda/workshops/sindel.pdf>>

TIOSAVLJEVIČIVÁ Jarmila. *Kodaňský summit EU a Turecko, znovu odložené rozhodnutí*, [online]. 20. 03. 2003. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=603&lang=en>

TOMSKÝ, Alexander: *Turecko do Evropy nepatří*, [online] Mezinárodní politika 09.9.2007, Ústav mezinárodních vztahů Dostupné z: <<http://www.atlanka.net/index.php?text=54-turecko-do-evropy-nepatri>>

UTKULU Utku; SEYMEN Dilek. *Trade and competitiveness between Turkey and the EU: time series evidence*, [online]c.april 2004. Turkish economic association. Dostupné z: <<http://www.tek.org.tr/dosyalar/d.seznen-u.utkulu.pdf>>

VÁŠKA Jan. *Výbor EP: Turecko ještě neplní kritéria členství v EU*. [online]. 18.03.2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?kalid=1816&lang=en>

ZIELENIEC Josef. *Projev Josefa Zieleniece na plénu Evropského parlamentu dne 24. října 2007 ve Štrasburku ke vztahům Evropské unie a Turecka*. Publikováno 24.10.2007 Autor: Josef Zieleniec. [online]. 18.03.2004. cit. Dostupné z: <<http://www.zieleniec.eu/dokumenty/?p=187>>

Acquis Communautaire [online]. Poslední revize 6.12.2009 [cit. 06.02,2011]. Dostupné z: <http://www.avrupa.info.tr/Files/File/RECURSE_CENTRE/key_links/002-Acquis%20Communautaire.doc>.

Central Intelligence Agency. *The World Factbook – Turkey*. [online], 26.12.2010, dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>>

Centre for European policy Studies. *A bridge or a breach between Turkey and the EU*, [online] c. 2009, citováno 21.12.2010, dostupné z: <<http://www.ceps.eu/content/euro-turks-bridge-or-breach-between-turkey-and-eu>>

Centre for European policy Studies. *Turkey Country Economic Memorandum: Promoting Sustained Growth and Convergence with the European Union*, [online] 09.05.2006, dostupné <<http://www.ceps.eu/content/turkey-country-economic-memorandum-promoting-sustained-growth-and-convergence-european-union>>

Copenhagen criteria [online]. c2005. Dostupné z: <<http://www.spiritus-temporis.com/copenhagen-criteria/political-criteria.html>> [cit. 16. února, 2009].

Commission Staff Working document. *Turkey 2008 Progress Report*. C. 2008 [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key-documents/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf> [16. února, 2009].

Česká tisková agentura. *Turecko odstraňuje výtky EU, mnohdy zatím jen na papíře*. [online] 15.12.2004. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?kalid=2330&lang=en>

Euroactiv. *Turkey in the EU - What the public thinks*, [online] 29.05.2008, dostupné z: <<http://www.ceps.eu/quote/turkey-eu-what-public-thinks>>

Eurolex. *2008/157/ES: Rozhodnutí Rady ze dne 18. února 2008 o zásadách, prioritách a podmínkách přístupového partnerství s Tureckou republikou a o zrušení rozhodnutí 2006/35/ES*. Úřední věstník L 051 , 26/02/2008 S. 0004 – 001818.02.2008 [online], dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:051:0004:01:CS:HTML>>

European Commission enlargement. Accession criteria. [online] cit. 10.11.2009. Dostupné z: : <http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm>

International Monetary Fund, *Turkey: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding* [online] 01.05.2007. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/index.aspx>>

International Monetary Fund, *Turkey: Report on Observance of Standards and Codes—Data Module, Response by the Authorities, and Detailed Assessment Using the Data Quality Assessment Framework (DQAF)*, [online] 09/2009, citováno 18.01.2010, dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09286.pdf>

International Monetary Fund, *Turkey: Selected Issues* [online] 01.10.2007. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/index.aspx>>

Official Journal of the European Communities. *Additional Protocol Preamble*⁸⁷. No L 361/1 31.12.1977. [online], dostupné z: <<http://www.mfa.gov.tr/data/AB/AdditionalProtocolEU.pdf>>

Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey. *Agreement Establishing an Association Between the European Economic Community and Turkey (Signed at Ankara, September 1, 1963)*⁸⁸. [online], dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/agreement-establishing-an-association-between-the-european-economic-community-and-turkey-_signed-at-ankara_-september-1_-1963_.en.mfa>

Special Eurobarometer. *Attitudes Towards EU Enlargement*. European Commission, 01.06.2006. [online], dostupné z: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf>

⁸⁷ Tzv. Dodatkový protokol k Ankarské dohodě

⁸⁸ Tzv. Ankarská dohoda

Úřední věstník Evropské Unie *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. [online]01/2011, citováno 13.01.2011 Úřední věstník Evropské Unie C 115 dostupné z: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf>

Centre for European Policy studies: <<http://www.ceps.eu/>>

CIA World Factbook: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>

Česká tisková kancelář: <<http://www.ckz.cz/>>

Encyklopedie Wikipedia: <<http://http://en.wikipedia.org/>>

Eurobarometr: < http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm >

Euroactiv – Evropský informační web: <<http://www.euractiv.com/>>

Europedum – Institut pro evropskou politiku - <<http://www.europeum.org/index.php>>

Eurostat – <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

Evropská komise: <<http://ec.europa.eu/>>

Evropský Parlament: <<http://www.europarl.europa.eu/>>

Evropský statistický úřad Eurostat:
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

International Monetary Fund: <<http://www.imf.org>>

Mezinárodní měnový fond: <<http://www.imf.org/>>

Ministerstvo zahraničních věcí:<<http://www.mzv.cz/>>

Nabucco pipe gas line: <<http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/pipeline/route>>

Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey: <<http://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa>>

Přístup k právu Evropské unie: <<http://eur-lex.europa.eu/>>

Rada Evropské Unie: <<http://www.consilium.europa.eu/>>

Světová banka: <<http://http://www.worldbank.org>>

Turecká centrální banka: <<http://www.tcmb.gov.tr>>

Turecký statistický institut: <<http://www.die.gov.tr>>

Turecký statistický úřad Turkstat:<<http://www.turkstat.gov.tr>>

Seznam grafů:

Graf 1: Růst HDP v % v jednotlivých letech	28
Graf 2: Míra inflace v % v jednotlivých letech	29
Graf 3: Míra nezaměstnanosti v % v jednotlivých letech.....	30
Graf 4: Saldo obchodní bilance v % na HDP v jednotlivých letech	31
Graf 5: Podíl výše státního dluhu na HDP v jednotlivých letech.....	32
Graf 7: Magický pětiúhelník pro rok 2005 - Turecko a EU 27	35
Graf 8: Magický pětiúhelník pro rok 2009 - Turecko, Bulharsko a Rumunsko.....	36
Graf 9: Magický pětiúhelník pro rok 2009 - Turecko a EU27	37

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Mapa Turecka	51
Obrázek 2: Plánovaná výstavba ropovodu Nabucco	52
Obrázek 3: Mapa Kypru	63
Obrázek 4: názory obyvatel EU na vstup Turecka do EU.....	66

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Souhrnné ekonomické údaje Turecka	27
Tabulka 2 : Počet křesel v Evropském parlamentu	60

Seznam použitých zkratek:

AKP – Adalet ve Kankilma Partisi - Strana spravedlnosti a rozvoje

BOTAS – Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi – turecká Společnost pro ropovody

CEPS – Centre for European Policy Studies - Centrum pro evropská politická studia

ECHR – European Convention on Human Rights – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

EHS – Evropské Hospodářské Společenství

EP – Evropský Parlament

ES – Evropské Společenství

ESUO – Evropské Společenství Uhlí a Oceli

EU – Evropská Unie

EUR – Euro

HDP – Hrubý Domácí Produkt

HNP – Hrubý Národní Produkt

MMF – Mezinárodní Měnový Fond

MOL – Magyar Olaj – Maďarská petrochemická společnost

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Severoatlantická aliance

NUTS – Nomenclature of Units for Territorial Statistics - Nomenklatura územních statistických jednotek

OECD – Organisation for Economic Cooperation and Development - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OPCAT – Optional Protocol to the Convention against Torture - Opčního protokol k Úmluvě OSN proti mučení

OMV – Österreichische Mineralölverwaltung – Rakouský petrochemický koncern

OSN – Organizace spojených národů

RWE – Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk – německá energetická společnost

USA – United States of America - Spojené státy Americké

USD – United States Dolar - Americký dolar

YTL – nová turecká lira

TRL – Turecká lira

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Srovnání výše HDP na obyvatele (EU27=100%)

Příloha č. 2 – celkový roční růst HDP v %

Příloha č. 3 – celková roční míra inflace v %

Příloha č. 4 – celková roční míra nezaměstnanosti v %

Příloha č. 5 – celkové roční saldo obchodní bilance v 1000 mil. EUR

Příloha č. 6 – celkový státní dluh jako podíl na HDP v %

Příloha č. 7 – celková výše HDP vybraných zemí světa

Příloha č. 8 - názory občanů EU na vstup Turecka do EU

Příloha č. 1 - Srovnání výše HDP na obyvatele (EU27=100%)

GDP per capita in PPS

GDP per capita in Purchasing Power Standards (PPS) (EU-27 = 100)

timegeo	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
European Union (27 countries)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0 ^(b)	100.0	100.0	100.0
European Union (25 countries)	104.9	105.0	105.0	105.0	104.8	104.6	104.4	104.2	104.1 ^(b)	103.9	103.7	103.4
European Union (15 countries)	115.5	115.4	115.3	115.3	114.9	114.3	113.8	113.1	112.8 ^(b)	112.3	111.6	110.7
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	115.5	115.6	115.5	115.0	113.5	112.6	111.8	110.6	110.6 ^(b)	110.3	109.9	109.1
Euro area (16 countries)	113.0	113.1	112.9	112.5	112.1	111.3	110.6	109.4	109.6 ^(b)	109.3	109.2	108.5
Euro area (15 countries)	114.1	114.1	114.0	113.6	113.2	112.3	111.5	110.3	110.4 ^(b)	110.1	109.9	109.1
Euro area (13 countries)	114.2	114.2	114.1	113.7	113.3	112.4	111.6	110.4	110.5 ^(b)	110.2	109.9	109.1
Euro area (12 countries)	114.4	114.5	114.3	113.9	113.5	112.6	111.8	110.6	110.6 ^(b)	110.3	110.1	109.3
Belgium	125.6	122.9	123.0	126.1	123.7	125.3	123.3	121.2	119.8 ^(b)	117.7	115.7	115.2
Bulgaria	26.4	26.9	26.9	27.8	29.2	30.9	32.5	33.7	34.5 ^(b)	36.5	37.7	41.3
Czech Republic	72.9	70.4	69.5	68.5	70.2	70.4	73.4	75.1	75.9 ^(b)	77.0	80.1	80.4
Denmark	133.1	131.9	130.8	131.6	127.8	128.4	124.1	125.6	123.7 ^(b)	124.2	121.2	120.1
Germany (including ex-GDR from 1991)	124.3	122.4	122.1	118.5	116.6	115.2	116.5	116.3	116.9 ^(b)	116.1	115.8	115.6
Estonia	41.9	42.5	42.5	45.0	46.4	50.0	54.5	57.4	61.6 ^(b)	65.2	68.8	67.4
Ireland	114.6	121.0	125.7	130.8	132.3	137.8	140.6	141.8	143.7 ^(b)	145.2	147.8	135.4
Greece	84.5	83.3	82.7	84.1	86.5	90.2	92.6	94.0 ^(p)	91.8 ^(p)	93.0 ^(p)	92.8 ^(p)	94.3 ^(p)
Spain	93.3	95.3	96.3	97.4	98.1	100.5	100.9	101.0	102.0 ^(b)	104.6	105.0	102.6
France	114.6	115.0	114.7	115.4	115.7	116.0	111.8	110.0	110.6 ^(b)	108.8	108.5	108.0
Italy	119.0	119.7	117.5	116.9	117.8	111.9	110.7	106.6	104.9 ^(b)	104.2	103.5	101.8
Cyprus	85.8	86.7	87.3	88.8	90.9	89.2	88.9	90.3	90.9 ^(b)	90.7	93.6	95.9
Latvia	34.6	35.6	36.0	36.7	38.7	41.2	43.3	45.6	48.6 ^(b)	51.6	55.7	57.3
Lithuania	38.6	40.4	38.9	39.3	41.5	44.1	49.1	50.5	52.9 ^(b)	55.3	59.3	61.9
Luxembourg (Grand-Duché)	214.5	217.4	237.3	243.7	234.1	240.2	247.6	252.8	254.5 ^(b)	272.2	275.2	276.4
Hungary	53.1	54.5	54.7	55.3	58.9	61.6	62.8	63.4	63.2 ^(b)	63.2	62.6	64.4
Malta	80.5	80.5	81.0	83.6	77.9	79.5	78.3	77.0	77.9 ^(b)	76.8	76.4	76.0
Netherlands	127.0	128.6	130.8	134.3	133.7	133.4	129.3	129.2	130.8 ^(b)	131.2	132.2	134.0
Austria	131.3	131.6	131.2	131.4	125.1	126.2	126.8	126.8	124.5 ^(b)	124.6	123.0	123.5
Poland	46.7	47.8	48.5	48.3	47.6	48.3	48.9	50.6	51.4 ^(b)	51.9	54.4	56.4
Portugal	76.1	76.6	78.2	78.0	77.3	77.0	76.6	74.6	77.0 ^(b)	76.4	75.6	76.0
Romania	:	:	26.2	26.1	27.8	29.4	31.3	34.1	35.0 ^(b)	38.4	41.6	:
Slovenia	77.7	78.6	80.6	79.8	79.7	82.3	83.4	86.4	87.5 ^(b)	87.7	88.6	90.9 ^(b)
Slovakia	51.3	52.1	50.5	50.1	52.4	54.1	55.4	57.0	60.2 ^(b)	63.4	67.7	72.3
Finland	110.3	113.8	114.6	117.1	115.2	114.8	112.5	116.1	114.3 ^(b)	114.1	117.9	116.9
Sweden	123.4	122.4	125.3	126.7	121.4	121.1	122.6	124.7	120.3 ^(b)	121.1	122.8	120.1
United Kingdom	118.2	117.6	117.8	119.0	119.8	120.6	121.7	123.7	121.9 ^(b)	120.3	116.7	116.2

Croatia	52.0	51.7	49.5	49.2	50.3	52.3	54.3	55.8	56.6 ^(b)	57.0	60.2	62.7
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	26.6	26.6	26.8	26.9	25.1	25.2	25.6	26.6	28.5 ^(b)	29.4	30.9	:
Turkey	32.5	43.2	39.7	41.9	37.4	36.2	35.9	39.5	42.4 ^(b)	44.4	44.6	45.5
Iceland	137.5	140.4	139.0	131.7	132.2	129.8	125.5	131.1	130.5 ^(b)	123.4	121.9	120.7
Norway	147.4	138.3	144.7	165.0	161.1	154.7	156.2	164.4	176.3 ^(b)	183.7	179.1	191.2
Switzerland	150.6	149.3	146.3	144.9	140.5	140.5	136.9	135.5	133.3 ^(b)	136.1	140.8	140.8 ^(p)
United States	160.9	160.7	162.6	160.9	156.5	154.2	156.3	157.3	159.0 ^(b)	158.1	155.6	154.6
Japan	127.9	120.9	117.7	116.9	113.6	111.9	112.2	113.0	112.9 ^(b)	112.7	112.2	:

:=Not available^b=Break in series^p=Provisional value

Source of Data: Eurostat

Last update: 09.04.2010

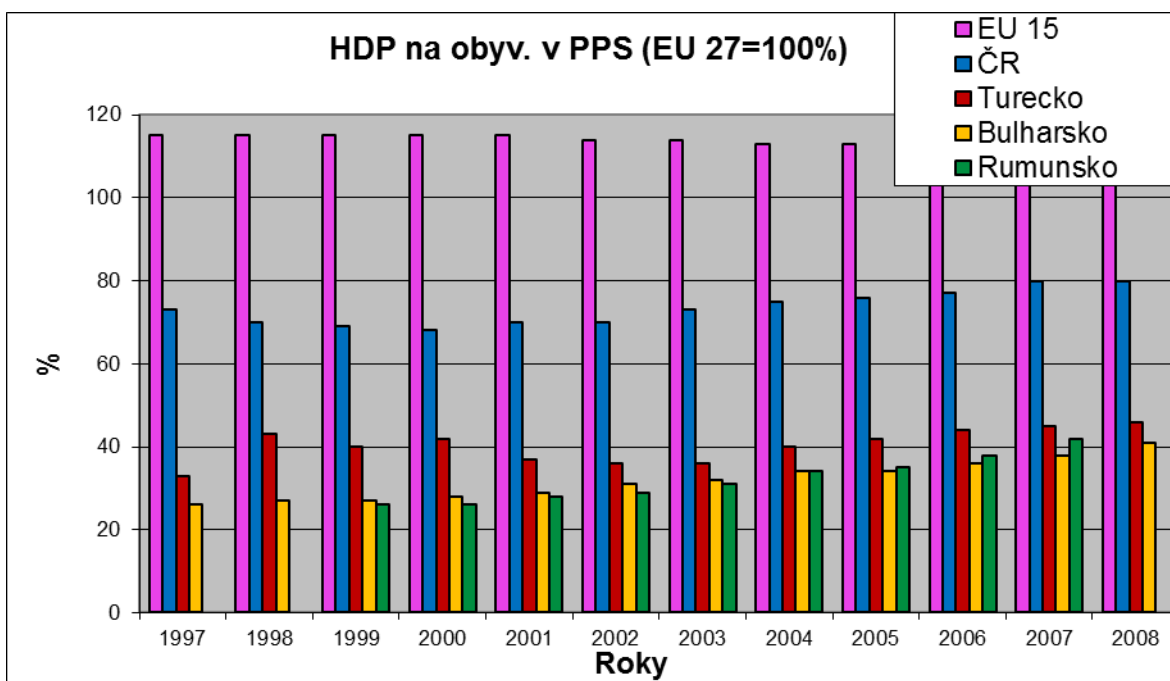
Date of extraction: 11 Apr 2010 01:36:08 MEST

Hyperlink to the table: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/download/Eurostat_Table_tsieb010HTMLDesc.htm#

General Disclaimer of the EC:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/download/Eurostat_Table_tsieb010HTMLDesc.htm#

Short Description: Please be aware that this indicator has been rescaled, i.e. data is expressed in relation to EU-27 = 100. Thus, they are not comparable with previous releases based on EU-25 = 100. Gross domestic product (GDP) is a measure for the economic activity. It is defined as the value of all goods and services produced less the value of any goods or services used in their creation. The volume index of GDP per capita in Purchasing Power Standards (PPS) is expressed in relation to the European Union (EU-27) average set to equal 100. If the index of a country is higher than 100, this country's level of GDP per head is higher than the EU average and vice versa. Basic figures are expressed in PPS, i.e. a common currency that eliminates the differences in price levels between countries allowing meaningful volume comparisons of GDP between countries. Please note that the index, calculated from PPS figures and expressed with respect to EU27 = 100, is intended for cross-country comparisons rather than for temporal comparisons.

Příloha č. 2 – celkový roční růst HDP v %

Real GDP growth rate

Growth rate of GDP volume - percentage change on previous year

timegeo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
European Union (27 countries)	3.9	2.0	1.2	1.3	2.5	2.0	3.2	2.9	0.7	-4.2	0.7 ^(f)	1.6 ^(f)
European Union (25 countries)	3.9	2.0	1.2	1.3	2.5	2.0	3.1	2.8	0.7	-4.1	0.7 ^(f)	1.6 ^(f)
European Union (15 countries)	3.9	1.9	1.2	1.2	2.3	1.8	3.0	2.6	0.5	-4.2	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007,EA15-2008, EA16)	3.9	1.9	0.9	0.8	2.1	1.7	2.9	2.7	0.6	-4.1	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Euro area (16 countries)	3.9	1.9	0.9	0.8	2.2	1.7	3.0	2.8	0.6	-4.1	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Euro area (15 countries)	3.9	1.9	0.9	0.8	2.2	1.7	3.0	2.7	0.6	-4.1	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Euro area (13 countries)	3.9	1.9	0.9	0.8	2.2	1.7	3.0	2.7	0.6	-4.1	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Euro area (12 countries)	3.9	1.9	0.9	0.8	2.1	1.7	2.9	2.7	0.5	-4.0	0.7 ^(f)	1.5 ^(f)
Belgium	3.7	0.8	1.4	0.8	3.2	1.8	2.8	2.9	1.0	-3.1	0.6 ^(f)	1.5 ^(f)
Bulgaria	5.4	4.1	4.5	5.0	6.6	6.2	6.3	6.2	6.0	-5.0	-1.1 ^(f)	3.1 ^(f)
Czech Republic	3.6	2.5	1.9	3.6	4.5	6.3	6.8	6.1	2.5	-4.8 ^(f)	0.8 ^(f)	2.3 ^(f)
Denmark	3.5	0.7	0.5	0.4	2.3	2.4	3.4	1.7	-0.9	-4.9	1.5 ^(f)	1.8 ^(f)
Germany (including ex-GDR from 1991)	3.2	1.2	0.0	-0.2	1.2	0.8	3.2	2.5	1.3	-5.0	1.2 ^(f)	1.7 ^(f)
Estonia	10.0	7.5	7.9	7.6	7.2	9.4	10.0	7.2	-3.6	-14.1	0.1 ^(f)	4.2 ^(f)
Ireland	9.4	5.7	6.5	4.4	4.6	6.2	5.4	6.0	-3.0	-7.5 ^(f)	1.4 ^(f)	2.6 ^(f)
Greece	4.5	4.2	3.4	5.9	4.6 ^(p)	2.2 ^(p)	4.5 ^(p)	4.5 ^(p)	2.0 ^(p)	-2.0 ^(p)	0.3 ^(f)	0.7 ^(f)
Spain	5.0	3.6	2.7	3.1	3.3	3.6	4.0	3.6	0.9	-3.6	0.8 ^(f)	1.0 ^(f)
France	3.9	1.9	1.0	1.1	2.5	1.9	2.2	2.3	0.4	-2.2 ^(f)	1.2 ^(f)	1.5 ^(f)
Italy	3.7	1.8	0.5	0.0	1.5	0.7	2.0	1.5	-1.3	-5.0	0.7 ^(f)	1.4 ^(f)
Cyprus	5.0	4.0	2.1	1.9	4.2	3.9	4.1	5.1	3.6	-1.7	0.1 ^(f)	1.3 ^(f)
Latvia	6.9	8.0	6.5	7.2	8.7	10.6	12.2	10.0	-4.6	-18.0	4.0 ^(f)	2.0 ^(f)
Lithuania	3.3	6.7	6.9	10.2	7.4	7.8	7.8	9.8	2.8	-15.0	3.9 ^(f)	2.5 ^(f)
Luxembourg (Grand-Duché)	8.4	2.5	4.1	1.5	4.4	5.4	5.6	6.5	0.0	-3.4	1.1 ^(f)	1.8 ^(f)
Hungary	4.9	4.1	4.4	4.3	4.9	3.5	4.0	1.0	0.6	-6.3	0.5 ^(f)	3.1 ^(f)
Malta	:	-1.6	2.6	-0.3	0.7	3.9	3.6	3.8	2.1	-1.9	0.7 ^(f)	1.6 ^(f)
Netherlands	3.9	1.9	0.1	0.3	2.2	2.0	3.4	3.6	2.0	-4.0	0.3 ^(f)	1.6 ^(f)
Austria	3.7	0.5	1.6	0.8	2.5	2.5	3.5	3.5	2.0	-3.6	1.1 ^(f)	1.5 ^(f)
Poland	4.3	1.2	1.4	3.9	5.3	3.6	6.2	6.8	5.0	1.7	1.8 ^(f)	3.2 ^(f)
Portugal	3.9	2.0	0.8	-0.8	1.5	0.9	1.4	1.9	0.0	-2.7	0.3 ^(f)	1.0 ^(f)
Romania	2.4	5.7	5.1	5.2	8.5	4.2	7.9	6.3	7.3	-7.1	0.5 ^(f)	2.6 ^(f)
Slovenia	4.4	2.8	4.0	2.8	4.3	4.5	5.8	6.8	3.5	-7.8	1.3 ^(f)	2.0 ^(f)

Slovakia	1.4	3.5	4.6	4.8	5.0	6.7	8.5	10.6	6.2	-4.7	1.9 ^(f)	2.6 ^(f)
Finland	5.3	2.3	1.8	2.0	4.1	2.9	4.4	4.9	1.2	-7.8	0.9 ^(f)	1.6 ^(f)
Sweden	4.4	1.1	2.4	1.9	4.1	3.3	4.2	2.5	-0.2	-4.9	1.4 ^(f)	2.1 ^(f)
United Kingdom	3.9	2.5	2.1	2.8	3.0	2.2	2.9	2.6	0.5	-4.9	0.9 ^(f)	1.9 ^(f)
Croatia	3.0	3.8	5.4	5.0	4.2	4.2	4.7	5.5	2.4	-5.8 ^(f)	0.2 ^(f)	2.2 ^(f)
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	4.5	-4.5	0.9	2.8	4.1	4.1 ^(f)	4.0 ^(f)	5.9 ^(f)	4.9 ^(f)	-2.0 ^(f)	1.5 ^(f)	2.5 ^(f)
Turkey	6.8	-5.7	6.2	5.3	9.4	8.4	6.9	4.7	0.9	-5.8 ^(f)	2.8 ^(f)	3.6 ^(f)
Iceland	4.3	3.9	0.1	2.4	7.7	7.5	4.6	6.0	1.0	-6.5	1.9 ^(f)	2.9 ^(f)
Norway	3.3	2.0	1.5	1.0	3.9	2.7	2.3	2.7	1.8	-1.5	0.6 ^(f)	2.0 ^(f)
Switzerland	3.6	1.2	0.4	-0.2	2.5	2.6	3.6	3.6	1.8	-1.5	-0.1 ^(f)	1.1 ^(f)
United States	4.1	1.1	1.8	2.5	3.6	3.1	2.7	2.1	0.4	-2.4	2.2 ^(f)	2.0 ^(f)
Japan	2.9	0.2	0.3	1.4	2.7	1.9	2.0	2.4	-1.2	-5.2	1.1 ^(f)	0.4 ^(f)

:=Not available f=Forecast p=Provisional value

Source of Data: Eurostat

Last update: 09.04.2010

Date of extraction: 11 Apr 2010 01:39:19 MEST

Hyperlink to the table: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/download/Eurostat_Table_tsieb020HTMLDesc.htm#

General Disclaimer of the EC: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/download/Eurostat_Table_tsieb020HTMLDesc.htm#

Short Description: Gross domestic product (GDP) is a measure of the economic activity, defined as the value of all goods and services produced less the value of any goods or services used in their creation. The calculation of the annual growth rate of GDP volume is intended to allow comparisons of the dynamics of economic development both over time and between economies of different sizes. For measuring the growth rate of GDP in terms of volumes, the GDP at current prices are valued in the prices of the previous year and the thus computed volume changes are imposed on the level of a reference year; this is called a chain-linked series. Accordingly, price movements will not inflate the growth rate.

Příloha č. 3 – celková roční míra inflace v %

annual average inflation rate

Annual average rate of change in Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs)

timegeo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
European Union (EC6-1972, EC9-1980, EC10-1985, EC12-1994, EU15-2004, EU25-2006, EU27)	1.3	1.2	1.9	2.2	2.1	2.0	2.0	2.2	2.2	2.3	3.7	1.0
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	1.1	1.1	2.1	2.3	2.2	2.1	2.1	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3
Euro area (16 countries)	1.2	1.2	2.2	2.4	2.3	2.1	2.2	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3
Belgium	0.9	1.1	2.7	2.4	1.6	1.5	1.9	2.5	2.3	1.8	4.5	0.0
Bulgaria	18.7	2.6	10.3	7.4	5.8	2.3	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5
Czech Republic	9.7	1.8	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6
Denmark	1.3	2.1	2.7	2.3	2.4	2.0	0.9	1.7	1.9	1.7	3.6	1.1
Germany (including ex-GDR from 1991)	0.6	0.6	1.4	1.9	1.4	1.0	1.8	1.9	1.8	2.3	2.8	0.2
Estonia	8.8	3.1	3.9	5.6	3.6	1.4	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2
Ireland	2.1	2.5	5.3	4.0	4.7	4.0	2.3	2.2	2.7	2.9	3.1	-1.7
Greece	4.5	2.1	2.9	3.7	3.9	3.4	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3
Spain	1.8	2.2	3.5	2.8	3.6	3.1	3.1	3.4	3.6	2.8	4.1	-0.3
France	0.7	0.6	1.8	1.8	1.9	2.2	2.3	1.9	1.9	1.6	3.2	0.1
Italy	2.0	1.7	2.6	2.3	2.6	2.8	2.3	2.2	2.2	2.0	3.5	0.8
Cyprus	2.3	1.1	4.9	2.0	2.8	4.0	1.9	2.0	2.2	2.2	4.4	0.2
Latvia	4.3	2.1	2.6	2.5	2.0	2.9	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3
Lithuania	5.4	1.5	1.1	1.6	0.3	-1.1	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2
Luxembourg (Grand-Duché)	1.0	1.0	3.8	2.4	2.1	2.5	3.2	3.8	3.0	2.7	4.1	0.0
Hungary	14.2 ⁽¹⁾	10.0 ⁽¹⁾	10.0 ⁽¹⁾	9.1 ⁽¹⁾	5.2	4.7	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0
Malta	3.7	2.3	3.0	2.5	2.6	1.9	2.7	2.5	2.6	0.7	4.7	1.8
Netherlands	1.8	2.0	2.3	5.1	3.9	2.2	1.4	1.5	1.7	1.6	2.2	1.0
Austria	0.8	0.5	2.0	2.3	1.7	1.3	2.0	2.1	1.7	2.2	3.2	0.4
Poland	11.8 ^(ei)	7.2 ^(ei)	10.1	5.3	1.9	0.7	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0
Portugal	2.2	2.2	2.8	4.4	3.7	3.3	2.5	2.1	3.0	2.4	2.7	-0.9
Romania	59.1 ⁽¹⁾	45.8 ⁽¹⁾	45.7 ⁽¹⁾	34.5 ⁽¹⁾	22.5 ⁽¹⁾	15.3 ⁽¹⁾	11.9 ⁽¹⁾	9.1 ⁽¹⁾	6.6	4.9	7.9	5.6
Slovenia	7.9	6.1	8.9	8.6	7.5	5.7	3.7	2.5	2.5	3.8	5.5	0.9
Slovakia	6.7	10.4	12.2	7.2	3.5	8.4	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	0.9
Finland	1.3	1.3	2.9	2.7	2.0	1.3	0.1	0.8	1.3	1.6	3.9	1.6
Sweden	1.0	0.5	1.3	2.7	1.9	2.3	1.0	0.8	1.5	1.7	3.3	1.9
United Kingdom	1.6	1.3	0.8	1.2	1.3	1.4	1.3	2.1	2.3	2.3	3.6	2.2
Croatia	:	3.7 ⁽¹⁾	4.5 ⁽¹⁾	4.3 ⁽¹⁾	2.5 ⁽¹⁾	2.4 ⁽¹⁾	2.1 ⁽¹⁾	3.0 ⁽¹⁾	3.3 ⁽¹⁾	2.7 ⁽¹⁾	5.8 ⁽¹⁾	2.2 ⁽¹⁾
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	82.1 ⁽¹⁾	61.4 ⁽¹⁾	53.2 ⁽¹⁾	56.8 ⁽¹⁾	47.0 ⁽¹⁾	25.3 ⁽¹⁾	10.1 ⁽¹⁾	8.1 ⁽¹⁾	9.3 ⁽¹⁾	8.8 ⁽¹⁾	10.4 ⁽¹⁾	6.3 ⁽¹⁾
Iceland	1.3	2.1	4.4	6.6	5.3	1.4	2.3	1.4	4.6	3.6	12.8	16.3
Norway	2.0	2.1	3.0	2.7	0.8	2.0	0.6	1.5	2.5	0.7	3.4	2.3

Switzerland	:	:	:	:	:	:	:	:	1.0	0.8	2.3	-0.7
United States	1.6	2.2	3.4	2.8	1.6	2.3	2.7	3.4	3.2	2.8	3.8	-0.4
Japan	0.6	-0.3	-0.7	-0.7	-0.9	-0.3	0.0	-0.3	0.3	0.0	1.4	-1.4

:=Not available|See explanatory text=Estimated value

Source of Data: Eurostat

Last update: 16.03.2010

Date of extraction: 11 Apr 2010 02:15:23 MEST

Hyperlink to the table: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/_download/Eurostat_Table_tsieb060HTMLDesc.htm#

General Disclaimer of the EC: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/_download/Eurostat_Table_tsieb060HTMLDesc.htm#

Short Description: Harmonised Indices of Consumer Prices (HICPs) are designed for international comparisons of consumer price inflation. HICP is used for example by the European Central Bank for monitoring of inflation in the Economic and Monetary Union and for the assessment of inflation convergence as required under Article 121 of the Treaty of Amsterdam. For the U.S. and Japan national consumer price indices are used in the table.

Příloha č. 4 – celková roční míra nezaměstnanosti v %

Harmonised unemployment rate by gender - total % (SA)

timegeo	2009m03	2009m04	2009m05	2009m06	2009m07	2009m08	2009m09	2009m10	2009m11	2009m12	2010m01	2010m02
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	9.1	9.2	9.3	9.4	9.6	9.6	9.8	9.8	9.9	9.9	9.9	10.0
Euro area (16 countries)	9.1	9.2	9.3	9.4	9.6	9.6	9.8	9.8	9.9	9.9	9.9	10.0
Euro area (15 countries)	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.8	9.8	9.9	9.9
Euro area (13 countries)	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.8	9.8	9.9	9.9
Euro area (12 countries)	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.8	9.8	9.9	9.9
European Union (27 countries)	8.5	8.7	8.8	8.9	9.1	9.2	9.3	9.4	9.4	9.4	9.5	9.6
European Union (25 countries)	8.7	8.8	9.0	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.5	9.5	9.6	9.6
European Union (15 countries)	8.7	8.9	9.0	9.1	9.2	9.3	9.4	9.4	9.4	9.4	9.5	9.5
Belgium	7.8	7.8	7.7	7.8	8.0	8.1	8.1	8.1	8.2	8.2	8.0	8.0
Bulgaria	6.3	6.3	6.4	6.5	6.7	6.9	7.3	7.7	8.1	8.3	8.5	8.7
Czech Republic	5.9	6.2	6.4	6.7	7.1	7.3	7.4	7.4	7.4	7.5	7.7	7.9
Denmark	5.3	5.8	6.0	6.2	6.1	6.1	6.5	6.9	7.2	7.3	7.4	7.5
Germany (including ex-GDR from 1991)	7.4	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5
Estonia	11.1	13.5	13.5	13.5	15.2	15.2	15.2	15.5	15.5	15.5	:	:
Ireland	10.9	11.4	11.9	12.1	12.2	12.4	12.9	13.0	13.1	13.0	13.2	13.2
Greece	8.8	9.2	9.2	9.2	9.8	9.8	9.8	10.2	10.2	10.2	:	:
Spain	17.3	17.7	17.9	18.1	18.4	18.7	19.0	19.0	19.0	18.9	18.9	19.0
France	9.1	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.9	10.0	10.0	10.0	10.1
Italy	7.6	7.5	7.4	7.6	7.7	7.7	8.0	8.1	8.1	8.4	8.5	8.5
Cyprus	4.6	5.1	5.2	5.3	5.4	5.7	5.9	6.0	6.2	6.2	6.2	6.3
Latvia	14.2	15.4	16.4	17.2	18.0	18.8	19.7	20.0	20.3	20.5	21.0	21.7
Lithuania	11.1	13.6	13.6	13.6	14.4	14.4	14.4	15.8	15.8	15.8	:	:
Luxembourg (Grand-Duché)	5.4	5.3	5.3	5.4	5.3	5.4	5.4	5.5	5.5	5.6	5.5	5.5
Hungary	9.6	9.6	9.7	9.9	10.2	10.5	10.6	10.6	10.6	10.6	11.0	11.0
Malta	6.7	6.9	7.0	7.1	7.2	7.1	7.1	6.9	7.0	7.1	7.0	7.1
Netherlands	3.1	3.2	3.3	3.4	3.6	3.7	3.7	3.8	3.8	3.9	3.9	4.0
Austria	4.5	4.7	4.8	5.0	5.0	5.1	5.1	5.0	4.9	4.8	4.9	5.0
Poland	7.9	8.0	8.0	8.1	8.3	8.4	8.5	8.6	8.7	8.7	8.9	9.0

Portugal	9.0	9.2	9.5	9.8	10.1	10.2	10.2	10.1	10.1	10.1	10.3	10.3
Romania	6.2	6.4	6.4	6.4	7.2	7.2	7.2	7.6	7.6	7.6	:	:
Slovenia	5.3	5.6	5.8	6.2	6.4	6.4	6.4	6.5	6.4	6.3	6.2	6.1
Slovakia	10.6	10.9	11.2	11.6	12.1	12.6	13.3	13.8	14.2	14.2	14.2	14.2
Finland	7.7	8.0	8.2	8.4	8.5	8.6	8.6	8.7	8.8	8.9	8.9	9.0
Sweden	7.8	8.0	8.6	8.3	8.4	8.7	8.7	8.8	8.7	9.0	9.1	9.0
United Kingdom	7.2	7.5	7.7	7.9	7.8	7.8	7.8	7.8	7.7	7.7	:	:
Croatia	8.7	9.1	9.2	9.4	9.7	9.8	10.1	10.2	10.5	10.7	10.9	11.1
Turkey	12.9	13.1	13.1	12.8	12.7	12.9	12.7	12.3	11.9	11.7	:	:
Norway	3.1	3.1	3.1	3.0	3.1	3.2	3.2	3.3	3.3	3.3	3.3	:
United States	8.6	8.9	9.4	9.5	9.4	9.7	9.8	10.1	10.0	10.0	9.7	9.7
Japan	4.8	5.0	5.1	5.3	5.6	5.4	5.3	5.2	5.3	5.2	4.9	:

:=Not available

Source of Data:: Eurostat

Last update: 31.03.2010

Date of extraction: 11 Apr 2010 02:08:09 MEST

Hyperlink to the table: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/_download/Eurostat_Table_teilm020HTMLDesc.htm#

General Disclaimer of the EC: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/_download/Eurostat_Table_teilm020HTMLDesc.htm#

Short Description: The unemployment rate represents unemployed persons as a percentage of the labour force based on International Labour Office (ILO) definition. The labour force is the total number of people employed and unemployed.

Unemployed persons comprise persons aged 15 to 74 who: - are without work during the reference week; - are available to start work within the next two weeks; - and have been actively seeking work in the past four weeks or had already found a job to start within the next three months. Data are presented in seasonally adjusted form.

Příloha č. 5 – celkové roční saldo obchodní bilance v 1000 mil. EUR

Current account transactions. Exports, imports and balance (1 000 million ECU/EUR)

timegeo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
European Union (27 countries)	:	:	:	:	:	:	-36.0	-82.9	146.2	127.2	243.3	-127.5
Euro area (16 countries)	:	-33.2	102.0	-27.2	46.1	20.7	61.7	11.7	-10.2	13.5	153.8	-55.8
Belgium	:	:	:	:	12.4	19.7	19.1	7.9	6.3	7.3	-10.1	1.8 ^(p)
Bulgaria	0.0	-0.6	-0.8	-1.1	-0.9	-1.5	-1.3	-2.7	-4.6	-7.8	-8.2	-3.2 ^(p)
Czech Republic	:	-1.4	-3.0	-3.7	-4.4	-5.0	-4.7	-1.3	-2.7	-4.1	-1.0	-1.5 ^(p)
Denmark	-1.7	3.1	2.4	5.6	4.6	6.5	5.9	9.0	6.5	3.4	5.1	8.9 ^(p)
Germany (including former GDR from 1991)	-14.5	-25.2	-35.2	0.4	43.0	40.9	102.8	114.6	150.1	185.1	167.0	119.1 ^(p)
Estonia	-0.4	-0.2	-0.3	-0.4	-0.8	-1.0	-1.1	-1.1	-2.2	-2.8	-1.5	0.6 ^(p)
Ireland	:	0.6	0.1	-0.8	-1.3	0.0	-0.9	-5.7	-6.3	-10.1	-9.4	-4.8 ^(p)
Greece	-3.3	-4.8	-10.6	-10.6	-10.2	-11.3	-10.7	-14.7	-23.7	-32.6	-34.8	-26.6 ^(p)
Spain	:	-17.0	-24.9	-26.8	-23.8	-27.5	-44.2	-66.9	-88.3	105.3	106.0	-57.2 ^(p)
France	36.3	35.3	17.7	25.7	15.4	7.0	10.0	-10.9	-9.2	-18.9	-44.0	-42.0 ^(p)
Italy	17.7	7.7	-6.3	-0.7	-10.0	-17.3	-13.0	-23.6	-38.3	-37.7	-53.6	-48.2 ^(p)
Cyprus	:	-0.2	-0.5	-0.4	-0.4	-0.3	-0.6	-0.8	-1.0	-1.9	-3.0	-1.4 ^(p)
Latvia	-0.6	-0.6	-0.4	-0.7	-0.7	-0.8	-1.4	-1.6	-3.6	-4.7	-3.0	1.8 ^(p)
Lithuania	-1.2	-1.1	-0.7	-0.6	-0.8	-1.1	-1.4	-1.5	-2.6	-4.1	-3.8	1.0 ^(p)
Luxembourg	:	:	:	:	2.5	2.1	3.3	3.3	3.5	3.6	2.1	2.1 ^(p)
Hungary	-2.0	-3.5	-4.4	-3.6	-4.9	-5.9	-6.8	-6.4	-6.5	-6.6	-7.4	0.2 ^(p)
Malta	-0.2	-0.1	-0.5	-0.2	0.1	-0.1	-0.3	-0.4	-0.5	-0.3	-0.3	-0.2 ^(p)
Netherlands	11.7	14.7	7.8	10.9	11.6	26.2	36.9	37.3	50.4	49.3	28.5	30.7 ^(p)
Austria	-3.1	-3.3	-1.5	-1.8	5.9	3.8	4.8	4.9	7.1	9.6	:	:
Poland	:	-14.3	-11.2	-6.6	-5.9	-4.9	-8.2	-3.0	-7.4	-14.7	-18.3	-5.0 ^(p)
Portugal	-7.6	-9.7	-12.4	-12.7	-10.9	-8.3	-10.8	-14.0	-15.4	-15.3	-20.0	-16.8 ^(p)
Romania	-2.6	-1.4	-1.5	-2.5	-1.6	-2.9	-5.1	-6.9	-10.2	-16.8	-16.2	-5.2 ^(p)
Slovenia	-0.1	-0.7	-0.6	0.0	0.3	-0.2	-0.7	-0.5	-0.8	-1.6	-2.3	-0.3 ^(p)
Slovakia	:	-1.1	-0.8	-2.0	-2.1	-0.2	-1.2	-3.2	-3.6	-3.1	-4.3	-2.0 ^(p)
Finland	6.6	7.6	10.7	12.0	12.7	7.5	10.0	5.7	7.6	7.6	5.8	2.3 ^(p)
Sweden	:	10.1	10.7	10.8	13.1	19.8	21.1	20.4	26.5	27.8	31.3	21.1 ^(p)
United Kingdom	-3.2	-33.1	-42.4	-34.1	-29.7	-26.2	-36.9	-48.0	-64.4	-55.3	-27.2	-20.8 ^(p)
Belgo-Luxembourg Economic Union	18.0	18.1	18.3	16.9	:	:	:	:	:	:	:	:
Iceland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Norway	0.9	9.2	28.2	29.2	26.2	25.6	28.3	39.7	46.2	40.1	57.3	38.2 ^(p)
Switzerland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Croatia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Montenegro	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	:	-1.0	-10.8	4.3	-0.7	-6.6	-11.5	-17.8	-25.6	-27.9	-28.1	-9.9 ^(p)
United States	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	:
Japan	191.3	284.6	455.1	445.1	484.4	461.6	507.5	604.6	639.5	531.5	479.6	:
	106.0	107.6	129.2	97.8	120.0	120.3	138.5	133.3	136.0	154.0	105.1	:

:=Not availablep=Provisional value

Source of Data: Eurostat

Last update: 04.02.2011

Date of extraction: 07 Feb 2011 11:12:36 MET

Hyperlink to the table:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=tec00038>

General Disclaimer of the EC: http://europa.eu/geninfo/legal_notices_en.htm

Short Description: The balance of payments is a record of a country's international transactions with the rest of the world. It is composed of the current account and the capital and financial account. The current account is itself subdivided into goods, services, income and current transfers; it registers the value of exports (credits) and imports (debits). The difference between these two values is the "balance".

Příloha č. 6 – celkový státní dluh jako podíl na HDP v %

General government debt

General government consolidated gross debt as a percentage of GDP

timegeo	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
European Union (27 countries)	:	:	68.3	66.4	65.8	61.9	61.0	60.4	61.9	62.2	62.8	61.5	58.8	61.8	74.0
European Union (25 countries)	68.7	70.3	68.5	66.7	66.0	62.1	61.2	60.6	62.1	62.5	63.2	62.0	59.4	62.5	74.7
European Union (15 countries)	69.7	71.6	69.8	68.0	67.1	63.2	62.3	61.6	63.1	63.4	64.3	:	:	:	:
Belgium	130.4	127.3	122.7	117.4	113.7	107.9	106.6	103.5	98.5	94.2	92.1	88.1	84.2	89.6	96.2
Bulgaria	:	:	105.1	79.6	79.3	74.3	67.3	53.6	45.9	37.9	29.2	21.6	17.2	13.7	14.7
Czech Republic	14.6	12.5	13.1	15.0	16.4	18.5	24.9	28.2	29.8	30.1	29.7	29.4	29.0	30.0	35.3
Denmark	72.6	69.4	65.4	61.4	58.1	52.4	49.6	49.5	47.2	45.1	37.8	32.1	27.4	34.2	41.4
Germany (including former GDR from 1991)	55.6	58.4	59.7	60.3	60.9	59.7	58.8	60.4	63.9	65.8	68.0	67.6	64.9	66.3	73.4
Estonia	9.0	7.4	6.2	5.5	6.0	5.1	4.8	5.7	5.6	5.0	4.6	4.4	3.7	4.6	7.2
Ireland	82.1	73.5	64.3	53.6	48.5	37.8	35.6	32.2	31.0	29.7	27.4	24.8	25.0	44.3	65.5
Greece	97.0	99.4	96.6	94.5	94.0	103.4	103.7	101.7	97.4	98.6	100.0	106.1	105.0	110.3	126.8
Spain	63.3	67.4	66.1	64.1	62.3	59.3	55.5	52.5	48.7	46.2	43.0	39.6	36.1	39.8	53.2
France	55.5	58.0	59.2	59.4	58.9	57.3	56.9	58.8	62.9	64.9	66.4	63.7	63.8	67.5	78.1
Italy	121.5	120.9	118.1	114.9	113.7	109.2	108.8	105.7	104.4	103.8	105.8	106.6	103.6	106.3	116.0
Cyprus	40.6	42.8	46.7	51.2	51.8	48.7	52.1	64.6	68.9	70.2	69.1	64.6	58.3	48.3	58.0
Latvia	15.1	13.9	11.1	9.6	12.5	12.3	14.0	13.5	14.6	14.9	12.4	10.7	9.0	19.7	36.7
Lithuania	11.9	14.3	15.6	16.6	22.8	23.7	23.1	22.3	21.1	19.4	18.4	18.0	16.9	15.6	29.5
Luxembourg	7.4	7.4	7.4	7.1	6.4	6.2	6.3	6.3	6.1	6.3	6.1	6.7	6.7	13.6	14.5
Hungary	85.2	71.4	62.0	59.9	59.8	55.0	52.0	55.6	58.4	59.1	61.8	65.7	66.1	72.3	78.4
Malta	35.3	40.1	48.4	53.4	57.1	55.9	62.1	60.1	69.3	72.3	70.1	63.4	61.7	63.1	68.6
Netherlands	76.1	74.1	68.2	65.7	61.1	53.8	50.7	50.5	52.0	52.4	51.8	47.4	45.3	58.2	60.8
Austria	68.3	68.3	64.4	64.8	67.2	66.5	67.1	66.5	65.5	64.8	63.9	62.1	59.3	62.5	67.5
Poland	49.0	43.4	42.9	38.9	39.6	36.8	37.6	42.2	47.1	45.7	47.1	47.7	45.0	47.1	50.9
Portugal	61.0	59.9	56.1	52.1	51.4	50.5	52.9	55.6	56.9	58.3	63.6	63.9	62.7	65.3	76.1
Romania	7.0	11.1	15.2	16.6	21.7	22.5	25.7	24.9	21.5	18.7	15.8	12.4	12.6	13.4	23.9
Slovenia	:	:	:	:	:	:	26.8	28.0	27.5	27.2	27.0	26.7	23.4	22.5	35.4
Slovakia	22.1	31.1	33.8	34.5	47.9	50.3	48.9	43.4	42.4	41.5	34.2	30.5	29.6	27.8	35.4
Finland	56.6	57.0	53.9	48.4	45.7	43.8	42.5	41.5	44.5	44.4	41.7	39.7	35.2	34.1	43.8
Sweden	72.2	73.0	71.0	69.1	64.8	53.6	54.4	52.6	52.3	51.1	50.8	45.0	40.0	38.2	41.9
United Kingdom	51.2	51.3	49.8	46.7	43.7	41.0	37.7	37.5	39.0	40.9	42.5	43.4	44.5	52.1	68.2
Iceland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	26.0	27.9	29.1	57.4	:
Liechtenstein	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Norway	:	:	:	:	:	:	29.2	36.1	44.3	45.6	44.5	55.3	52.4	49.9	43.7
Switzerland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Croatia	:	:	:	:	:	:	:	40.0	40.9	43.2	43.7	35.5	32.9	28.9	35.3
Former Yugoslav Republic of	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Macedonia, the																
Turkey	:	:	:	:	:	:	:	104.4	93.0	85.1	59.2	52.3	46.1	39.4	39.5	45.4

:=Not available

Source of Data:: Eurostat

Last update: 04.02.2011

Date of extraction: 07 Feb 2011 11:14:13 MET

Hyperlink to the table:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=tsdde410>

General Disclaimer of the EC: http://europa.eu/geninfo/legal_notices_en.htm

Short Description: The general government sector comprises the subsectors of central government, state government, local government and social security funds. GDP used as a denominator is the gross domestic product at current market prices. Debt is valued at nominal (face) value, and foreign currency debt is converted into national currency using end-year market exchange rates (though special rules apply to contracts). The national data for the general government sector are consolidated between the sub-sectors. Basic data are expressed in national currency, converted into euro using end-year exchange rates for the euro provided by the European Central Bank. Data are compiled on an accrual basis.

Příloha č. 7 – celková výše HDP vybraných zemí světa

země	2008 ⁸⁹				2009 ^{90, 91}			
	HDP v mld. USD		HDP na Obyv. V USD		HDP v mld. USD		HDP na Obyv. V USD	
	pořadí	hodnota	pořadí	hodnota	Pořadí	hodnota	pořadí	hodnota
Celý svět	-----	60,587	-----	-----	-----	57,530	-----	-----
EU 27	1	18,388	-----	-----	1	16,010	-----	32,700
USA	2	14,441	6	46,443	2	14,270	8	46,400
Japonsko	3	4,911	24	32,817	3	5,049	29	32,600
Čína	4	4,327	97	6,546	4	4,758	101	6,500
Německo	5	3,673	22	34,219	5	3,235	26	34,200
Francie	6	2,867	23	33,744	6	2,635	28	32,800
Velká Británie	7	2,680	20	35,165	7	2,198	24	35,400
Itálie	8	2,314	29	29,290	8	2,090	32	30,200
Rusko	9	1,677	51	15,039	12	1,255	56	15,200
Španělsko	10	1,602	28	29,527	10	1,466	27	33,700
Holandsko	17	877	9	39,278	17	790	16	39,000
Turecko	18	730	66	12,339	18	608,	78	12,339
Polsko	19	528	47	17,989	22	423	54	17,800
Belgie	21	506	18	35,683	21	461	21	36,600
Švýcarsko	22	500,	7	42,948	20	484	13	41,600
Švédsko	23	479	17	35,934	23	398	20	36,800
Rakousko	26	415	10	38,896	25	374	15	39,400
Řecko	28	358	25	30,856	29	338	30	32,100

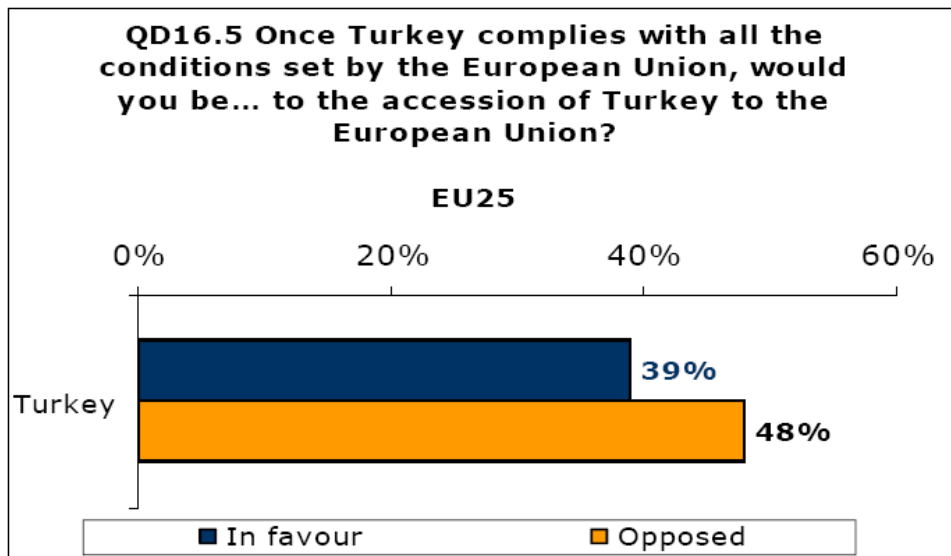
⁸⁹ List by the International Monetary Fund - [online]10/2009, citováno 18.01.2010, dostupné z [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita)

⁹⁰List by the CIA World Factbook - [online]07/2009, citováno 18.01.2010, dostupné z [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita)

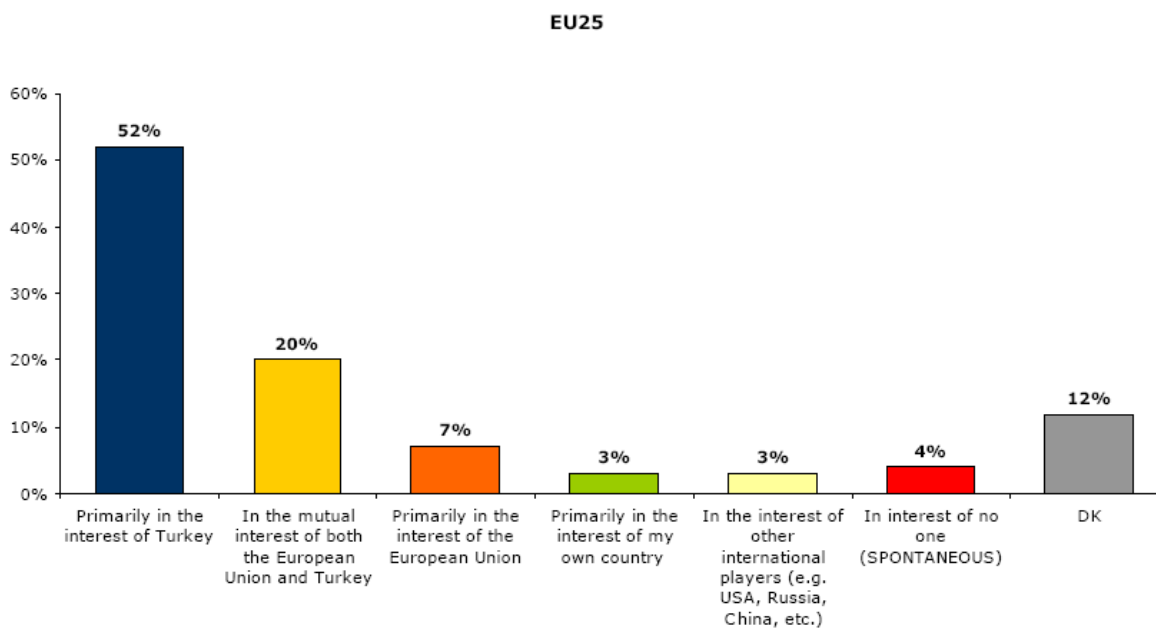
⁹¹ Odhad

Finsko	35	272	21	34,462	35	242	25	34,900
Irsko	36	268	8	39,441	38	227	10	42,200
Česko	41	216	36	24,400	42	190	39	25,100
<i>Rumunsko</i>	<i>44</i>	<i>200</i>	<i>68</i>	<i>11,755</i>	<i>47</i>	<i>161</i>	<i>75</i>	<i>11,500</i>
Maďarsko	53	1556	44	18,548	52	124	49	18,800
Slovensko	58	95	40	21,374	61	88	44	21,100
Lucembursko	68	55	2	78,723	73	47	3	77,600
Slovinsko	70	55	30	28,524	71	50	36	28,200
<i>Bulharsko</i>	<i>73</i>	<i>52</i>	<i>67</i>	<i>11,760</i>	<i>74</i>	<i>45</i>	<i>68</i>	<i>12,600</i>
Litva	81	34	54	14,304	93	24	61	14,500
Kypr	90	25	26	29,898	94	23	43	21,200
Estonsko	94	23	46	18,051	102	18	48	18,800

Príloha č. 8 - názory občanů EU na vstup Turecka do EU ⁹²

QD15 According to you, European Union accession of Turkey would be...?

⁹² Eurobarometr: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm